

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуудал!

БУРЯД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-дээ гарана

ДУХЭРИГ

№21 (218)

2001
май
24
Четверг
№ 59
(20419)

Зунай эхин
харагшан
могой
нарын
1
гарагай
5

Улаан-Баатарай Үдэрнүүд Улаан-Үдэдэ

«ТАВТАЙ САЙХАН МОРИЛОГТЫ, ХҮНДЭТЭ НАЙЗАНАР-АА!»

Майн 21-дэ Улаан-Үдэдэгийн түрүүлэгшэ үнгэргэгдэхэеэ бэлтгэж аха дүү Монгол ороной нийслэл Улаан-Баатар хотын үдэрнүүд эхилбэ.

Энэ үдэр 11 сагта мэрэй орлогшо Ч.Сумаахүү түрүүлэгшэ Улаан-Баатар хотын албан ёсоной делегаци Улаан-Үдэдэ мэр Геннадий Айдаевтай, удаан 14 сагта Республикын Президент Леонид Потановтай уулзана.

Улаан-Баатарай делегациин бүридэлдэ предпринятичууд болон олзын хэрэг эрхилдэг эмхилүүдэй 23 түлөөлэгшэд, 40 гаран артистууд ороо. Үйлдбэришхид, олзын хэрэг эрхилэгшэд манай хотын предпринятичуудта хүрэхэ, бизнесменүүдтэй уулзаха, харилсаа холбоон тухай хэлсэнүүдые баталха түсэбтэй юм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Ч.Сумаахүү, Г.Айдаев; «Сувади» эмхи дурадхана.

(Үргэлжэлэнь 2-дохи шоурта).

БАГАБАНДИИН ҮНЭНШЭМЭ ИЛАЛТА

Майн 20-до Монголд Президентын хунгалта үнгэрбэ. Нацагийн Багабанди Монголой Президентээр дахин хунгалдаба гэж мэдээсэлэй хэрэгсэлнүүд дуулгана. Тэрэнэй түлөө хунгалшадай 57 процент дуугаа үгөө гэжэ даб дээрэ тодоронхой.

Мүнөө Улаан-Үдэдэ боложо байгаа Улаан-Баатарай үдэрнүүдэй нээлтын үедэ Бурядай түб хотын мэр Г.А. Айдаев Монголой Президентээр Багабандиин хунгалдахан ушараар хүршэ ороной нийслэлнээ сэрэн айлшадые амаршалаа.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын захиралта

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ХОЁРДОХИ ЗАРЛААЙ
АРАДАЙ ХУРААЛЫН ЭЭЛЖЭЭТЭ АРБАН ЗУРГААДАХИ
СЭССИ ЗАРЛАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын хоёрдох зарлалай Арадай Хуралай ээлжээтэ арбан зургаадахи сессие 2001 оной июнийн 27-до Улаан-Үдэ хотодо зарлаха.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ
М.И.СЕМЕНОВ.

Улаан-Үдэ хото,
2001 оной майн 22
№401 - II

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРААЛЫН ЭЭЛЖЭЭТЭ АРБАН ЗУРГААДАХИ СЭССИ ДЭЭРЭ ХАРАГДАХААР ТҮСЭБЭЭГДЭН АСУУДАЛНУУД

1. Судьяныре томихынь
Россий Федерацийн Президенти зүбшөөл үгэхэ тухай.

2. «Буряад Республикын Президентын хунгалта тухай» Буряад Республикын Хуулида хувилаатануудые, пэмэлтэнүүдые оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай (гурбадахи уншалга).

3. «Буряад Республикын Арадай Хурал тухай» Буряад Республикын Хуулида хувилаатануудые, пэмэлтэнүүдые оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай (хоёрдох уншалга).

4. «Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатай статус тухай» Буряад Республикын Хуулида хувилаатануудые, пэмэлтэнүүдые оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай (хоёрдох уншалга).

5. «Буряад Республика доторой нотагай референдум тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай (хоёрдох уншалга).

6. «Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатаудай хунгалта тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай (хоёрдох уншалга).

7. «Буряад Республика доторой нотагай өөһэдн хүтэлбэринэ эмхидхэлгын юрэнхы гол дү-

римүүд тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай (гурбадахи уншалга).

8. «Буряад Республикын Правительство тухай» Буряад Республикын Хуулида хувилаатануудые, пэмэлтэнүүдые оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай.

9. «Буряад Республикын 2000 оной республиканска бюджетые гүйсэхэлгэ тухай» Буряад Республикын Хуули тухай.

10. «Буряад Республикын хунгуулийн комисси тухай» Буряад Республикын Хуулида хувилаатануудые, пэмэлтэнүүдые оруулха тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай.

11. «Буряад Республикын муниципальна эмхидхэлэй толгойлогшые туншалхаан дууджа болуулха гурим тухай» Буряад Республикын хуулийн проект тухай.

12. «Уялгата медицинскэ страхованийн Буряадай территориальна жасын 2000 оной бюджетые гүйсэхэлгэ тухай» Буряад Республикын Хуули тухай.

13. «2001 оной нэгэдэхи кварталда Буряад Республикын республиканска бюджетые гүйсэхэлгэ тухай» Буряад Республикын Хуули тухай.

Бусад асуудалнууд.

Предъявителю купона скидка 5%

Производитель мебели
ИНТЕРЬЕР+
св-во Ж-1853

ПРЕДЛАГАЕТ
МЕБЕЛЬ
ДЛЯ ОФИСА

50 наименований офисной мебели различной цветовой гаммы

М.М. "Любвира"

МЕБЕЛЬ
ДЛЯ МАГАЗИНА
стеллажи, прилавки, горки

МЕБЕЛЬ
ДЛЯ ДОМА
мягкая мебель 6-ти видов, стенки, кресла-кровати, детские гарнитуры

МЕБЕЛЬ
ДЛЯ ГОСТИНИЦ
шкафы для одежды, столы журнальные, кровати, прикроватные тумбы

Цена - 5460 руб.

Тел.: 347-488, пос. Кирзавод, ул. Моховая, 1

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдөр баруун тээхэ секундн 9-14 метр хүсэтэйгөөр халхала.

Үдэртөн хойто аймагуудаар 10-15 градус дулаан, бэлэ тээ 15-20 градус халуун байха. Улаан-Үдэдэ 17-19 градус дулаан болохоор багсаагдана.

Майн 25-да республика дотор шинг пойтон орохогүй. Халхитай хүсн секундн 9-14 метртэ хүрэхэ. Нүгшдөө 0(-3) градус хүйтэн байха, тинбэнь зарим нотагуудта 1-6 градус дулаан хонгохо. Үдэртөө Байгал шадарай нотагуудта 13-18 градус, бэлэ тээ 18-23 градус дулаан болохо.

Улаан-Үдэдэ хүнндоо полэ градус, үдэртөө 19-21 градус дулаан байха.

Майн 26-да зунай-хидал дулаахан, шинг лойтогүй байхаар хүлэгдэнэ.

ПРАЗДНИК ДЛЯ ПОДПИСЧИКОВ И ДЕТЕЙ!

С 30 мая по 1 июня в Бурятии проходят «Дни подписчика» - дни активной подписки на периодические издания на II полугодие 2001 года.

Почему активной?

Потому, что это последняя возможность оформить подписку по льготным ценам: услуги связи снижены на 20 % и различные скидки объявлены на многие центральные и республиканские газеты.

Еще потому, что остается всего несколько дней до окончания приема подписки на центральные периодические издания.

Подписка принимается во всех отделениях почтовой связи республики на специальных абонементах.

Подписчики, оформившие подписку на любое издание на срок не менее 3-х месяцев с 30 мая по 1 июня в любом отделении связи, становятся участниками лотереи УФС, которая будет разыграна 6 июня. Информация о розыгрыше появится на страницах СМИ.

А 1 июня на площади Советов с 13 часов будет проходить заключительное действие «Дней подписчика». Здесь жители и гости города смогут также оформить подписку по льготным ценам, пообщаться с редакторами республиканских газет, участвовать в различных конкурсах и дополнительной лотерее, устраиваемых издателями и УФС, посмотреть на исторические экспонаты советской автомобильной техники, начиная с 40-х годов и сделать моментальные снимки на их фоне.

И просто отдохнуть от домашних и дачных дел, устроить наконец праздник для детей.

Для подписавшихся розыгрыш лотереи состоится в этот же день на площади Советов в 18 часов.

Также подписчиков ждут сувениры от издателей.

Приглашаем всех оформить подписку по льготным ценам и принять участие в празднике на пл. Советов.

Редакции и Управление почтовой связи желают Вам удачи и хорошего настроения!

28 мая - День пограничника

«МЫ ДОЛЖНЫ ВЫСТОЯТЬ»

28 мая исполнится 83 года со дня создания пограничных войск страны. Даже по историческим меркам возраст достаточно солидный - почти век. И на всем этом отрезке времени граница государства Российского не знала покоя. Кто только не пытался проверить прочность ее рубежей? И многочисленные любители легкой наживы, и диверсанты, разведчики из числа японских самураев. Но всякий раз войны в зеленых фуражках с присущим им мужеством, героизмом, солдатской смекалкой разрушали планы врага.

Накануне профессионального праздника часовых российских рубежей военный журналист Владимир Семенихин встретился с заместителем начальника Забайкальского регионального управления ФПС России генерал-майором Олегом Станиславовичем ЕСАУЛОВЫМ.

- Олег Станиславович, а насколько-спокойна граница Забайкалья?

- Начну с того, что забайкальский участок государственной границы страны один из самых сложных в системе ФПС России. Во-первых, огромная протяженность: пять тысяч километров. Во-вторых, она протекает по территории нескольких субъектов Российской Федерации, в том числе и Бурятии. Сопредельными государствами являются Китай, Монголия, Казахстан. В-третьих, очень много просто труднопроходимых участков рельефа местности: здесь и горы, и тайга, и болото. Поэтому уже сам характер границы предъявляет к людям повышенные требования.

Что же касается спокойствия на границе, то не нужно лукавить, советская граница никогда не знала покоя. Не может похвалиться этим и нынешняя, российская граница, и ее забайкальский участок в частности. К примеру, особое беспокойство у нас вызывает оперативная обстановка на российско-монгольском участке. На тувинском направлении в последние годы участились случаи кражи скота. И что самое неприятное, действия криминальных групп по угону скота начинают приобретать более системный, организованный характер.

Конечно, руководство регионального управления делает все от него зависящее. Чтобы переломить ситуацию, строим новые заставы, увеличивая плотность прикрытия границ, однако добиться коренного изменения ситуации нам пока не удалось.

Что касается границы, проходящей по территории Бурятии, то она относительно спокойна. Однако традиционно немало хлопот доставляют нам контрабандисты, которые пытаются всеми правдами и неправдами переправить в Монголию лекарственные препараты, продукты питания и везти от наших соседей мясо, шкуры диких животных. Так что до спокойствия на забайкальском участке государственной границы еще очень далеко.

- Олег Станиславович, как видно, проблем на границе много. Как вам удается успешно решать задачи по охране государственной границы?

- Прежде всего, за счет огромного напряжения сил. Солдаты и их командиры трудятся, не считаясь со временем.

Решать проблемы хозяйственные, финансовые очень много помогают шефы. Командование регионального Управления несколько лет назад начало активно возрождать военно-шефскую работу. И мы очень рады, что в лице руководства республики, глав администраций приграничных районов нашли доброе взаимопонимание. Если говорить открыто, то охрана рубежей России - это ведь дело всенародное, а не только пограничников.

- Хотелось бы пожелать всем ветеранам-пограничникам, живущим ныне в Бурятии, нынешним защитникам российских рубежей прежде всего крепкого здоровья, счастья и поддержки. Трудно нам сегодня. Но мы должны выстоять. Мы - пограничники, за нами - Россия.

«ЛИВОНЫН» ОРОНДО... «БАЙКАЛФАРМ»

«Ливона» панхаруутаха тээшээ боложо, март харааа архи гаргахая болонхой. Тэрэнэй зөөри түхээрэлгэнүүд хиналта хорилтодо абтанхай, тиймэһээ «Ливона» эзэн ёһоор үйлдбэригээр эрхгүй. Ушар тиймэһээ зарим түхээрэлгэнүүдэнь «Байкалфарм» гэнэ акционернэ бүлгэм худалдажа абаад, өөрынгөө продукци эндэ үйлдбэрилхээ бэлдэхэй ажал ябуулжа эхилбэ.

«Байкалфарм» мүнөө үедэ манай республика дотор гансаараа шахуу архи гаргадаг болошоод байна. Тэрэнэй арга боломжонь эхэ, жэл бүри продукциин хэмжээ дээшлүүлхээ гадна шэнэ сортын* архи болон эм домтой ургамалнууд, жэмэсүүдээр амташуулагдаһан, шанаржуулагдаһан бальзам гэхэ мэтэ унда гаргадаг болонхой. Тухайлбал, мүнөө жэлэй эхинһээ «Старый век» гэнэ шэнэ сортын хагуу хара архи гаргажа эхилээ.

- Хамта дээрээ арбан дүрбэн янзын хара, улаан архи нэрэнбди, үдэр бүри 2000 дал хэмжээний продукци наймаанда эльгээнбди. «Ливонын» түхээрэлгэнүүдэ ашаглажа эхилхэдээ, бүришье эхэ хэмжээний продукци үйлдбэрилжэ байхабди, - гээд, тус акционернэ бүлгэмэй генеральна директорэй орлогшо Владимир Эдуардович Матхапов манай корреспондентдэ мэдүүлбэ.

Николай НАМСАРАЕВ.

Улаан-Баатарай үдэрнүүд Улаан-Удэдэ

ТАВТАЙ САЙХАН МОРИЛОГТЫ, ХҮНДЭТЭ НАЙЗАНАР-АА!

(Түгэсхэл. Эхинийн 1 - дүхи ноурта).

Майн 22-ой 10 сагта Советүүдэй талмай дээрэ монгол эл бараанай үзэсхэлэн-худалдаанай нээлтэ болоо. Эндэ табигдаһан дун сагаан табан эшгэн гэрнүүд соо хүршэ ороной нийслэлэй предриятинуудта үйлдбэрилэгдэһэн хубсаһа хунар, хибэсүүд, уран гартанай бүтээһэн зүйлнүүд, зурагууд, монгол архи гэхэ мэтэ дэлгээгдэжэ, худалдаанда дурадахада юм. Улаан-Удынхид эшгэн гэрнүүдтэ орожо, табигдаһан зүйлнүүдтэй танилсажа, нилээд һонирхонон, дуратай юумсээ худалдажа абаһан байха юм.

Энэ үдэр 17 сагта оперо болон баледэй театрай ордон соо Улаан-Баатарай үдэрнүүдэй нээлтэ болоо.

Улаан-Удын мэр Геннадий Айдаев хүндэтэ айшадаа амаршалаад, урда сагнаа нүхсэдэг байһан хоёр хотонуудай харилсаа холбооной һуушын хоёр жэлэй туршада улам нягта, бэхи болоһон ушараар сэдхэлээ хананги байһанаа мэдүүлбэ. Мүнөө эхилээд байһан үдэрнүүд хоёр хотонуудай экономикын, соёлой саашанхи хүгжэлтэдэ үрэ нүдөөгөө лаб үзүүлхэ бээ гэжэ Бурядай түб хотын мэр тэмдэглээ.

Улаан-Удэдэ түрүүшнхөө үнгэргэгдэжэ байгаа Улаан-Баатарай үдэрнүүд түүхэ, хэлэ, соёлой талаар түрээ дүтэ хоёр арадуудай харилсаанда горитой эршэ дэлсэ олгохо бээ гэжэ найдажа байһанаа Улаан-Баатарай мэрэй орлогшо Ч.Сумаахуу элэрхэйлээ.

Арадай Хураал Түрүүлэгшэ Михаил Семенов, республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Евгений Хандалаев боложо байһан баярта ушараар айшадые, нээлтэдэ ерһэн улаан-үдынхидые амаршала.

Нээлтын концерт тоглоогые Монголын Бүх Цэргийн дуу бүжгийн чуулган (сэрэгин ансамбль) голлон ябуулба. Ансамблийн хатаршадай гүйсэхэдэ «Морито монгол», «Хүн шүбүута нуур», «Адуушаа» болон бусадны бүжгүүд, уртын дуу гүйсэхэдэ Чулуунцэцэг, «Хурд» гэнэ рок-бүлэг, Шанхайда болоһон фестивалийн лауреат, залуу дууша басаган Мижинсор, Монгол оперын солистка

Жавзандулам, улсын циркын акробат эршүүл, сэрэгэй ансамблийн солист Баярмагтай, Монгол Улсын арадай артист, алдар суута Жаргалсайхан харагшадай нэрбээр алыга ташалгада хүртбэ.

Майн 23-да Буряад драмын театр соо 17 сагта классическа искусствын болон Монгол арадай аман зохёолой концерт, 19 сагта Советүүдэй талмай дээрэ эстрадын, циркын концерт олон зуугаад улаан-үдынхидые баясуулба.

Мүнөөдэр оперо болон баледэй театр соо монгол, буряад артистнарай хамтын концерт болохо.

«Тавтай морилогты!» - гэжэ Монголой нийслэлхээ Улаан-Удэдэмнэй зориг ерһэн айшадые амаршалаа-а. Мэндэ-э!

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.

«Элэг зүрхнээс уяатай

Энхрий Монгол нутаг минь...»

(Анда нүхэдэй выставкэһээ тэмдэглэлнүүд)

Хүршэ ажаһуудаг аха дүү монгол арадай талаан бэлгитэй, залуу уран зураашадай выставкэ, мүн фотовыставкэ Ц.Сампиловый нэрэмжлээ уран зурагай музейд нээгдэжэ, Улаан-Удымнай хүн зоной анхрал татаба.

Улаан-Баатар хотын вице-мэр Ч.Сумаахуу түрүүтэй Монголой делегаци, Улаан-Удэ хотын мэр Г.А.Айдаев түрүүтэй хотын захиргаанайхид, хоёр ороной мэдээжэ уран зураашад, соёлод, олонийт выставкые нээлгэн баярта хабаадаба.

23 наһатай, залуу эхнэр зурааша М.Цэгмидэй тоһон шэрээр зураһан «Урданай хүгжэм» гэнэ томо бүтээл дээрэ анханай ажабайдал харуулан, үни холын сагай хэрэгсэлүүд үгтэнхэй. «Хүгжэмтэ этюд» гэнэ зураг соо монгол арадай хүгжэмтэ инструментнүүдэ-морин хуур, хучир, бусад зүйлнүүдэ харанабди.

Харин эхэ хүнэй хүр хүддэ үргэһэн «Эхэ болодо» гэнэ зураг хаража, аша буянтай эхэ хүнэй образтой танилсуулна.

Баг үмдөөд, ЦАМ хатарһан зоной үлхөө зурагуудын уран зураашын баян арга боломжонуудые харуулна.

* * *

МОНГОЛОЙ ФИЛЬМУУДТЭ УРИЯ

«Прогресс» кинотеатрта Монголой гүрэнэй баримтата, уран найханай фильмууд харуулагдажа байна. Улаан-Баатарай хотын захиргаанай соёлой управлениин дарга Г.Нямсамбуутай уулзажа, хөөрөлдөһөн байна.

-Нямсамбуу - гуай, хэр найн шүбхилэбэт?

-Найнта даа, манай найзад маниие эхэ халуунаар угтаа. Буряад орон эхэ сайхан даа. Манай Монгол гүрэндэ буряад арадай дууша, артистнар

ошодог, эндэ монгол арадай артистнар ерэдэг. Бидэнэр танай гүрэнтэй соёлой ажабайдалай талаар ходоодоо нягта холбоотой байдагбди.

-Манай Улаан-Удэ хотодо ямар кинонуудые асарбат?

-1957 ондо ахамад уран бүтээлшэдэй концерт буулгаһан баримтата фильм, тиихэдэ Монгол гүрэнтэй түүхэ, мүнөө үеын хүнүүдэй ажабайдал, байгааи, ээрлиг амитадай байдал тухай баримтата

фильмүүдэ асарһан байнабди. Тэрэһинээ гадуур уран найханай зургаан фильмуудые, нэрлэбэл, «Инаг, хүхүүхэй дуу», «Мүшэтын зургаан гэгээн», «Уер», «Мандуухай хатан» гэхэ мэтэ болоно. Бидэ эдэ кинонуудайнгаа аша туһаар харагшадтаа буряад болон монгол арадуудай хоорондохи эб найрамдал тухай харуулжа, ойлгуулжа гэнэ гол хүсэл тэйбди би.

Соёлма БАЙМИНОВА хөөрлэгдэ.

Бэлгма ОРБОДОВА Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

«Буряадай эрхим 10 эд бараан» гэхэн конкурс

ХЭРЭГЛЭМЖЫН ДЭЛГҮҮРТЭ СЭГНЭГДЭЭ

Дэлгүүр дээрэ хараад үзэгтыл даа, хэнэй зээлнэ гэшэб?

Хятадай, Европын, мүн Россин бусад хизаар газарнууднаа асарагдахан лэ юумэнүүд худалдагдана ха юм.

Заримдаа иимэ асуудал гарадаг: «Манай Буряад Республика соо ямар юумэн бүтээгдэдэг бэ, бүтээгдэдэг наа, ямар шанартай юм, ямар оронүүдта абаашагдадаг юм? Ямар зүйлнүүднэй дэлгүүрэй үедэ хэрэглэмжэтэй юм? Ямар шанартай юм?».

Эдэ болон бусад асуудал-нуудта харюусаха зорилго-тойгоор манай республикын правительствын тогтоолоор, мүн тэрэнэй эдбэхитэй хабаадал-гатайгаар «Буряад ороной эрхим арбан эд бараан» гэхэн заншалта конкурс-харалга эмхидхэгдээ.

Правительствын тусхай энэ конкурс гурбадахи жэлээ үнгэргэжэ байхадаа, ямар зорилго табинач гэхэдэ, нэгдэхээр, манай республикада үйлдбэрлэгдэхэн зүйлнүүдые бусад зүйлнүүдтэй сасуулан сэгнэхэ, хэрбөө манай үйлдбэрлэгшэдэй хайн арга боломжотой байгаа наань, тэдэнэй үүсхэлые дэмжэхэ, гурбадахаар, Буряад орондо бүтээгдэхэн, буйлуулагдахан зүйлнүүдые дэлгүүрэй саашаахи шатада дамжуулха, дүрбэдэхээр, эрхим гэжэ сэгнэгдэхэн үйлдбэрлэгшэдтэ гүрэнэй зүгһөө алибаа түһаламжа үзүүлхэ. Иимэ удха, үргэтэй конкурс гэшэ.

Конкурс-харалгын түрүүшын шатада «Электромашина» завод өөрынгөө бүтээхэн янза бүрийн двигателнүүдые сэгнэлтын комиссийн урда табья. Харахада, юрын лэ электродвигателнүүд, энэ матые хаа хаанагүй харадаг ха юмбиди даа. Зүгөөр, манай Буряад орондо бүтээгдэхэн эдэ двигателнүүд хадаа Итали,

Литва, Инди, Иран, Молдова, Казахстан болон бусад гүрэнүүдтэ ошодог юм байна. Ушар юуб гэхэдэ, «Электро-машина» заводой эдэ оньһон түхээрлэгэнүүд угаа найдам-тайгаар, өхэ болзорто янза бүрийн механизмүүдые хүдэлгэхэ аргатай ха юм.

«Теплоприбор» гэхэн нээмэл акционернэ нэгдэлэй оньһон приборнууд Номгон Далайһаа Ураал хүрэтэр угаа өхээр сэгнэгдэдэг. Тайлбарилхада, уһанай халуун-хүйтэнтэй, ууралай гар-гашые тоолон тодор-хойло приборнууд гансахан манай заводто бүтээгдэнэ гэхэдэ, алдуу болохогүй. «Мүнөөшье, өрээдүйншье сагта тус оньһон түхээрлэгэнүүд угаа өхэ хэрэгтэй байна, хэрэгтэй болохошье, юуб гэхэдэ, бидэ мүнөө өөрынгөө халааһа-хармаанай эрилтээр сэгнэдэг болонхойбди. Урданайхи мэтэ тоо томшо-гүйгөөр аашалха арга боломжые имагтал эдэ приборнууд журамшалха бээ», - гэжэ заводой түлөөлэгшэ мэдүүлнэ.

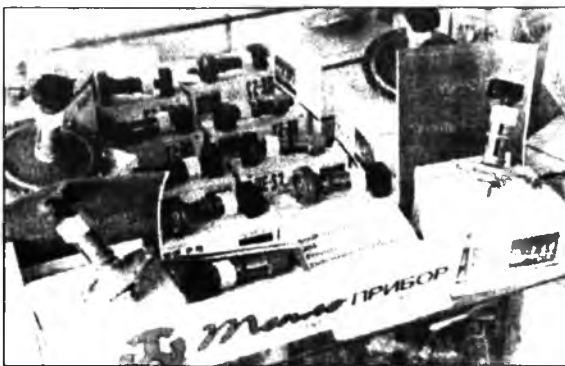
Тус заводой бүтээлнүүд эрхим сэгнэлтэдэ үннэй хүртэнхэй. Борис Немцов тэрэ үедэ Россин правительствын түрүүлэгшын нэгдэххи орлогшо ябахадаа, «Теплоприбор» заводой хүдэл-мэришэдтэй уулзахадаа, тус бүтээлнүүдые үндэрөөр сэгнэжэ, коммунальна ажахыда үргэнөөр нэб-тэрүүлхэбди гэжэ хэлээ бэлэй.

Һүүлэй үедэ Улаан-Удын судна ба-рилгын завод гол түлэб хүдөө ажахын техникэ бүтээдэг болошонхой. Энэ талаар тус завод өхэхэн амжалта туйлаа. Тэрэнэй бүтээлнүүдые ажахынүүд худалдан абадаг.

Тусхайлбал, шэнээр орһожоруулагдамал культиватор, тэрээндэ зохилдуулан тусхай агрегат илангаяа өхээр хүдөө ажахынхидай дура буляадаг. «Энэ техникэ хэрэглэбэл, буртаг ногоон тухай мартахат», - гэжэ заводой түлөөлэгшэ мэдүүлбэ. Хүдөө ажахын шэглэлтэй болошоншье наа, судна бүтээлгын завод өөрынгөө анханай шэглэлээр далайн уһанай тусхай оньһон бүтээлнүүдые дархалдаг юм байна. Жээлхэхэдэ, далайн судануудые якорьтайнь холбохо, мүн аюулда ороходоо, сошордомо дохёо дамжуулха олон янзата гуулин хонхонууд

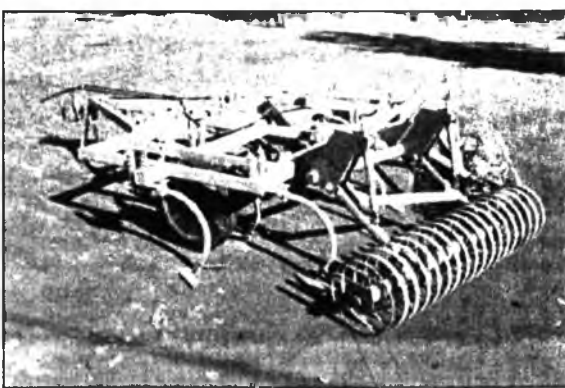
Номгон далайһаа Балтика хүрэтэр зэдэлнэ.

Сэлэнгын целлюлозно-картон саарһанай комбинат «Россин Федерациин лидер» гэхэн сэгнэлтээр онсо өөрын сертификаттай юм байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ предприяти үйлдбэриэз нэһлэбэн шэнэл-хэнэй аргаар дэлгүүрэй мүнөө

уеын эрилтэдэ харюусама зүйлнүүдые гаргадаг болонхой.

Экономикын талаар Сэлэнгын комбинат хаянай өхэ амжалта туйлана. Тэрэнэй зүйлнүүд Кузбасс болон бусад газарнуудта үндэр сэгнэлтэдэ хүртөөд, хари гүрэнүүдэйшье һонирхол татажа эхилэнхэй. Юуб гэхэдэ, арадай үргэн хэрэглэмжэдэ саарһа болон картоноор бээлүүлэгдэхэн мүнэһэн ами бээын элүүр энхын талаар угаа таарамжатай ха юм.

Бидэнэр, үхибүүд шэнги, гоё хайхан үнгэтэ целлофан амһартада горидоод, зосоонь байһан эдэе хоолой зүйлнүүдэй шанараар һонирхоногүй ха юмбиди. Харин саарһан соо багсалагдахан үнөөхи фрукт болон талха гурилшье гутахагүй, «амилжа» байха ха юм. Европоһоо ерэхэн целлофан мүнэһэн мүнөө моодогүй боложо эхилэнхэй, олон гүрэнүүдэй үйлдбэр-лигшэд имагтал гигиенын талаар, аюулай талаар саарһанда анхаралаа хандуулжа эхилэнхэй.

Эдэ бүгэдые хараадаа абан,

Сэлэнгын комбинат үйлдбэ-рингөө зарим хубие арадай хэрэглэмжын хэрэгтэ зорюулаад, конкурсдо дурадхаһан зүйл-нүүдые хэжэ эхилээ ха юм. Комбинадай түлөөлэгшэ саарһан нэгэ пакет абаад, «шуулаад, хахалаад үзэгтыл даа» - гэбэ. Аһан шадалаараа тэрэниенй үгзараабди, иишэ-тиишэнь татаабди, бүхэ гэшэнь.

Ямаршье целло-фанһаа үлүү юм, гэбэше манай зон юундэшеб даа бүтүү саарһатай эдэе хоол абахаяа һэргылэм-жэлдэг - «зосоохинь харагданагүй ха юм».

Сэлэнгын комбинадай дурадхаһан сагаан картон, хүрин саар-һаншье будаг шэрын, хэблэлэй талаар үнгэтэ угалза, үзэгүүдые тоб байса харуулха арга боломжотой. Имагтал иимэ эрилтэ дэлгүүрэй мүнөө үедэ табигдана гэшэ.

Ажаглана гүт, мүнөө хаа-хаанагүй унда харяха минеральна, жэмэстэ уһан пластик амһарта соо худалда-да байдаг. Ямаршье киоскдо янза бүрийн пивэ дүүрэн. Теэд Буряад Республикын хуби хэды шэнэн хаб. Аршаантай болон газ хэрэглэхэн элдэб ундан манайда эюулэгдэдэг. Зүгөөр барандаа заатагүй Байгалай, Түнхэнэй аршаанаа урдаа баряад, нэрэ сольень хэрэглээд, адлирхуу уһанда банан, лимон, манго гэхэ мэтэ манай энде ургадаггүй алим жэмэсүүдэй амта оруулаад худалдана ха юм. Алиниинь шанараараа хайн юм бэ гэжэ элирүүлхэнь шухала.

«Пиво» гэхэн шалгал-тада гансахан Захааминай мэдээжэ завод хабаадаа. «Закаменское янтарное» гэшэнь олоной дурые татаа гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Захааминай пивэ ша-надаг заводой директор Доржо Нигмитович Данзанов намда иигэжэ хэлэбэ:

«Манай пивэ үннэй суурхадаг нэмнай даа. Мүнөөшье аһан шадалаараа хайн шанартай пивэ гаргаха гэжэ оролдонобди. Нёдондо 34 мянган декалитр үйлдбэрлөө бэлэйбди. «Жигу-левское» гэхэн манай пивэ угаа өхээр тарадаг. Гурбадахи жэлээ «Закаменское янтарное» гэхэн үшөө хайн шанартай пивэ шанаабди, мүнөө тэрэнэе конкурсн комиссийн дуралдалда табигдбади. Тус конкурсдо гурбадахиаа хабаадажа бай-

набди, урда жэлнүүдтэ дипломуудта хүртэхэн габыа-тайбди.

«Архи гэхэдэ - аба саашань, «Байкалфарм» гэбэл - асара

наашань», - гэлсэдэг хүнүүд бии. Юрэнхыдөө гансахан энэ үйлдбэри Буряад ороной дэбисхэр дээрэ үлэшэбэ. «Ли-вона» гэшэмнай хаагданхай, архи мүнөө эюулэнгүй. Ушар тиимэһээ конкурс - харалганда гансахан «Байкалфарм» ха-баадажа, янза бүрийн хара архи болон эм домтой ургамалнуудай зүйлнүүдээр шанаржуулагдахан унда дурадхаба. Тэрэ тоодо «Старый век» гэхэн шэнэ түхэлэй хатуу харые комиссийн сэгнэл-тэдэ табиба.

Арадай хэрэгсэлэй эд бараанууд, мүн эдэе хоолой зүйлнүүд хээээ хэээнэйхихээ үргэнөөр выстав-кын стенднүүдые эзэлээ. Илангаяа олон зүйлнүүдые «Макбур», «Амта», «Бурят-мясопром» гэхэн акционернэ бүлгэмүүд дурадхаһан байна.

Мүнөө жэлэй конкурсн онсо илгааниинь ямар бэ гэхэдэ, мэдээжэ предприятинуудһаа гадна хаяхана үйлдбэриэз эрхилжэ эхилхэн багахан предприятинууд, тэрэшлэн хубийн хэрэг эрхилдэг үмсын талаһаашье тус тустаа өөр өөрын эдэе хоолой, эд бараанай зүйлнүүдые конкурсн анхаралда табиһан байна.

Конкурс майн 31-дэ түгэ-сэхэ зэргэтэй. Дүнгүүд ту-шаань дэлгэрэнгыгээр бэшэ-хэбди.

Николай НАМСАРАЕВ.
Гомбо САМБЯЛОВАЙ.
Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ фото-зурагууд.

Хабарай тарилга - 2001

ҮРЭНЭ ХҮРЭНГЫН ШАНАРНАА ДУЛДЫДАХА

Жел ерэхэ бүри үрэнэ хүрэнгэ жорлолго муугаар ябуу-лагдана. Экономическа хүшэр байдалда ороһон ажахынүүд орооһо тарья эрилтэнүүдые сахиха талаар муу байдалтай болонхой.

Тарималнууд энээнһээ боложо, элдэб үбшэнгүүдтэ нэрбэгдэнэ, хайн шанартай орооһо хурлажа абаха арга боломжын доошолно. Хүрэнгын орооһо бүхы эрилтэнүүдые сахиха хорлоходо, хайн шанартай, мүн өхөшье ургаса

хуряагдадаг гэжэ мэдээжэ. Энэ ажалда өхэ анхаралаа хандуулаагүй наа, таригдаһан орооһо тарьян элдэб үбшэндэ нэрбэгдээд, хожомын энэнь хараа байса ургасадань нүлөөлдэг юм. Тиимэһээ хүсэд хайнаар үрэнэ хүрэнгээ хорлохо шухала.

Үнгэрэгшэ жэлдэ хиналтын - токсикологическа лабораторидо үрэнэ хүрэнгэ хорлолгын шанар шалгаханда, ханаһанда хүрэнггүй. Хүрэнгэ хорлохо зүйлнүүд хаа-хаанагүй дутуу хэрэглэгдээ гэжэ

шалгалта элирүүлээ.

Хорлолго үнгэргэхэ зүйлнүүдые тогтоогдоһон хэмжээнһэнь 25 процентээр доогуур хэрэглэхэдэ, үрэнэ хүрэнгэ хамгаалгаар ямаршье нүлөө үзүүлхэгүй, үрэ үгэхэгүй.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Тарбагатайн аймагай «Колос» СПК, «Маяк» колхоз, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз, «Октябрь» ПСК, Бэшүүрэй аймагай «Дружба» СПК гэхэ мэхэ ажахынүүдта хорлолгын зүйлнүүдые заагдаһан хэмжээнһэнь 60 процент доогуур хэрэглэхэн байна.

Орооһо тарья хорлолгын үедэ лабораторийн мэргэжэлтэд ажахынүүд орооһоной тоогуудаар ябажа, шалгалта үнгэргэдэг. Тиимэһээ хорлолгын зүйлнүүдэй нүлөөлхы хүсэнь шалгах, тэдэниие эүбөөр хэрэглэхэ талаар лабораторийн мэргэжэлтэдтэ хандахада болохо байна.

Е. ХАМНАЕВА, ургамалнуудые хамгаалгын республиканска станцин хиналтын-токсикологическа лабораторие даагша.

АРАДАЙМНАЙ ХЭЛЭНЭЙ БАЯЛИГ

Хэлэ бэшгээй эрдэмтэй доктор, профессор С.Ш.Чагдуров наяхана уулзахадаа, XXI зуун эсэлэй эхиндэ буряад хэлэмнай үзэгдөөгүй хэ халбарал туйлаха гэжэ мэдүүлээд, бидэнэрые гайхуулба. XXI зуун эсэлэй эхин гэшэ мүнөөл үе саг хадань энэ батламжатнай ямар үндэнхэтэйб гэхэмнай гайхалгүй. Энэ асуудалда эрдэмтэнэй тон өөрсэ янзын харюу үгэхэдэнь, дам хонирхоод, уншагшадай анхаралда дурадхаха юм байна гэжэ шийдээ хэмди.

Хүндэтэ багшынэй Т.А.Бертагаевай гол хүдэлмэриие - «Монгол хэлэнүүдэй лексикэ» С.Ш.Чагдуров урдаа дэлгээн, урма зоригоо түхөөдэг юм

С.Ш.Чагдуров:

- «Би одоошье эхэлхэн алтан хэблигээр тодорхоб» гэһэн Пеохон Петровой үгүүлдэг байһан, арадай аман үгшөө эхитэй гуримые хэрэглэн, дээрэ дурсагдагша тобшололдо ерээ хүм. Эхын хэблигыг хүгжэлтын эхин гээд хүндэлөө наамнай, үхибүүнэй түрэхөөр бэлэн болоһон үедэ эхын хэблиг - алтан хэблиг, өөрөө түрэхэн үри - алтан үри болоно бэшэ аал? Түрэлгын шюуса, хүгжэлэй агуухэ шэдн, орой залаа гэжэмнай энэл бэшэ гү?

Тэрээн мэтэ ямаршье зохёохы ажалда өөрын алтан хэблиг, алтан үри бии байха: хүгжэмдэ, уран зурагта, литератүрада... Жэшээ бэдэржэ, холо ошолтогүй.

Мүнөө үедэ анхан үзэгдөөгүй хүгжэл туйлажа байһан «Буряад үнэн» сонимнай мүнэ алтан хэблигэй гуримаар алтан орой тээшэ тэгүүлжэ ябана ха юм. Арадай уран зохёолшо Ардан Ангараев түрэлхиин хурса ухаагаар энэ гуримай алтан түлхюурые оложо, буряад хэлэ, түүхынгээ хүгжэлдэ харгы нээлсэбэ.

Энэ аргын амин голые аргагүй мэргэнээр олон тудад, дуг үүлээд дабишуулаха, иимэ үзэгдэл удаггүй өөрынгөө нам ябасада орожо, нийтын хүгжэлэй заршамаар саашаа дабишаа заяатай байдаг. Өөрынгөө нам ябасада гэхэдэ, арадай дэмжэлгэ абажархиһан хайһынь нэрлэнэбди.

Юрэнхыдоо, мүнөө үедэ «Буряад үнэн» гэжэмнай арадаймнай лугшажа байһан зүрхэн, гол түбынь болонхой.

Узбегүүд болон таджикуудта «алтан докика» (пик вдохновения) гэхэн ойлгосо бии юм. Би энэниие өөрынхээрээ «алтан дохёогой» хаһа гээд нэрлэхэ байһаб. Энэ алтан дохёогой хаһа хамбаашалан хэрэглэжэ шадаа хаа, буряадууд холол ошохомнай лабтай. Үнгэрхэн үеһөө ерээдүй руу иимэ хүүргээр дамжан, үндэнэн буряад хэлсэ үзэгдөөгүй үндэртэнь үргэл гэхэ байһаб.

- Энэ богдолхоотнай хабагша татан, нэгэ асуудал. Ерээдүйн сагай урихан шарай хараха гэбэл, үнгэрхэн үеэ, багшанараа хүндэлэн ёһоло гэхэн үгэ бии...

- Зүбынь аргагүй. Би элитэ мэдэжэ монголшо эрдэмтэн Трофим Алексеевич Бертагаевай хүтэлбэри доро эрдэмтэн болоһон, удаан саг соо ээм ээмээ түшэлсэн хүдэлхэ зол хубитай байһангээшэб. Имагтал Трофим Алексеевич соёлой болон экономикын талаар эрдэм-шэнжэлгын институтта хүдэлхыем уриһан, удаань арадай аман үгын алтан залаа - Гэсэрые эрдэмтэд сооһоо түрүүлэн хамгаалһан тула Буряадһаа хашуулан гаргуулаад Москвада түбхинэнэ юм. Тиин намаяа аспирантаар урижа абаашаһан бэлэй. Трофим Алексеевич элитэ ехэ эрдэмтэн байхаһаа гадна ажабайдалда ушардаг али янзын үзэгдэлүүдые зүб тээшэнь ойлгодог, бэлигтэй хүнүүдые бүри мүнэн дэмжэдэг дэлгэр сэдхэлтэй, сэсэн ухаатай хүн

байһан юм. Иигэжэ би наһан соогоо эрдэмэйнэ ехые, хүн талын дэлгэр уужамые сэгинэ, дурсан ябадагби.

Мүнөө национальна хургуулинуудай лабораториине даагшын тушаалда хэн тула өөрөөшье, шабинариныше энэ ехэ эрдэмтэнэй хэлэ шудалалгада баримталдаг хараа шэглэлые нэргээхэ зорилго табиһабди. Ушарын хадан Т.А.Бертагаев академик Н.Я.Маррай болон В.М.Иллич-

Аза хубиимни арюун заншал,
Ами наһанайм хүсэ шадал,
Энхэ элүүрэй эльгэн дохёо,
Элитэ зоной мэргэн зохёол,
Арадаймнай сүм баялиг,
Алдар солонь - Алтан хэблиг

Свитычэй ностратическа шэглэлэй (ямаршье хэлэнүүд хоорондоо холын түрэлэй утаһатай гэхэн хараа бодол) теори хоорондонь холбожо шадаһан, Н.Я.Маррай суутай 4 элементхээ бүридэһэн шэнжэлэлые семантикын залган хүгжэлэй үндэнөөр үргэлжэлүүлхэн габыятай гэшэ. Бүхы хэлэнүүдтэ эртэ урдын адлирхуу үндэнэн бии гээд, энэ шэнжэлэл баталдаг юм. Жэшээнь, улаан гэхэн үгэ тюркскэ хэлэнүүдтэ булан, солонгос - пулгин, Дотор Монголдо - фулагаан, хуушан монголоор - улагаан гээд шэнжэлээ хаа, зай захагүй ааб даа.

Гэбэшые И.В.Сталиной брошюра соо эрдэмэй энэ хараа таһара удара шүүмжэлэгдэһэн гэжэ мэдээжэ. Ушар иимэ-нээ багшынгаа ажалье дам сагааруулын тула ажал ябуулха ёһотойб гээд мэдэрхэмни гайхалгүй. «Прародина монголов» гэхэн ном соогоо шэнжэлэлэй энэ гурим ёһотой хэрэглээ хэм.

Эрдэмэй Академин хэлэ бэшгэ шэнжэлэлгын институтта ажаллажа байхадаа, Трофим Алексеевич «Монгол хэлэнүүдэй лексикэ» гэхэн докторско диссертацияа хамгаалһан түүхэтэй. Педагогикын эрдэмэй доктор, хэлэ бэшгэ эрдэмэй кандидат Э.Р.Раднаев бидэ хоёр шабинарын энэ хүдэлмэриинэ мүнөөшье болотор шудалһаар, шабинартаа ойлгуулһаар байна гэшэбди.

Гэсэрые хамгаалагша багшатай байһан хадаа би Гэсэриадын талаар олон жэлэй шэнжэлэл хээб гээд, ханалтатыйгаар наагшаб.

- Сергей Шагжиевич, энэ ехэ энэс дээрэ хүдэлхэ хубитай байһан Тамнай өөрөө «эхэлхэн алтан хэблигхээ тогдорһон» тухайгаа тобшохоноор хөөржэ үгыт.

- Хуби заяамни дан юрын байгаагүй юм. Эдын аймагай Хужар гэжэ газарта, Армаг голой эрьс дээрэ анжан дэлхэйдэ түрэхэнби. Дүрбэтэйхэн байхадан, эжымни хамалганай туулганда ороһон юм. Тиин харгыда зүдэрхэн намайгаа Ториин Адагай хүүгэдгүй айлда, Чагдуров Шагжада үгэжэрхиһэн бэлэй. Бүүр-түүр тэрэ үзэгдэл ухаандам үлөө - би, бишыхан хубүүхэн, хахасалган, эхын нулимса... Оршолонгой жама хэды шэрүүн байгааб даа.

Дээдэ, Доодо Ториуудта, Петропавловкада хургуулияа дүүргээд, Буряадай багшанарай институтта ороо хэм. Дуңдуур зэргээр нурадаг хэм. Илангаяа спортдо дуратай байгааб. Ород хэлэ, литератураар лекци уншадаг байһан Василий Абрамович Абрамов дуратай багшамни хэн. А.Тумахантай

сугтаа поэтическэ кружок, ябадагыһе хаа, поэт болохон гэжэ нэгэтэшые сэдхээгүй хүм.

Харин уран үгэ, хэлэн тухай эрдэмтэй хуби заяагаа холбоходом, ректор Елена Александровна Рампилова, республикын Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ байһан Д.Ц.Цыремпилов хамаатай байһан гээд наадагби. Юуб гэбэл, нэгэ үедэ Д.Ц.Цыремпилов ажалдань туһалдаг, статья, элидхэлүүдыень бэшэлсэдэг байһан хүм. Иигэжэ Трофим Алексеевичэй найдамтай гарта ороһон гэшэб. Кандидатска диссертацияа Леонид Леоновой «Русский лес» гэхэн романаар бэшээ хэм. Тэрэ сагай заншалаар бүтэһэн гэшэ аабза. Энээнэй үндэнөөр «О выразительности слова в художественной прозе» гэхэн түрүүшынгээ ном гаргуулааб.

Удаань өөрынгөө ууган, угсаата арадайнгаа хэлэн тээшэ ухаагаараашье, сэдхэлээрээшье эрлэхэн хүм.

1980 ондо «Происхождение Гэсэриады», 1984 ондо «Стихосложение Гэсэриады», 1993 ондо «Поэтика Гэсэриады» гэхэн эрдэм шэнжэлгын номуудни гараа. Трилоги болоно. 1995 ондо «Абай Гэсэр Богдо хаан» гэхэн поэтическэ оршуулган ном болгон бүридхэгдөө. 2000 ондо П.Түшениловэй «Абай Гэсэр» гэхэн оршуулган гараа. Эгээл хүүлэйм хүдэлмэри хадаа «Прародина монголов» гэхэн ном болоно.

- Буряад хэлые шэнэ зуун жэлдэ хүгжэлэй шэнэ шатада гараа тухай хөөрэлдөөгөөр эхилээ хэмди. Танай хүдэлгэ национальна хургуулинуудай лаборатори энэ ямар үүргэтэй байха гэшэб?

- Эхин хуралсалай факкультэдэй (ФНО-гой) дэргэдэ арбан жэлэй саана тус лабораториин байгуулагдахада ректор С.В.Калмыков абаһаар дэмжэлхэн юм. Удха үүргэнь анхан наагдаһанһаа бүри үргэн байшоо. Юуб гэбэл, буряад хэлэ үзэхэ талаар шэнэ методико нэбтэрүүлхэһээ, буряад хэлэнэй учебнигүүдые бэлдэхэһээ гадна манай лаборатори мүнөө үедэ инновационно хүдэлмэриэ шэнэ шатада гаргажа байһай. Федеральна туршалгын тамайнуудтай (ФЭП) хүдэлмэри лабораториине даагшын орлогшо Д.Д.Дамдинова тон эдэбхитэйгээр ябуулна. Жэшээлбэл, Хурамхаанай лицей-интернатта хилын санахи Вальдорфскийн гурим нэбтэрүүлэгдээ. Дашима Дарижаповнагай үүсхэлээр эгээл түрүүшын Интернет-түб Улаан-Үдэдэмнай нээгдэбэ. Манай хүдэлмэри лэгшэд Д.Д.Могоева, В.Ш.Усеева, Д.Н.Осорова эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллана

АЛТАН ХЭБЛИГЭЭР ТОДОРХО

РЕДАКЦИНАА: Тус коллективэй зохёохы ёһоной, илангаяа шалгарма, ялас гэмэ онсо шэнжэнь гэхэдэ, эрдэмтэ кадрууды бэлдэхэдэ ёһотойл гуламта, түб болон тогоруо. Онсолон гургабал, лабораториин үүсхэлээр буряад хургуулинуудта хэрэгтэй хуралсалай олон номууд хэблэгдэ юм. Тэрэ тоодо Л.Б.Намжилоной "Оюун түлхюур", "Шэдүтэ эрхи", хүүгэдэй саагуудта хэрэглэхэ программаар Д.Д.Могоевагай "Дүүжэн-даажан", "Буряад хэлэн", В.Ш.Ускеевагай "Алтан хэблиг", Э.П.Нанзатовагай "Хүүгэдэй сааг-хургуули" гэхэн комплексдо хүүгэды буряад хэлэндэ хургалга", Г.С.Санжадаевагай "Национальна хургуулинуудай литератураар программа", Х.Д.Гочеевагай, С.Т.Забадаевай "Орог хургуулинуудта буряад литератураар программа", Т.Д.Замбаловагай "Этнопедагогикоор программа", Л.С.Васильевагай "Национальна ёһо заншалууд гээрэ хүмүүжүүлгын технологи", "БИПКРО-гой эрдэм хуралсалай эмхинүүды аттестацилга" (2 хубиһаа) болон бусадшы номууд оролсоно. Авторнуудын хэлэ бэшэгэй болон педагогикын эрдэмэй кандигадууд, багшанар мүн.

Лабораториин зохёохы үүсхэлээр кандигатска болон докторско диссер-

тацинууды хамгаалһан, хамгаалжа байһан эрдэм шэнжэлэгшэд олон. С.Ш.Чагдуровой хүтэлбэри доро кандигатска диссертацинууды хэд хамгаалааб гэбэл, С.А.Ошорова, Л.Б.Намжилон, Л.С.Дампилова, Л.М.Балдуева, Р.С.Дылыкова, Л.Ц.Санжиева, Б.Б.Цыбенова. М.Р.Чойбонов буддын гүн ухаанай талаар докторско диссертаци хамгаалаа. 2001 ондо Д.Д.Дамдинова, В.Ш.Ускеева, Д.Б.Багмацыренова кандигатска, С.М.Тулохонов, Б.Д.Баяртуев, Т.М.Дугаржапова докторско диссертацинууды хамгаалха. Аспирантнууд Б.Б.Гомбоев, Д.В.Дондитова (Баруун зүгэй болон Зүүн зүгэй 5-6 хэлэнүүды мэдэхэ), Д.Д.Могоева, Д.Н.Осорова (БГУ-гай ЛНШ), З.З.Сажинова (ФИЯ), Д.Б.Цыденов (Петропавловкын гимнази, Зэдэ), Ж.Б.Татарова (Усть-Ордын ИПКРО), Р.И.Тулохонова кандигатска диссертацинуудаа бэлдэжэ байнхай. Докторско диссертацинуудаа бэлдэжэ байгшаг гэхэдэ, В.Д.Б.Жапов, Д.А.Шагдарова (ФНО), В.Ш.Гунгаров (ИМБут), Л.А.Халтаева (П.И.Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй колледж) мүн болоно. Бүхыдөө аспирант, докторант нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө ажал ябуулжа байһан 20 шахуу хүн тоологдоно.

Буряад хэлэмнай XXI зуун жэлдэ халбарал хүгжэлэй найхан заяае үзэхэ гээд, Буряад-Монголой элитэ эрдэмтэн, олонийтын габьяата ажал ябуулагша С.Ш.Чагдуровой зүнгэй найгаар зүгнэн, алтан хэблигээр хэмжэн түүрээхэдэнь, үлгэн дэлхэй Эхэдэ, үндэр тэнгэри Эсэгэдэ мэргэн зальбарая. Үрээл болтогой!

Галина ДАШЕЕВА,
поэт, журналист.

Ахын аймагай багшанартай
«Прародина монголов» гэхэн
номой удхаар хөөрэлдөөн

С.Ш.ЧАГДУРОВАЙ ДОКТОРАНТНУУД, АСПИРАНТНУУД...

Б.Д.Баяртуев, Э.А.Уланов

Д.Д.Дамдинова

Л.В.Санжиева, Б.Б.Цыбенова, Р.С.Дылыкова

Эзэн хаанай ЭХЭ ОРОН
Эрхим найхан Монголжоонһоо,
Шамбала шэнги намжаарһан
Жомбологоймнай асарһаа,

Агуу үндэр заяатай
Аха нуурай шагарһаа
Алдарта Нүхэн-Дабаанай
Аараг ушарай харгыгаар,

Эрхүү голоо зубшанан
Элдин нютагай гүбөөгөөр
Эртэ буурал сагайнгаа
Эшэ татан МҮНДЭЛӨӨ.

Үндэр Бүрин хаанаймнай
ҮХИД, ХҮҮГЭД үлгылөөн
Үнэр баян болохоёо
Үльм дээрээ ҮНДЫГӨӨ.

Монго нэрэтэ нюруунһаа
Морин үльгэр зүүлжүүлэн,
Алтан оройто Мунгаргада,
Ами заяан хоёроо
Амаржуулан хэбшээндэ,

Сергей ЧАГДУРОВ

Бурхан Баабайн хормойдо
Буряад-монгол угсаатан
Бүрин бүтэн ябахаяа
Бүхэли бээе hYHЭhЭЛӨӨ:

Аажам түбиин заншалаар
Арадайнгаа зүрхэнэй
Амисхаалта сохисые —
Ара монгол дайдынгаа
Арбан гурбан бурхадые,
Гушан гурбан голнуудаар
Гуламталһан эзэдые —

Бата бэхи толгойлһон
БАЯН БААТАР ХААН БААБАЙ,
Таглиин нуурай хоолойгоор
Табисуур золоо эрьюулэн,
Бүргэд Үбэрэй хоймрто
Бүтэдын хэшэг үргэжэ,
Манай түрэл түүхые
Мангалшуулан мүнхэлөө.

Улаан-Баатар хотын үдэрнүүд Улаан-Үдэдэ

МОНГОЛ УЛАСАЙ ҮРГӨӨ ЕХЭ ХОТО

(Дурсалга)

НААДАМ

Монгол найхан орондо 1967 оной туршада ажаһууха аза талаантай байхан хүм. Миний нүхэр Пурбо Балданович Балданжапов тэрэ үедэ СССР болон МНР гүрэнүүдэй Эрдэмэй Академинүүдэй хоорондын хэлсээнэй ёһоор Монгол орон нэгэ жэл командировкодо эльгээгдэ хэн. Тиэхэдэ П.Балданжапов Дунда-Гоби, Үмнэ-Гоби, Үбэр-Хангай, Кобдо, Булган, Хүбсэгэл, Түб аймагуудаар ябажа, этнографическа материал суглуулхан юм. Мүн Гүрэнэй архивта, Гүрэнэй библиотекэдэ, Гандан хиндэй библиотекэдэ хүдэлжэ, хоморой шуухаг архивна материалуудтай танилсаа хэн. Тэрэнэй бүхы гар эхэ бэшэгүүд, буулгабаринууд Буряадай Эрдэмэй ажалын мүнөө хүрэтэр хүсэд шэнжэлэгдээгүй байһаар. Пурбо Балданович бидэ хоёрой хамта ябаһан тэрэ сагай үйлэ хэрэгүүд тухай дурсан бэшгэһэнэ «Буряад үнэн-Дүхэриг» сониний уншагшадай нонорто дурдаханаб.

нэрлэхэдэ, Монголдэ хүдэлжэ байһан, манай бүлын үнэнэй танил, аргагүй найхан сэдхэлтэй Доржи Балданович Цыденжапов Анна Аюшеевна нүхэртээ, Пурбын дүгын нүхэр, Монголой Эрдэмэй Академиний гэшүүн-корреспондент Дамдины Пэрлээгуай, залуу эрдэмтэн Хорлоогийн Нямбуу (хожомо эрдэмэй доктор, профессор болоһон), Нимын Жалсан нагасымнай Улаан-Баатарта ажаһуудаг Цэвээн Буджав хоёрнай Юмжэд, Дамдинцоо эхэнэрнүүдтээ, мүн үшөөшье олон зон байгаа. Бултадаа сайлаабди даа.

Хойто үдэрнэй үлгөөнэй хоол бариһаар лэ, нислэл хото харахаяа гарабабди. Газар яаха аргагүй халуун! Хотын эдэб унаада хуужа, заримдаа ябагалжашье байгаа, одоол хоёр хүлэйнгөө эсэрт үргөө хотые эсхээ нэмди.

газарт хүржэ ерээ нэмди. Эзэнэйнгээ абяа үгэхэдэ, үдхэн үндэр ноогоной дунда амаржа хэбтэһэн хөөрхэн инзагад эндэ тэндэһээ гаража, «столово» тээшээ ябаха юм. Олон гээшэнь!

Нэгэ мэдэхэдэ, оройхон болоһон байба. Бага сага эсэшье наа, баяртайнууд байрадаа бусаа бэлэйбди.

ДЭЛГҮҮРНҮҮД

Нислэлэй магазинуудаар, дэлгүүрүүдээр ябажа, ехэ нонин юумэ үзэбди. Наар дээгүүр хониной, үхэрэй

үедэ мэргэн гарта, хурса шодэтэ, хүйхэр баатар нур харбагшада зориулагдана - Зай, бара - өө, бара даа.

Зайл, хүйхэрэй мэргэниинь!

Тэлидээ - ээ, бара-оо, бара даа. Зайл, хүйхэрэй мэргэниинь! Гэһэн согтой дорюун магтаал - сольн эдэлхы дуулахада, ямар найхан, зүрхэ сэдхэл хүдэлгэмэ байгаа гээшэб!

Удаань хурдан хүлэг мориной урилдаа харабабди. Түрүүлжэ эрхэн хүлэгэй «Магтаал - соло» байдаг ааб даа. Нютаг нютагта үгэниүүдэнь ондоошог юм. Мориной соло дуудаха найхан ёһо заншл манай буряа арадашье бии гээшэ аабза.

МАНАЙ ТҮРЭЛ САДАНУУД

Агын тойрогой Могойтын районий Сагаан-Уула нютагһаа уг гарбалтай манай түрэлхид Монголдэ ажаһуудаг. Адуушан Нимын Жалсан Жамса, Цэбэгмэдэ хүүгэдээрэ Монгол ошожо түбхинэһэн. Эндэ Дамбадоржи, Цэвээн, Жаргал, Буджав үринэртэй болоо. Жалсан аргагүй томо бэстэй, сэбэр, һонор ухаатай хүн байгаа. Эрдэмтэй, дээдэ гарай паймаашан ябаһан. Дабаа дүүниинь хургуулигүй, ахынгаа малшан байһан. Жамса нагасамнай - габьяата багш Жаргал - врач, Дамбадоржи - суут ангиушан байһан юм. Цэвээн - ветврач шэнэ үүлтэрэй үхэр бии болгоһон габьяатай. Олон жэлдэ Монголой Хүдөө ажыхын министерствын ахамал ветврачаар хүдэлөө. Мүнөө үгы юм. Буджав Улаан-Баатарай университет дүүргэдэ, Эрдэмэй Академиний Географин институтта бүхы наһаараа хүдэлһэн. Географ - картограф фотограф, уран зурааша байгаа.

Цэбэгмэдэ абжаа мүнөө үгы. Үринэрийл булта амар мэнэдэ Монгол найхан орондоо ажаһуудаг даа.

Дулма ДАРИЖАПОВА, педагогикын эрдэмэй кандидат, доцент

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Монголой дайдын эзэдтэ зальбаран...; 2. Зайл хизааргүй үргэн талада; 3. Эдэр барилдаашад; 4. Наадамай үедэ 5. П.Балданжапов, Буджав ба Цэвээн Жалсны.

(Үргэлжэлэнь хожом гараха).

ЗАМАЙМНАЙ ЭХИН

Зунай тушгалаг дулаахан июль харын нэгэнэй үдэр хүнгэн машинада хуужа, үлгөөнэй 4 сагта Улаан-Үдэһөө

Эрэлхэдэжэ харагданхай
Эдлин сэнхир нютагнай,
Эжы, абын үрэлтэй
Эхэ найхан үлгымнай

гээд, Монгол ороние түүрээш магтаһан дуунай үгэниүүдэ наанай, наанай, холын харгыда мордобобди. Хилэ хүрөөд, Улаан-Баатарһаа эльгээгдэһэн табан нууритай «ГАЗ-69» түхэлэй машинада хуужа, саашаа зорибобди. Монгол оройн үргэн ехэ дайдын эзэдтэ, хүхэ мүнхэ тэнгэрийн бурхадта зальбаржа, абжа ябаһан эдэниингээ дээжые үргөө бээбди.

Алтан-Булаг, Сүхэ-Баатар хото хубарин үнгэрбэ. Дархан хото хүржэ, хоол барибабди. Залуушуулай ажаһуудаг ёһотойл залуу хото байна гэжэ адаглаа нэм.

Зүгөөргүй удаан харгыдаа ябанабди. Харгын хоёр талаар зуһалангууд харагдаха юм. Үргэлжэ нэмжылһэн ногоон талада, багахан горхонуудай эрьсэр дун сагаан нэсэ гэрнүүдэ харахада, аргагүй гоё даа! Гэрнүүдэй газар хүл шосэгэн, хубсаһатай, хубсаһагүйшье хүүгэд наадана. Хажуугаарнь нохойнууд гүйлдэнэ. Үдэһын саг боложо, хүрэг малнууд бэлшээрһээ бусана. Монгол үүлтэрэй мантан томо һүүлтэй хонидой олон гээшэнь! Иимэдаа, аалин намдуу, тэнгигэр ажабайдалтай ажалша малша монголшуудай хотон...

Орой, һүнийн 11 сагта Улаан-Баатар хүржэ ерээ бэлэйбди. Маанадай байрлаха зочид буудалай номер оложо, үүдмеш татажа ороходомнай, столы саана Монгол оройн шажаанай толгойлогшо, бандида хамба лама Самаагийн Гомбожав - гуай санаарайнгаа хубсаһатай, үшөө хэдэн хүн хуубал даа. Хэды оройшье наа, манай эрэхыс хүлсэһэн нүхэд байба бшуу. Эдэ нүхэдөө

ЗАЙСАН ТОЛГОЙ

Удаадахи үдэрнүүдтэ суута Зайсан толгой гаража, шэн зоригто баатар сэргэшэдэй хүшөө харабабди. Эндэһээ холо бэшэ дээдэ ноёд дарганарай (правительствын) дачанууд байдаг.

БОГДО-УУЛА

Богдо-Уула гээшэ Монгол оройн мүргэл шүтөөнэй, тахилгатай дүрбэн ехэ уулануудай нэгэниинь юм. 1924 онһоо Богдо-Уулыс тахилга хориюлтай болоһон байгаа.

Мүнөө үедэ гүрэнэй заповедник болгогдонхой.

Богдо-Уулада аяар жаран «ама» байдаг. Хормойгоорнь тойробол, зуугаад км болохол ха.

Буга үсхэбэрилдэг ажахын ажалтай

танилсахаа жэнхэни халха монгол айда эрээбди. Гэрэй эзэн бидэниие дахуулан, хойшоо Уула тээшэ шэглэн ошобо. Зүлгэ ногоон соо гэшхэлхэдэ, аргагүй зохид даа! Уулада хүрөөд, шүтэн зальбарбабди. Ариуэн газарта хуужа, амараа, тэнхээ шадалдань хүртэлсөө ёһотойбди. Доошоо буугаад, бугын низагануудай эдээдэг

сабшагдаагүй, бүхэли гуя табяатай байхыс хаража, гайхаа нэн хаб. Япон ороноор ябахадамни, 100-200 граммаар отологдонхой үхэрэй мяхан дэлгүүртэнь байгша нэн. Харин Монгол орон адуу малаар баян лэ гүрэн даа, юу хэлэхэб.

Хониной гүзээн соо хэгдэһэн үхэрэй гэдэһэ дотор харажархибаб. Бидэнэртэй Цэвээнэй нүхэр Юмжэд ябалсаа нэн. Гэдэһэ дотор ямар сэнтэйб гэжэ хураха наһаатай, хаража байадамни, Юмжэд мэгдүүгээр намайе холо болгобо.

Гайхаһан намда бэримнай ингэжэ хэлэбэ: - Энэ үнэртэй, муу юумыс ядуу зон абадаг. Хотынхид абадаггүй, шоолодог.

- Юугээ хэлэгшэ даа! Манай Буряад орондо, Агадашье, энэшни деликатес юмэл, - гэжэ билл гайхабаб.

Һүн, кумыс элбэг байгаа нэн. Зөөхэй, тоһон, эзэгэй, хурһан г.м. мүн лэ элбэг. Хартабхын талхаар хэһэн макаронной хойноһоо ээлжэлдэ зогсобоб. Үнэртэй юумэн гэхэдэ, шэлтэй сагаан архи байһан. Харин мүнөө ямар болоо хаб.

«Буряад Үнэн» сониной 80 жэлэй ойдо

ОМОГ ДОРЮУН НҮХЭДНАЙ - ОРОНГОДО

Хабарай дулаан үдэр аймагай Н.Балданогой нэрэмжэтэ Оронгын дунда хургуулида хүүрээбди. Республикын эрхим хургуулинуудай нэгэн 103 жэлэй түүхэтэй, өөрын ёно гуримуудтай, омогорхоомор шабинарттай юм. Буряад литературы болон искусствын хүүрэлтэд гүнзгий мур сараа үгөөхэн Бавасан Абидуев, Намжил Балдан, багша, эрдэмтэн, дипломат Б.Ишидоржин, 1938-1941 онуудта «Буряад-Монголой үнэн» сонинойнай редактор байһан Раднажан Бимбаев эндэ хураһан байна. Түүрүүн багшанарай тоодо совет засагай ехэ нэрэ хүндэдэ хүртэлхэн Сыретор Ганжуров Доржи Цыренжапов хоёры, мүн саашааа мэдээжэ эрдэмтэн болоһон Алексей Улановые нэрлэмээр. Гашинай шударга ажалаараа суурхашад мүн үсөөн бии: Социалист Ажалай Герой Б.С.Дымбрылов, Лениний орденно Ц.Д.Бимбаев, Ажалай Улаан Тугай орденно Б.Х.Дымбрылова, Р.Ц.Раднаева, Д.Доржиева болон бусад.

Хуралсалай гуламтын 103 жэлэй түүхыг энэ дугаарта хэлэжэ гараха зорилгогүй хэн хадаа мүнөөнэйг байдла, ажал хэрэг тухай тогтоожо хөөрнөбди. Хургуулийн гурбан даххар (республика соо энэндэл адли томо байшантай хүдөөгэй хургуули үгы ха) ордон соо эрэлтэй үүсэжэ классууд, үргэн салуу коридорууд, Кабинетүүдынь аятайгаар шэмэглэгдэнхэй. Огсом дорюун ажабайдал эндэ бурьяна: юрэнхы хэсгэлүүд үнэрнэ, спортзал соо эдир барилдаашадай хорилго болоно, «Оронго» ансамблин эдир хүүрэлтэд, дуушад ба хатаршад уран бэлгэ, мүнхэ. Хэсгэлүүдэй забһарта хүүрэд хургуулийн үргэн хорёо соо наадаашынь үрднэ хөөрнө.

«Буряад үнэн» хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзалгада конференц-залаар дүүрэн хургуулийн дундуур наһанай, мүн ахамад классуудайшье шабинар сугларба. Хургуулийн директор А.Д.Зодбоов хонирхолтой хөөрлөөдөө эхи табиа. 80 жэлэйнгээ ой тэмдэглэхэсэ байһан бүгэдэ арадай «Буряад үнэн» сониной ажалайдалаар, ажал хэрэгүүдээр багшанар, хурагшадые ехэ хонирхожэ, олон тоомо асуудалнуудтай харюусаабди. Хүүрэд айлиан биднэрыг хүүдэлжэ, уран шүлэгүүдэ, хонгсо дуунууда, шог зугаагаа бэлэ болгон барья. Россин Федерацийн эрдэм хуралсалай отличник, дүүрхэл ехэтэй Янжима Мироповна Сондуевагай шабинар багшынгаа хургаал заабырар үндэлхэн «Буряад үнэн» сониной, «Морин хуур», «Одон» сэтгүүлүүдыг эдбхитэйгээр

захидаг, уншадаг байна. Үүсхэл эрмэлзэлтэйгээр, мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ харюусама шударгыгаар ажалаа ябуулдаг багшанар эндэ олон.

Жэжэнь, эхин классуудай

тематикатай дугаарнууд соо олон хонирхолтой зүйлүүдыг олохоор. Кроссворд, нааданууд, элдэб арадуудай түүхэ, холын ороннуудта, газар дайдада

дүнгүүдтэй хургуулийн 3 музейд танилсаабди. Нютагай суута хурун, уран зохёолино, драматург Намжил Балдан тухай, Оронгоһоо гарбалтай уран бэлгэнтэн, уран дархашууд

үгээрхэн мурсыондэ 3-дахы хуури эзлээ. Урагшаа наһантай, эдбхи үүсхэлтэй залуу багшын хүүрэлтэй дор хурагшад «Бага Эхэ орон» гэхэн хизаар ороноо шэнжэлэлгын конференцидэ ханамжатайгаар бэлдэжэ байгаа һэн.

Үгээрхэн 2000 ондо Уласхоорондын II Ногоон аяниалгада хабаадалсаа һэмд. Энэ аяниалга Байгалай үдэртэ зориулагдан юм. Байгал шадарай байгалиг хамгаалгада илгэлүүлэгдэн бүхы хэмжээ ябуулануудта эдбхитэй табил, хам оролон хабаадабди. Энэ зун III Ногоон аяниалга болохо.

США-һаа 2 хурагшад шоль һарада ерэхэ ёһотой. Тэдэнтэй хамта манай талаһаа 10-15 хүнөө бүридэлхэн бүлэг хурагшад, багшанар хабаадаха. Нютагайгаа байгалин үзэхэлтэн, үргэл мургалтэй газарнуудыг (Чингис обсо) айнашадтаа харуулхабди. Мүн ябаад гараха бэйс, мүн ариг эбэр болгохо, найзалха ажал ябуулагдаха юм. Хамар-Дабанай илгээр дамжан, алдарты Байгал дайнай хурхэ зорилготойбди, - гэжэ Ирина Валерьевна хонинсо хубаадаба.

Мүнөө хуража байһан эдир хүрээ соо эрхим бэрхэ хүүрэд, басгад олон хургуулийн президент, экологи болон биологээр республиканска олимпиадын шангай хуури эзлэлхэн 10-дахы классай хурагша Бато Эрдыеев, аймагай олимпиадада түрүү хуури эзлэлхэн - Снежана Пузакова, Евгений Трунин, буряад хэлээр эрхим мэдээтэй Надя Арьяева, республикын эдир баридаашадай чемпиондадай шангай хуурида гараһан аха дүүнэр Эрдэнэ, Эмигэл Батыевууд, урагшаа наһантай, эдбхи ехэтэй байһанай түлөө «Океан» лагерьта амаржа ерэлхэн Баяр Будаев, хурагшад Ира Цыренцлова, Наташа Серенко, Оюна Очирова, Камилла Ленхобоева, Саяна Эрдыеева, Бунито Цыденов болон бусадые нэрлэмээр. Оюун бэлгэнтэй, уран бэрхэ хүүрэдые хүмүүжүүлэдэ энэ хургуулийн олон багшанар «Буряад Республикын габыята багша» гэхэн хүндэтгэ нэрэ эрэлтэй, эрхим түрүү ажагайгаа түлөө Соросой шанда хүртэлхэн багшанарынь бии. Хурагшад-хүмүүжүүлгын ажал хэрэгтэ үндэлхэн арадайгаа «Буряад үнэн» сонинойд туншгэлэдэ, алинь сагта «Үнэнтэйгөө» нүхэсэн ябадаг Оронгын дунда хургуулийн багшанарай коллективтэ биеын элүүр энхыг, үндэр амжалта хүснөбди! Шабинарттай ата талаштай, арад зондоо тунхатай хүүрэд болодо!

Туяна САМБЯЛОВА. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Багшанар ба шабинар; 2. Олимпиадада шалгарагшад; 3. Наташа Серенко; 4. Бата-Мүнхэ Бадмаев; 5. Музейн директор Х.Г.Юмова. Гомбо САМБЯЛОВАЙ фото.

хүүрэдэй аяниалга тухай хөөрөөнүүд, янза бүрийн конкурсууд эдир уншаашыдыг айхабтар хонирхуулна гэжэ наагдана. «Одон» сэтгүүл саашаааһынь бүри амжалтатай байха, улам хүүрэлхэ, олон уншаашадтай болохо гэжэ батасар найданаб!

Буряад хургуулида хүдэлдэг багшанарта тунхатай, мүнөө сагай эрилтэнүүдтэ харюусама методическа заабырар посуулууд тоон үсөөн. Арадайгаа үндэлхэн баялг ёһо заншалуудыг, урданай түүхэ хүүрэдтэ ойлуулха, дамжуулха гэжэ оролдодог багшанарта «Буряад үнэн» -

багша Туяна Анатольевна Будаева үндэлхэн буряад хургуулида уран зурагта би гар урлалда хургаха хэсгэлүүдтэй өөрын тусхай программа зохёоһон байна. Программын ёһоор хүүрэд буряад ба ород арадуудай гэр байртай, аяга амһартатай, хубсаһа хунартай танилсана. Тэднэр элдэб нааданхайнуудыг хэжэ хурана, угалза хээгээр, шэрэ будагаар гоёно. Тийхэдэ угалза хээгүүдэй, үнгэ бүхэнэй удха шапарыг хүүрэд мэдээжэ абана.

1-дэхи класста 13 багшнуудыг хургаанаб. Класс бүхэндэ хүүрэд үсөөрлэхэй, энэмнай тоон наһаа зобоомо үзэгдэл. Зоной хуудал байдалай мууданай хойшолоон гэжэ ааб даа.

Хүүрэлтэй жэлнүүдтэ буряад хэлэн дээрэ хүүрэдтэй уншаха номууд хэблэгдэнхэй шахуу. «Одон» сэтгүүлэй гарадаг болоһондо бидэ, багшанар, баяртайбди. Шэнэ дугаар бүхэниг дуратайгаар хүлээн абажа, хэсгэлүүдтэ хэрэглэнбди. Шүлэгүүдыг, онтохонуудыг хүүрэдтэ уншуулабди, зурагуудыг хаража, хөөрлэдэнбди.

Журнал соо яһала ехэ материал үгтэнэ. Монголдо, Хальмагта, Сагаалганда зориулагданан, нэгэ

Дүхэрнэ» сонин тоон ехэ туһа хүүрэнэ. Гол түлэб «Үнэнһөө» хэрэгтэй, хонин зүйлүүдыг олодогбди: жэжэнь, үндэлхэн хайндэрнүүдыг яагаад угтахаб, ямар гуримар үнэрэхэб; шажан мурээ, буян, нүгэл тухай; урданай түүхэ, домогууд, угай бэйсгүүд гэхэ мэтэ олон даа. Бүгэдэ арадай «Буряад үнэн» сониной бүхы ажаландаа бүри ехэ амжалта хүснөбди! - гэжэ багша Туяна Анатольевна Будаева хэлээ һэн.

«ХАМАР-ДАБАНАЙ ШЭЛЭЭР БАЙГАЛ ХҮРЭХЭБДИ»

Н.Балданогой нэрэмжэтэ Оронгын дунда хургуулида эрдэмшэнжэлгын шэнжэлтэй экологихизаар ороноо шэнжэлгын ажал талаларгаагүй ябуулагдана. Класс бүхэн тодорхой түсэбөөр бэдрэлэ хэдэ. Олон жэлнүүдтэ үнэрэгдэлхэн шимэ ажалай үрэ

тухай хоморой шухаг материал литература ба искусствын музейд суглуулагданхай. Мүн Оронгын суута ажаланда, эрэлхэг сэрэгшэд тухай горитой ехэ мэдээсэл хургуулийн түүхын, ажалай ба дайшалхы алдар солын музейнүүдтэ нөөсөлэгдэнхэй.

2001 оной Сагаалганда эдир Гэсэрэй хүндэтгэ нэрэдэ хүртэлхэн 7-дахы классай хурагша Бата-Мүнхэ Бадмаев нютагайгаа түүхэ, үг гарбалаа һайн мэдэхэ байһанаа гэрнэлээ. Тэрэ 7 үе угсаа тордунгогүй хэлэдэ үгэбэ: Бадмын хуруун Радна, Раднын хуруун Мүнхэ, Мүнхын хуруун Гэлэг, Гэлэгэй хуруун Пүрбэ, Пүрбын хуруун Иван, Иванай хуруун Бата, Батын хуруун Бата-Мүнхэ.

Алгебра, биологидо, мүн физкультурын хэсгэлүүдтэй үедэ бээс хорихо дуратайб, барилдаанай секцидэ ябадагбди. Эрдэнэ Батсүхай дуулахыг шагнахада, гоё, - гэжэ Бата-Мүнхэ хуруун хөөрбэ.

Географиин болон биологийн багша Ирина Валерьевна Шалдушкеева түрүүшын жэлээ хүдэлжэ, тингэбэнье II «в» классыг амжалтатай хүтэлбэрлэнэ гэжэ сүг хүдэлдэг аха нүхэдэнь тэмдэглээ һэн. Энэ жэл хургуулийн багшанарай дунда

РАЗДУМЬЯ МОНГОЛОВЕДА И МНЕНИЕ ЧИТАТЕЛЯ

(Начало в № 20(217) от 17.05.2001 г.).

Здесь мы подходим к очередной животрепещущей проблеме - проблеме современного бурятского литературного языка. «Монгольские народы, несмотря на обилие наречий и диалектов, создали литературный (письменный) язык, которым пользовался весь монгольский мир, - пишет ученый. - Старомонгольская письменность позволяет писателям различных диалектов читать по-своему, на свой лад, одно и то же начертание».

Автор скрупулезно анализирует все реформы литературного бурятского языка: 1931 г. - замену старомонгольского письма на латиницу, 1936 г. - переход на хоринский диалект, 1939 г. - приход кириллицы, т.е. русской графики, и с болью в сердце отмечает практическое прекращение преподавания бурятского языка в национальных школах в 70-х годах. «Не будет большой ошибкой, если сказать, что мы переживаем трагический период нашего родного материнского языка. Появилось целое поколение, так называемых, русскоязычных бурят, которые совсем не владеют или владеют крайне слабо родным языком, - констатирует он. - Обнадеживающий в конце 30-х годов новый литературный язык не стал фактором укрепления национальных связей, не привел к литературному ренессансу... Язык был насажден сверху волевым решением... Это явилось главной причиной неприятия... языка крупными группами бурят, проживающими в различных регионах этнической Бурят-Монголии».

Профессор прав, когда утверждает, что принятый закон, объявивший бурятский язык государственным, не имеет механизма реализации, что «нельзя говорить о возрождении языка, не проявляя заботы о развитии национальной литературы».

И здесь нам следует заметить, что, да, он прав, опираясь на факты прошлого десятилетия, но сегодняшнее и будущее представляется не так уж в сильно черных красках. Например, в этом году Правительство и Народный Хурал по совместной программе, представленной Министерством культуры и Союзом писателей Бурятии, ввели строку «издательская деятельность» в Закон о бюджете на 1 млн. рублей. А подобного рода дотаций не было аж с 1989 года. Не все стоит на месте: и подписание эконоимики, и формирование бюджета, институты и принципы демократии. Что касается государственности

ти языка, если мы говорим, что нет механизма реализации закона, то и должны признать, что нет и слагаемых на пути его исполнения: кто запрещает, если, допустим, на одном из собраний в бурятском селе поговорят на своем языке (люди так и делают) и потом запишут решение на бурятском? Если это решение кто-то считает клочком бумаги, то следует обратиться к закону. И если не хватает каких-то подзаконных актов, то их надо выработать. Если невозможно решить вопрос в республике, необходимо выйти на российский уровень... Есть юридические инстанции, парламент, Конституционный суд...

У наших соседей, якутов и тувинцев, такой проблемы давно уже не существует. И никакой беды нет, когда русский язык, как государственный, имеет больше арсала в республике также, как на международных симпозиумах, при принятии рабочими языками нескольких языков, господствует английский. Только есть беда, если кто-то болезненно воспримет, когда бурятский язык, как государственный, «втиснется» в сферу отправления процедур властных структур. Не надо забывать о том, что время нас ведет к рациональному образу бытия. Что разумно, то для нас приемлемо. В цивилизованном мире никто, думаю, не будет учинять препятствия на пути развития национальных языков. Прежде всего, самим носителям языка не встать по отношению к нему на позиции предательства, пренебрежения, ханжества.

Ш.Б.Чимитдоржиев ставит в своем труде острейший вопрос совершенствования или реформирования бурятского литературного языка. И сам не дает исчерпывающего ответа (и кто мог бы взять на себя роль последней инстанции?!), но выдвигает на первый план три пункта. Это 1) «раз и навсегда

данных грамматических правил не существует», 2) использование «всех богатств не только хоринского диалекта, но и других бурятских диалектов и наречий», 3) постепенное расширение применения старомонгольского языка.

Я думаю, что данный труд монголоведа уникален тем, что при обширности охвата проблем не стал «толстым» из-за излишней академичности, при серьезности и остроте поставленных в нем вопросов не накрепился в сторону популизма и идеологии, и в нем содержится очень много фактических данных, что приближает его к некоему энциклопедическому словарю.

В подтверждение последнего приведу название глав: «Бурятские летописи и исторические хроники. Летописцы», «Летописи о дацанах», «Бурятские летописи о распространении буддизма», «Список бурятских бандидов хамба-лам», «Дацанские книги», «Правовое наследие бурят-монголов», «Развитие школьного образования в Бурятии», «Выдающиеся деятели культуры, просвещения и науки», «Бурятские буддийские деятели в Монголии, Тибете, Индии», «Буряты - путешественники и участники экспедиций по странам Центральной Азии», «Буряты - знатоки восточных языков», «Бурятские деятели в Монголии в период демократических преобразований», «Найден Гомбоев и Алексей Старцев (Бестужев) на службе в Китае».

Книга написана человеком, горячо любящим свою землю, испытывающим «движение и почтение к своим корням, корням родного народа».

«Когда любишь свой корень, ценишь его, понимаешь боль и любовь других, приобретаешь такое же чувство к другой земле, к другой культуре, к другому языку, - пишет Ш.Б.Чимитдоржиев. - Без такого уважительного отношения к другим народам не будет процветать свой народ. Никакого пренебрежения к другим, к представителям других наций. Только на этой основе можем строить гуманное, демократическое общество, где превыше всего ценится бы общечеловеческие ценности, где процветали бы родной язык, родная культура, родная история».

Так завершается труд, содержащий не одну неоднозначно воспринимаемую нами проблему - а здесь, думаю, он находит всеобщую солидарность, и эти проблемы, становятся близкими, понятными, что в конечном итоге приведет к их положительному разрешению.

БУРЯД НЮЛЛАТ ХЭЛЭНҮҮД ТУХАЙ

Бурядад гүрэнэй университедэй профессор, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор Ц.Б.БУДАЕВ шэнэ хубилгаха үеын эхилхэнээ хойшо буряад хэлээ шуудалжа, хэргэлгэдэ үргэн, олон зондо туналха зорилгоор ехэ юмэ хээ юм. Түрүүн «Правда Бурятии» сонинной хуудануудта буряад хэлэнэй хэсхэлнүүдэе ябуулаа, мүн нимэ хэсхэлнүүдэе Шэтын, Эрхүүтэй газетнуудтэ гаргаа, радио, телевиденээршэ хэлэдэг бэн. Тийгээд Бурядад номой хэблэлээр «Русско-бурятский разговорник», удаан ВАРК-ын шугамаар «Буряад хэлэ өөрөө үзэх ном» хэблүүлэн юм. 1998 ондо «Буряад хэлэн: абяанууды, үгнүүдэе үзэлгэ» гэжэ фонетикэ, фонологи ба лексикологи, фразеологиго хабаатай номын барлагдаа.

Харин хаяхан БГУ-гай хэблэлдэ профессор Ц.Б. Будаевай «Буряад диалектологи» гэхэн шэнэ номын гараба.

Аудиа хургуудта программын ёноор зургаадахи класста лексикэ үзэлгэдэ (энэ үедэ нютаг хэлэнүүдэй үгнүүдэ үзэгдэдэг) дүрбэн академическэ саг үгтэнэ. Тэрэ болзор соогоо багшанар энэ ном хэрэглэжэ, хурагдадай мэдэсэ үргэдхэхэдэ, хэлэнь хүгжөөхэдэ таатай хэрэгсэлтэй болобо. Энэ ном үндэһэн буряад лицейнүүдтэ, хэлэ гүнзэгыгөөр үздэг хуралсалай эмхинүүдтэ, илангаяа урагшатайгаар хэрэглэдэг гэжэ ханагдана.

Номой оролто хубида үндэһэн буряад хэлэн тухай, буряад литературна хэлэн ба нютаг хэлэнүүд тухай тобшооршэ наа, удхалан, хурагдаа дүтэ, ойлгосотойгоор бэшгэдэгхэй. Нүүдээршэ үгтэһэн даабаринууд үзэгдэнөө дабтан бэхжүүлхээр хараалагдаа.

Удаа дахи, нэгдүгээр гэр «Буряад диалектологи» онсо илганууд» гэхэн хуби соо абяануудай талаар, үгын хуилаагын болон үгнүүдэй (лексикын) талаар баруун, зүүн ба урда буряадуудай нютаг хэлэнүүдэй онсо илганууд зэргэсүүлэн харуулагдана. «Үгнүүдэй талаар үзэгдэдэг илганууд» гэхэн хэргэлгэнь хүнэй бээдэ хабаатай үгнүүдэе ондо ондоо нютагуудта яагаад үгүүлбэрийдэг бэ гэжэ сасуулан харуулан багахан словарь үгтэнхэй. Жэшээнь, духа - «лоб» гэшэе Ничеудинскда - сохо, Түнхэн ба Ахада - майхай, маяхай, Байгал-Хударада - маңдай, мандлая, Хорида - духа, цонгоолнууд - духу (доху), Шиныхын хамнигад - цоху, цохко гэжэ нэрлэдэг байха юм.

Харин Агын буряадуудай толгойн арые «духа» гэдэгын номин лэ. Үндэһэн буряад хэлэнэй баялгыг задалан харуулан нимэ зэргэсүүлгэнүүд үхибүүдэе хонирхуулаа. Энэ материал, тэрэ тоодо арай аман зохёолой бүтээлнүүдэе тус номойнгоо хоёрдохин, «Буряад диалектүүд» гэхэн бүлэгтэ бэшгэдэг хэргэлгэһэн байна. Өөрын талааа гэхэ гү, али нэгдэхэ иноурнаа зохёогдоһон хөөрөөнүүд нютаг хэлэн бүхэнэй тон онсо хонирхоомо онсо шэнжэнүүд тухай домоглоно. Жэшээнь, автор иигэжэ бэшгэ: «1974 оной июнь нарада энээгүүр (Ничеудинскын районоор - ред.) ябахадамин, Хушуун гэжэ нютагта далаад гаран буряад, гурбан ород айлууд хуугаа. Мүнгэтэ Булагта хорин буряад, хоёр ород, нэгэ татаар, нэгэ чуваш айлууд, Кукшанайда хоёр буряад, хоёр ород айлууд байгаа бэн. Нютаг хэлэн бүхэн тухай хөөрөөнэй нүүдээр автор тэрэ нютагтай зоной юрын хөөрөөдөөнэй жэшээнүүдэй хажуугаар, онһон үгэ, таабари, домогууды, онтохонууд болон үлгэрэй хэргүүдэе үргэнөөр оруулжа, хөөрөөгөө бүри номин болгоно.

Иимэ тухэлэй пом соо хурагдаады өөрын нютаг хонирхуулаа, тэрэһынгээ онсо шэнжэнүүдэе нь шуудалхы эрмэлзүүлхэ нагал оруулжа, юрын хөөрөөдөөнэй, арай аман зохёолой бүтээлнүүдэе суглуулжа нэгэ багахан программанууды дамжуулан үгөө наа, бүри үрэ хайтай байха нэн гэжэ ханагдана. Үхибүүд өөрынгөө нютаг хэлэ бусад нютаг хэлэнүүдтэй зэргэсүүлжэ харахадаа, түрэлхи хэлээршэ хонирхохо, найнаар үзэх гэжэ оролдохо нэн гэхэдэ, алдуур болохогүй хаш.

«Буряад диалектологи» хуралсалай ном гэжэ зохёогдоһоо, найруулгынгаа талаар ехэнхидэ авторай дурсалаа шэнгээр үзэгдэхэ юм. Тээд нютаг үгнүүдэе дунда хургуудта оройдоо 1-2 саг соо үздэг гэжэ бидэ дээрэ хэлэһэн байнабди, тиймэһээ буряадад нютаг хэлэнүүдэе үзэхэ помой нимэ, хуралсалай номой эрилтнүүдэе баримталангүй, дурсалан, сүлөө хөөрөөнэй маягтайгаар бэшгэдэгхэйнь зүбтэй гү гэжэ ханагдана. Тийхэдэ энэмнай класснаа гадуур уншаагын ном болоод үгэхэ юм. Мүнөө үедэ дунда хургуудай аман зохёолой буряад хэлэн тухай класнаа гадуур уншаха

ном үгы шахуу бшуу. Эрдэмэй - теоретическэ талааршэе номин зүйлнүүд бии. Жэшээнь, олон гэжэ суурхалан буряад нютаг хэлэнүүдэе яажа бүлэглэхэ тухай асуулаа арсадаатай юм. 50-яад онуудта бүри арбаад диалектнүүд бии гэдэг байханаа, нүүдэй үедэ дүрбэн диалект бии гэнэ. Цырендаша Бадмаевич зүүн, баруун ба урда гэхэн гурбан диалект бии гэнэ. Иигээ буряад диалектнүүдэе үсөөлхэнь зүйтэй. Гэбэшэе үнийнөө хойшо баруун, зүүн буряадууд мүн тэдэнэй хоёр ехэ диалект (наречи) бии гэдэг байхан. Юундэб гэхэдэ, Байгалай баруун тээ эхирд-булагадай диалект оройлжэ, тэндэхэ элдэб нютаг хэлэнүүдэе нүүлөөдөө оруулаа. Байгалай зүүн тээ хори буряадад нютаг хэлэн гэжэ нүүлөө үзүүлжэ, анханда монголнууд, болон цонгоол, сартуулуудай хэлэе буряад болгоо; баруун тээһээ нүүлжэ ерэнхэн бүлэгүүдэе (жэшээнь, Ивалгын буряадууды) зүүн буряадуудай хэлэтэй болгоо. Захаамин, Түнхэн, Ахын буряадуудай хэлэе баруун буряадад нютаг хэлэн гэжэ үндэһэн үгы. Хамниган 15 эсгын олонхид (үзөөн, тугшаа г. м.) Монгол оронһоо гаража ерэнхэн түүхэтэй гэнэ. Гэхэтэй хамта «Шэтын облатин хамнигадууд, илангаяа урулгынхин, эвенк (оротон) гарбалтай байханаа, хожомын удаан саг соо монголнуудаар, буряадуудаар суг хамта хуухадаа, байн байн эвенк хэлээ мартажа, монгол-буряад болоһон байна» (75-дахин иоур) гэхэн батаалажэнь баһал үндэһэтэй, бодото материалда түшгэлгэһэн байна.

«Буряад диалектологи» гэхэн помой авторые, профессор Цырендаша Бадмаевич Будаевы шэнэ бүтээлэнь хэблэгдэһэн ушараар үнэн зүрхэнхөө амаршалаа, буряад хэлээ шэнжэлхэ, хүгжөөхэ, дэлгэрүүлхэ ажаалданы үшөө ехэ амжаалта, бээдэнь элүүр энхлэ хүсэе!

Л.А. ШАГАДРОВ, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор, профессор Б.Д. ЦЫРЕНОВ, ИМБТ-ын эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ

28
07.00
10.00
10.15
11.15
12.30
13.15
14.10
16.00
16.20
16.45
17.20
17.45
17.55
19.00
19.25
19.45
20.40
21.45
22.00
22.50
00.30
01.15
01.40
07.40
08.00
08.15
08.50
09.15
09.25
10.30
10.45
10.50
11.15
13.00
13.30
07.00
10.00
10.15
11.15
12.25
13.00
13.15
13.45
15.15
16.00
16.20
16.45
17.20
17.45
17.55
19.00
19.15
19.45
19.55
20.45
21.45
22.00

28, ПОНЕДЕЛЬНИК

ОРТ

- 07.00 Телеканал «Доброе утро»
08.00 Новости
09.15 «Воздушные замки». Сериал
10.15 «Что? Где? Когда?»
11.30 «С легким паром!»
12.00 Новости
13.15 Телеканал «Добрый день»
14.10 Застава, в ружье! в фильме «Алые маки Иссык-Куля»
16.00 Новости
16.20 Звездный час
16.45 ...До шестнадцати и старше
17.20 Мультсериал «Покемон»
17.45 Веселые истории в журнале «Ералаш»
17.55 «Воздушные замки». Сериал
19.00 Вечерние новости (с дубле-реводом)
19.25 «За секунду до катастрофы». Спецрепортаж
19.45 Жди меня
20.40 «Кто хочет стать миллионером?». Телеигра
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время. Информационный канал
22.50 Андрей Ростоцкий и Владимир Меньшов в приключенческом фильме «Перехват»
00.30 Чтобы помнили... Борис Андреев. Ведущий - Л. Филатов
01.15 Ночные новости
01.40 Сериал «Человек ниоткуда»
- ОРТ**
БГТРК
07.40 Утро Бурятии
РТР
08.00, 09.00, 10.00, 11.00 ВЕСТИ
08.15 «Мануэла». Телесериал (Италия-Аргентина)
08.50, 09.50 «Черным по белому»
09.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ
09.25 «Телепузики». Программа для детей.
10.30 «Москва - Минск»
10.45 «Православный календарь»
10.50 «Дежурная часть»
11.15 Сильвестр Сталлоне в боевике «Скалолаз» (США)
13.00 ВЕСТИ
13.30 «Санта-Барбара». Телесериал (США)

- 14.30 «Селеста». Телесериал
15.30 Новая «Старая квартира»
16.00 ВЕСТИ
16.30 «Что хочет женщина» Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой
17.00 «Шальные деньги». Телесериал (Бразилия)

- 00.35 Михаил Жванецкий. «Простые вещи»
01.00 ВЕСТИ
01.30 «Мир сегодня»
01.40 ПОДРОБНОСТИ
01.50 Концерт к Дню пограничника. Передача из Государственного

- 21.00 Сериал «Дерзкие и красивые»
21.20 «Сейчас», «Недвижимость», «Прогноз погоды»
21.30 Триллер «Упырь»
23.20 «Прогноз погоды», «Телемаркет»
23.35 «Страсти по Соловьеву»
00.10 Сериал «Палочка-майор»
00.50 «Глобальные новости»

- 19.30 Молодожены
20.00 Товарный ряд
20.20 Клип-презент
21.00 Т/с «Star Trek - Звездный путь»
22.00 Кино на СТС: «Амазонки из Бев-верли Хиллз»

НТВ

- 08.00 «Сегодня»
08.30 «Впрок»
08.40 «Криминал»
08.50 «Карданный вал»
09.00 «Сегодня»
09.20 «Большие деньги»
09.30 «Впрок»
09.40 «Криминал»
09.50 Сериал «Любовь и тайны Сансет Бич» (США)
11.00 «Сегодня»
11.25 Сериал «Любовь и тайны Сансет Бич» (США)
12.25 «Один день». Программа К. На-бутова
13.00 «Сегодня»
13.25 Наше старое кино. Борис Лива-нов и Михаил Тарханов в филь-ме «Дубровский»
15.00 «Сегодня»
15.25 «Старый телевизор»
16.40 «Куклы»
17.00 «Сегодня»
17.25 Сериал «Элен и ребята»
18.05 Сериал «Страсть» (США)
19.00 «Футбольный клуб» представля-ет Лигу чемпионов
19.45 Час сериала. Валерий Николаев и Ирина Алексимов а в детекти-ве «День рождения Буржуя», 15 серия
21.00 «Сегодня»
21.30 Телеигра «О, счастличик!»
22.15 «Криминальная Россия». «Роко-вая коллекция», часть 2-я
22.50 Сериал. Майкл Мэдсен в остро- сюжетном сериале «Месть без предела» (США)
00.00 «Сегодня»
00.30 «Герой дня»
00.45 «Криминал»
01.10 Сериал. Эрик Штольц в детек-тиве Питера Богдановича «Пад-шие ангелы-2» (США)

АвтоЦентр "ЖАССО"

ПРИНИМАЕТ ЗАЯВКИ НА ПОСТАВКУ МИКРОАВТОБУСОВ ИЗ ЮЖНОЙ КОРЕИ

ВЫГОДНЫЕ УСЛОВИЯ, ГАРАНТИЯ

Тел.: 34-72-58, 34-26-13

- 18.00 «Луиза Фернанда». Телесериал (Венесуэла)
БГТРК
19.00 Навстречу III Международной кон-ференции. «Старообрядче-ство...». «Родник тепла»
19.20 Театральная гостиная
19.50 Амар сайн, буряад хэлэн!
20.00 Байгал
20.15 Рек-тайм - время Вашей рекла-мы!
20.25 «Буряад орон». Худ.-публ. про-грамма
21.00 «Профессионалы»
21.15 Рек-тайм - время Вашей рекла-мы!
21.30 Республиканские новости
21.50 Гороскоп и прогноз погоды на завтра
РТР
22.00 ВЕСТИ
22.30 ВЕСТИ-МОСКВА
22.55 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Владимир Носик, Ирина Акулова и Сергей Быстрицкий в боевике «Отряд «Д». 1993 г.

- Кремлевского Дворца
03.40 «Спорт за неделю»
Тивиком
09.00 «Сеньора»
09.30 Хит-парад на ТНТ
09.50 «Телемагазин»
10.00 «Из жизни женщины»
10.30 «Сегоднячко» за неделю
11.25 «Магазин на диване»
11.35 «Вспомнить все»
13.30 «Телемаркет»
13.50 «Недвижимость»
13.55 «Жизнь без риска»
14.00 «Видеоид»
14.15 «Телемагазин»
14.30 «Сокровища Паго-Паго»
16.30 Сериал «Власть желания»
17.30 «Прощай, XX век!»
18.00 «Страсти по Соловьеву»
18.30 «Из жизни женщины»
18.55 «Прогноз погоды»
19.00 «Музыкальные поздравления»
19.30 Сериал «Люди в штатском»
20.25 «Телемаркет»
20.35 «Автоэкспресс»

Ариг Ус

- 08.00 Дорожный патруль. Сводка за неделю
08.15 Шоу Бенни Хилла
09.10 Дорожный патруль. Расследова-ние
09.30 «Итого» с Виктором Шендерови-чем
09.55 Т/с «Улицы разбитых фонарей III». Человек со шрамом
11.05 День за днем
11.45 Дорожный патруль. Сводка за неделю
Перерыв до 17.00
17.00 Мое кино
17.55 Победоносный голос верующего
18.25 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.30 Музыкальный подарок
19.00 Товар лицом
19.05 Катастрофы недели
20.00 Сегодня
20.25 Метеопрогноз
20.30 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
20.35 Т/с «В мире женщин»
21.00 Метеопрогноз
21.35 Товар лицом
21.40 Формула успеха
22.00 «Итого» с Е.Киселевым
22.30 Формула успеха
22.45 Дорожный патруль. Сводка за неделю
00.00 «Сегодня» с М. Максимовской
01.30 Спорт. Погода

ОТВ

- 09.00 Т/с «Бевебли Хиллз 90210»
10.00 Музыка на канале СТС
10.10 Товарный ряд
10.30 Т/с «Мелроуз Плейс»
Перерыв до 17.00
17.00 М/с «Битлджус»
17.30 М/с «Бэтмен»
18.00 Т/с «Рыцарь дорог»
19.00 Первое свидание

29, ВТОРНИК

ОРТ

- 07.00 Телеканал «Доброе утро»
08.00 Новости
09.15 «Воздушные замки». Сериал
10.15 «Что? Где? Когда?»
11.30 «С легким паром!»
12.00 Новости
13.15 Телеканал «Добрый день»
14.10 Сергей Шакуров в фильме «Фран-цуз»
15.15 Жди меня
16.00 Новости
16.20 Царь горы

- 22.50 Тамара Семина и Армен Джигар-ханян в фильме «Расскажи мне о себе»
00.35 Русский экстрим
01.10 Ночные новости
01.35 Ив Монтан и Симона Синьоре в детективе «Признание»

ОРТ

- БГТРК
07.40 Утро Бурятии
РТР
08.00, 09.00, 10.00, 11.00 ВЕСТИ.
08.15 «Мануэла». Телесериал (Италия-Аргентина)
08.50, 09.50 «Черным по белому»
09.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
09.25 «Телепузики». Программа для

- 16.30 «Что хочет женщина». Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой.
17.00 «Шальные деньги». Телесериал (Бразилия)
18.00 «Луиза Фернанда». Телесериал (Венесуэла)
БГТРК
19.00 «Улгур»
19.30 «Мы делили «Коммунизм» или история реорганизации одного колхоза»
19.50 Мы и налоги
20.00 Байгал
20.15 Рек-тайм - время Вашей рекла-мы!
20.25 Спортивная программа «Тамир»
20.55 «Позиция». Вячеслав Покацкий - генеральный директор «МВ-Маркет»
21.15 Рек-тайм - время Вашей рекла-мы!
21.30 Республиканские новости
21.50 Гороскоп и прогноз погоды на завтра
РТР
22.00 ВЕСТИ.
22.30 ВЕСТИ-МОСКВА.
22.50 Авторская программа Елены Масюк «Ханский шатер».
23.20 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Марк Дакас-кос в боевике «База» (США). 1998г.

- 01.00 ВЕСТИ.
01.30 «Мир сегодня»
01.40 ПОДРОБНОСТИ.
01.50 МУЖЧИНА И ЖЕНЩИНА.
02.45 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Жан-Луи Трентиньян и Жан-Клод Бриали в детективе «Преступление» (Франция).

Тивиком

- 09.00 «Прогноз погоды», «Сеньора»
09.30 «Хит-парад на ТНТ»
09.50 «Телемагазин»
10.00 «Из жизни женщины»
10.30 Сериал «Люди в штатском»
11.25 «Прогноз погоды», «Магазин на диване»
11.35 Фильм «Пятый океан»
13.30 «Телемаркет»
13.50 «Недвижимость»
14.00 «Телемагазин»
14.30 «Сокровища Паго-Паго»
16.30 Сериал «Власть желания»
17.30 «Прощай, XX век!»
18.00 «Страсти по Соловьеву»

- 18.30 «Из жизни женщины»
18.55 «Прогноз погоды»
19.00 «Музыкальные поздравления»
19.30 Сериал «Люди в штатском»
20.25 «Прогноз погоды»
20.30 «Сейчас»
20.40 «Телемаркет»
20.55 «Жизнь без риска»
21.00 Сериал «Дерзкие и красивые»
21.20 «Сейчас», «Прогноз погоды», «Не-движимость»
21.30 Драма «Норма Джин и Мерилин»
23.55 «Прогноз погоды», «Телемаркет»
00.10 «Страсти по Соловьеву»
00.45 Сериал «Палочка-майор»
01.25 «Глобальные новости»

Ариг Ус

- 07.00 «Сегодня» с М.Осокиным
07.35 Спорт. Погода
07.50 Диск-канал с И.Легостаевым
08.25 Диск-канал с В.Кара-Мурзой
08.55 Метеопрогноз
09.00 Тушите свет
09.10 Вы - очевидец
10.20 «Сегодня» с М.Осокиным
10.55 Спорт
11.00 День за днем
11.45 Дорожный патруль
Перерыв до 17.00
17.00 X-фактор
17.30 Дорожный патруль
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.20 Музыкальный подарок
18.30 Товар лицом
18.55 Юм. сериал «Третья планета от Солнца»
19.25 Формула успеха
19.45 Час быка
19.50 Тушите свет
20.00 «Сегодня»
20.25 Метеопрогноз
20.30 Товар лицом
20.35 Т/с «В мире женщин», 6 с.
21.30 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
21.35 Сериал «След оборотня» 1 с.
22.40 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
22.45 Формула успеха
23.00 Т/с «Пси-фактор»
00.00 «Сегодня» с М.Максимовской
00.30 Спорт. Погода

ОТВ

- 09.00 Т/с «Бевебли Хиллз 90210»
10.00 Музыка на СТС
10.20 Товарный ряд
10.30 Т/с «Мелроуз Плейс»

- Перерыв до 17.00
17.00 М/с «Битлджус»
17.30 М/с «Бэтмен»
18.00 Т/с «Рыцарь дорог»
19.00 Т/с «Частный детектив Магnum»
20.00 Товарный ряд
20.20 Клип-презент
21.00 Т/с «Star Trek - Звездный путь»
22.00 Кино на СТС: «Чечетка»

НТВ

- 08.00 «Сегодня»
08.45 «Карданный вал»
08.55 Спорт
09.00 «Сегодня»
09.15 «Впрок»
09.30 «Большие деньги»
09.40 «Криминал»
09.50 Час сериала. Детектив «День рождения Буржуя»
11.00 «Сегодня»
11.25 Сериал «Любовь и тайны Сансет Бич» (США)
12.25 «Большие родители»
13.00 «Сегодня»
13.25 Наше старое кино. Ольга Пыжова, Нина Алисова и Анатолий Кторов в фильме «Беспридан-ница»
15.00 «Сегодня»
15.25 «Старый телевизор»
16.35 «Впрок»
17.00 «Сегодня»
17.25 Сериал «Элен и ребята»
18.05 Сериал «Страсть» (США)
19.00 Криминал. «Чистосердечное при-знание»
19.35 «Большие деньги»
19.45 Премьера НТВ. Игорь Шавлак в приключенческом боевике «Зо-лото Югры», 1 серия
21.00 «Сегодня»
21.30 Телеигра «О, счастличик!»
22.15 «Совершенно секретно. Инфор-мация к размышлению»
22.50 Майкл Мэдсен в остро сюжетном сериале «Месть без предела»
00.00 «Сегодня»
00.30 Герой дня
00.45 «Криминал»
01.10 Мир кино. Дайана Китон и Сэм Шепард в фильме «Долина Тен-несси» (США)

Кафе "САРАН"

Кафе "САРАН" предлагает Вам
Комплексные обеды

Вкусно и недорого
в уютной обстановке
среди друзей

ул.Ключевская, 39, ост.ВСГТУ, тел.:41-11-00

- 16.45 ...До шестнадцати и старше
17.20 Мультсериал «Покемон»
17.45 Веселые истории в журнале «Ера-лаш»
17.55 «Воздушные замки». Сериал
19.00 Вечерние новости (с дубле-реводом)
19.15 Сериал «Все путешествия коман-ды Кусто». «Снежная буря в за-ливе Надежды»
19.45 Здесь и сейчас
19.55 Как это было. Диссиденты на Красной площади. 1968 год
20.40 «Убойная сила: Миссия выпол-нима-3»
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время. Информационный канал

- детей.
10.30 «Утро с «Аргументами и факта-ми»»
10.35 «Ивашка из Дворца пионеров». Мультфильм.
10.45 «Православный календарь».
10.50 «Дежурная часть».
11.15 Владимир Носик, Ирина Акулова и Сергей Быстрицкий в боевике «Отряд «Д». 1993 г.
12.45 Сатирический киножурнал «Фи-тиль».
13.00 ВЕСТИ.
13.30 «Санта-Барбара». Телесериал (США).
14.30 «Селеста». Телесериал
15.30 Новая «Старая квартира»
16.00 ВЕСТИ.

30, среда

ОРТ

- 07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Воздушные замки». Сериал
11.15 «Убойная сила: Миссия выполнения-3»
12.15 «Серебряный шар». Фаина Раневская. Ведущий - В.Вульф
13.00 Новости
13.15 Телеканал «Добрый день»
13.45 Мультсеанс
14.00 Приключенческий сериал «Старая крепость». 1-я серия
15.20 Как это было. Диссиденты на Красной площади. 1968 год
16.00 Новости
16.20 Зов джунглей
16.45 ...До шестнадцати и старше
17.20 Мультсериал «Покемон»
17.45 Веселые истории в журнале «Ералаш»
17.55 «Воздушные замки». Сериал
19.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
19.15 Сериал «Все путешествия команды Кусто». «Морские птицы острова Изабела»
19.45 Здесь и сейчас
19.55 Человек и закон
20.40 «Кто хочет стать миллионером?». Телеигра
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время. Информационный канал
22.50 Рэйф Файнс в фильме Роберта Редфорда «Викторина»
01.15 Программа «Цивилизация»
01.45 Ночные новости
02.10 Корабль-призрак в триллере Джона Карпентера «Туман»
- ОРТ**
БГТРК
07.40 Утро Бурятии
РТР
08.00, 09.00, 10.00, 11.00 ВЕСТИ.
08.15 «Мануэла». Телесериал (Италия-Аргентина).
08.50, 09.50 «Черным по белому».
09.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.

- 09.25 «Телепузики». Программа для детей.
10.30 «Утро с «Аргументами и фактами».
10.35 «Бабочка». Мультфильм.
10.45 «Православный календарь».
10.50 «Дежурная часть».
11.15 Марк Дакаскос в боевике «База» (США). 1998г.
12.45 Сатирический киножурнал «Фитиль».
13.00 ВЕСТИ.
13.30 «Санта-Барбара». Телесериал (США).
14.30 «Селеста». Телесериал (Аргентина).
15.30 Новая «Старая квартира».
16.00 ВЕСТИ.
16.30 «Что хочет женщина». Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой.
17.00 «Шальные деньги». Телесериал (Бразилия).
18.00 «Луиза Фернанда». Телесериал

- 21.50 Мир прессы
РТР
22.00 ВЕСТИ.
22.30 ВЕСТИ-МОСКВА.
22.50 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Сергей Юрский и Владимир Винокур в комедии «Пистолет с глушителем». 1994г.
00.25 Авторская программа Аркадия Мамонтова. «Югославия. Период распада». 1-я часть.
01.00 ВЕСТИ.
01.30 «Мир сегодня».
01.40 ПОДРОБНОСТИ.
01.50 АРХИВНЫЕ ТАЙНЫ. «Агент в Госдуме».
02.20 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. ПРЕМЬЕРА. Кьюба Гудинг-младший в остро сюжетном фильме «Убийца вора» (США). 1999г.
- Тивиком**
09.00 «Прогноз погоды», «Сеньора»
09.30 «Хит-парад на ТНТ»

ЗАУДИНСКИЙ МЕЛЬКОМБИНАТ ЗАКУПАЕТ:

ЗЕРНО ПШЕНИЦЫ и РАЖИ
ПРОДОЖОЛСТВЕННОЙ КОНДИЦИИ

Обращаться: РБ, г.Улан-Удэ, ул.Пищевая, 1 «А».
Тел.: 42-52-46, 42-49-86.

Лиц. № А 972217
от 17.03.1999г.

- БГТРК
19.00 Детское время. «Тудэб баабайнда»
10.20 «Дела деревенские».
19.35 Профессиональное образование - территория для всех
19.55 Гороскоп и прогноз погоды на завтра
20.00 Байгал
20.15 Рек-тайм - время Вашей рекламы!
20.25 «Толи». Наадан дээрэ
20.50 Зурхай
20.55 Деловое время
21.15 Рек-тайм - время Вашей рекламы!
21.30 Республиканские новости

- 09.50 «Телемагазин»
10.00 «Из жизни женщины»
10.30 Сериал «Люди в штатском»
11.25 «Прогноз погоды», «Магазин на диване»
11.35 Фильм «Кольца Алмазозора»
13.30 «Телемаркет»
13.50 «Недвижимость»
13.55 «Жизнь без риска»
14.00 «Телемагазин»
14.30 Игра «Сокровища Паго-Паго»
16.30 Сериал «Власть желания»
17.30 «Прощай, XX век!»
18.00 «Страсти по Соловьеву»
18.30 «Из жизни женщины»
18.55 «Прогноз погоды»
19.00 «Музыкальные поздравления»
19.30 Сериал «Люди в штатском»
20.25 «Прогноз погоды»
20.30 «Сейчас»

- 20.40 «Телемаркет»
20.50 «Домашний зоопарк»
21.00 «Дерзкие и красивые»
21.20 «Сейчас», «Прогноз погоды», «Недвижимость»
21.30 Комедия «Сюрприз для папаши»
23.40 «Прогноз погоды», «Телемаркет»
23.55 «Страсти по Соловьеву»
00.30 «Глобальные новости»
00.40 НХЛ на ТНТ: финал Кубка Стэнли.

Ариг Ус

- 07.00 «Сегодня» с М.Осокиным
07.35 Спорт. Метеопрогноз
07.45 Диск-канал Н.Табашниковым
08.25 Сегодня В.Кара-Мурзой
08.55 Метеопрогноз
09.00 Тушите свет
09.10 «Ох, уж эти дети»
10.20 «Сегодня» с М.Осокиным
10.55 Спорт
11.05 День за днем
11.45 Дорожный патруль
Перерыв до 17.00
17.00 Интернет программа «СЕТЬ»
17.30 Дорожный патруль
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.20 Музыкальный подарок
18.45 Товар лицом
18.50 Юм. сериал «Третья планета от Солнца»
19.20 Формула успеха
19.40 ТК «Ариг Ус» представляет: «То, что надо!»

- 20.00 Сегодня
20.25 Метеопрогноз
20.30 Т/с «В мире женщин»
21.30 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
21.35 Сериал «След оборотня», 2 с
22.45 Формула успеха
23.00 Т/с «Пси-фактор»
00.00 «Сегодня» с М.Максимовской
00.30 Спорт. Погода

ОТБ

- 09.00 Т/с «Бeverли Хиллз 90210»
10.00 Музыка на СТС
10.10 Товарный ряд
10.30 Т/с «Мелроуз Плейс»
Перерыв до 17.00
17.00 М/с «Битлджус»
17.30 М/с «Бэтмен»

- 18.00 Т/с «Рыцарь дорог»
19.00 Т/с «Частный детектив Магнум»
20.00 Товарный ряд
20.20 Клип-презент
21.00 Т/с «Star Trek - Звездный путь»
22.00 Кино на СТС: «Восемь миллионов способов умереть»

НТВ

- 08.00 «СЕГОДНЯ»
08.45 «Карданный вал»
08.55 Спорт
09.00 «Сегодня»
09.15 «Впрок»
09.30 «Большие деньги»
09.40 «Криминал»
09.50 Час сериала. Игорь Шавлак в приключенческом боевике «Золото Югры», 1 серия
11.00 «Сегодня»
11.25 Сериал «Любовь и тайны Сансет Бич» (США)
12.25 «Без рецепта»
13.00 «Сегодня»
13.25 Наше старое кино. Алла Тарасова, Михаил Царев, Ирина Заруфина, Михаил Тарханов и Михаил Жаров в фильме «Гроза»
15.00 «Сегодня»
15.25 «Старый телевизор»
16.40 «Впрок»
17.00 «Сегодня»
17.25 Сериал «Элен и ребята»
18.05 Сериал «Страсть» (США)
19.00 «Среда». Экологическая программа
19.35 «Карданный вал»
19.45 Час сериала. Игорь Шавлак в приключенческом боевике «Золото Югры»
21.00 «Сегодня»
21.25 Телеигра «О, счастличик!»
22.15 «Растительная жизнь». Программа Павла Лобкова
22.50 Сериал. Майкл Мэдсен в остро сюжетном сериале «Месть без предела» (США)
00.00 «Сегодня»
00.30 Герой дня
00.45 «Криминал»
01.05 Мир кино. Фарра Фосетт в фильме «Вместо жены»

31, четверг

ОРТ

- 07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Воздушные замки». Сериал
11.15 «Кто хочет стать миллионером?» Телеигра
12.15 «Серебряный шар». Два тенора: И.Козловский и С.Лемешев. Ведущий - В.Вульф
13.00 Новости
13.15 Телеканал «Добрый день»
14.05 Мультсеанс
14.20 «Старая крепость». 2-я серия
15.20 Человек и закон

ОРТ

- БГТРК
07.40 Утро Бурятии
РТР
08.00, 09.00, 10.00, 11.00 ВЕСТИ.
08.15 «Мануэла». Телесериал (Италия-Аргентина).
08.50, 09.50 «Черным по белому».
09.15 СЕМЕЙНЫЕ НОВОСТИ.
09.25 «Телепузики». Программа для детей.
10.30 «Открытая таможня».
10.45 «Православный календарь».
10.50 «Дежурная часть».
11.15 Сергей Юрский и Владимир Винокур в комедии «Пистолет с глу-

- 20.15 Рек-тайм - время Вашей рекламы!
20.25 «Горячая линия». Сергей Березин - главный редактор газеты «Центральная»
20.55 Энергия Бурятии
21.15 Рек-тайм - время Вашей рекламы!
21.30 Республиканские новости
21.50 Гороскоп и прогноз погоды на завтра

- РТР
22.00 ВЕСТИ.
22.30 ВЕСТИ-МОСКВА.
22.50 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. ПРЕМЬЕРА. Дольф Лундгрэн, Александр Кузнецов и Натали Рэдфорд в боевике «В ловушке» (США). 2000г.
00.25 Авторская программа Аркадия Мамонтова. «Югославия. Период распада». 2-я часть.
01.00 ВЕСТИ.
01.30 «Мир сегодня».
01.40 ПОДРОБНОСТИ.
01.50 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Владимир Ильин и Светлана Крючкова в комедии «Мой муж - инопланетянин». 1990г.

- 03.30 ЗВУКОВАЯ ДОРОЖКА.
Тивиком
09.00 «Прогноз погоды», «Сеньора»
09.30 Хит-парад на ТНТ
09.50 Телемагазин
10.00 «Из жизни женщины»
10.30 Сериал «Люди в штатском»
11.25 «Прогноз погоды», «Магазин на диване»
11.35 Фильм «Сюрприз для папаши»
13.30 «Телемаркет»
13.50 «Недвижимость»
14.00 «Домашний зоопарк»
14.10 «Телемагазин»
14.30 Игра «Сокровища Паго-Паго»
16.30 Сериал «Власть желания»
17.30 Документальный сериал «Прощай, XX век!»
18.00 «Страсти по Соловьеву»
18.30 «Из жизни женщины»
18.55 «Прогноз погоды»
19.00 «Музыкальные поздравления»
19.30 Сериал «Люди в штатском»
20.25 «Прогноз погоды»
20.30 «Сейчас»
20.40 «Телемаркет»

- 20.55 «Жизнь без риска»
21.00 «Дерзкие и красивые»
21.20 «Сейчас», «Прогноз погоды», «Недвижимость»
21.30 Боевик «Одиноким мстителем»
23.25 «Прогноз погоды», «Телемаркет»
23.40 «Страсти по Соловьеву»
00.15 Сериал «Палочка-майор»
00.55 «Глобальные новости»

Ариг Ус

- 07.00 Сегодня с М.Осокиным
07.35 Спорт. Метеопрогноз
07.45 Диск-канал с Р.Скворцовым
08.25 «Сегодня» с В.Кара-Мурзой
08.55 Метеопрогноз
09.00 Тушите свет
09.10 Наши любимые животные
09.45 Диск-канал
10.20 «Сегодня» с М.Осокиным
10.55 Спорт
11.00 День за днем
11.45 Дорожный патруль
Перерыв до 17.00
17.00 Наши любимые животные
17.35 Дорожный патруль
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
18.20 Музыкальный подарок
18.45 Товар лицом
18.50 Юм. сериал «Третья планета от Солнца»
19.20 ТК «Ариг Ус» представляет: «Культура»
19.40 Час быка
19.45 Тушите свет
20.00 Новости
20.25 Метеопрогноз
20.30 Товар лицом
20.35 Т/с «В мире женщин»
21.30 ТЦ «ТУМЭР МОРИН» предлагает
21.35 Формула успеха
21.55 Сериал «След оборотня», 3 с.
23.05 Формула успеха
23.25 АМБА-ТВ
00.00 Сегодня с М.Максимовской
00.30 Спорт. Метеопрогноз

- ОТБ**
09.00 Т/с «Бeverли Хиллз 90210»
10.00 Музыка на СТС
10.10 Товарный ряд
10.30 Т/с «Мелроуз Плейс»

Перерыв до 17.00

- 17.00 М/с «Битлджус»
17.30 М/с «Бэтмен»
18.00 Т/с «Рыцарь дорог»
19.00 Т/с «Частный детектив Магнум»
20.00 Товарный ряд
20.20 Клип-презент
21.00 Т/с «Star Trek - Звездный путь»
22.00 Кино на СТС: «Их поменяли телами»

НТВ

- 08.00 «Сегодня»
08.45 «Карданный вал»
08.55 Спорт
09.00 «Сегодня»
09.15 «Впрок»
09.30 «Большие деньги»
09.40 «Криминал»
09.50 Час сериала. Игорь Шавлак в приключенческом боевике «Золото Югры»
11.00 «Сегодня»
11.25 Сериал «Любовь и тайны Сансет Бич» (США)
12.30 «Полундра». Семейная игра
13.00 «Сегодня»
13.25 Наше старое кино. Философская сказка «Счастье»
15.00 «Сегодня»
15.25 «Старый телевизор»
16.40 «Впрок»
17.00 «Сегодня»
17.25 Сериал «Элен и ребята» (Франция)
18.05 Сериал «Страсть» (США)
18.55 «Квартирный вопрос»
19.35 «Карданный вал»
19.45 Час сериала. Игорь Шавлак в приключенческом боевике «Золото Югры»
21.00 «Сегодня»
21.30 Телеигра «О, счастличик!»
22.20 Профессия - репортёр. Сергей Кудряшов «Билет на «Титаник»»
22.55 Сериал. Майкл Мэдсен в остро сюжетном сериале «Месть без предела» (США)
00.00 «Сегодня»
00.30 Герой дня
00.45 «Криминал»
01.10 Мир кино. Ричард Гир и Брук Адамс в фильме Теренса Малика «Дни жатвы» (США)

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ ЦЕНТР «БАЙКАЛ»

Бельевой трикотаж (детск., взросл.) г.Москва, (нижние цены)	Цены на 24.05.2001г.
Мужское теннисное белье: кальсоны, трусы 1/6, детское, взрослые	46 руб.
Колготки 1/6, г.Москва, г.Смоленск	38 руб.
Колготки 1/6, 3 ядов, г.Москва, г.Смоленск	от 12 руб.
Колготки 1/6, детские, женские, г.Москва, г.Смоленск	от 20 руб.
Колготки 1/6, детские (все размеры), г.Москва	от 5 руб. 90 коп.
Резиновые детские, женские, г.Москва	от 68 руб.
Салопы сунимые, г.Омск, детск., жен. и муж., с мехом	от 166 руб.
Обувь: кожаная детская, мужская, женская, (нижние цены)	от 218 руб.
Салопы кожаные, г.Москва	от 698 руб.
Салопы и ботинки зимние мужские с искусственным и натуральным мехом, г.Новосибирск	от 798 руб.
Салопы зим. женские, 15 моделей, г.Челябинск, г.Новосибирск	от 398 руб.
Туфли кожаные муж., дет., 20 мод. 1 пов., Челябин.	от 288 руб.
Кроссовки детские, взрослые 10 мод. 1 пов., Челябин.	от 118 руб.
Обувь резиновая (салопы детские, рыбацкие)	

ул.Сахьяновой, 6 а, ост. «ПОШ», с обратной стороны Геолог. института, тел.: 33-43-86
ул. Гагарина, 37. Тел.: 26-30-87. РАБОТАЕМ БЕЗ ВЫХОДНЫХ.

Лиц. 245-ОК от
5.09.97 г.

- 16.00 Новости
16.20 Программа «100%»
16.45 ...До шестнадцати и старше
17.20 Мультсериал «Покемон»
17.45 Веселые истории в журнале «Ералаш»
17.55 «Воздушные замки». Сериал
19.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
19.15 Сериал «Все путешествия команды Кусто». «Река королей»
19.45 Здесь и сейчас
19.55 А.Гордон и В.Соловьев в программе «Процесс»
20.40 Премьера многосерийного фильма «Подозрение»
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время. Информационный канал
22.50 Игорь Бочкин в боевике «Репортаж»
00.35 Джаз: Концерт Игоря Бутмана
01.35 Ночные новости
02.00 Монстры шоу-бизнеса в комедии «Плавать с акулами»

- шителем».
12.45 Сатирический киножурнал «Фитиль».
13.00 ВЕСТИ.
13.30 «Санта-Барбара». Телесериал (США).
14.30 «Селеста». Телесериал (Аргентина).
15.30 Новая «Старая квартира».
16.00 ВЕСТИ.
16.30 «Что хочет женщина». Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой.
17.00 «Шальные деньги». Телесериал (Бразилия).
БГТРК
18.00 Детское время. Мультфильм.
18.15 Детское время. «3, 4...»
18.35 «Худое нутро»
18.55 «Педсовет». Шаг в будущее.
19.20 Актуальное интервью
19.30 Будьте здоровы
20.00 Байгал

3, воскресенье

КОРТ

- 08.00 Новости
08.20 Сериал «Нежный яд»
09.15 Служу России!
09.55 «Дисней-клуб»: «Чип и Дейл»
10.20 Утренняя звезда
11.10 «Непутевые заметки» с Дм. Крыловым
11.30 Пока все дома
12.10 КВН - 2001
14.25 Клуб путешественников
15.05 «Эх, Семеновна!» Всероссийский конкурс частушек
15.45 Сокровища Кремля
16.00 Новости (с субтитрами)
16.10 Сериал «Китайский городской»
17.05 «Дисней клуб»: «Гуфи и его команда»
17.35 Умники и умницы
18.00 Живая природа. «Правда о птицах»
19.00 Вечерние новости (с субтитрами)
19.20 «Блокпост отца Назария». Спец-репортаж
19.40 Анатолий Кузнецов в комедии «За витриной универмага»
21.30 Страх высоты в триллере «Турбулентность»
23.30 Времена
00.50 Линия кино. Между жизнью и смертью в фильме «Лестница в небо»

КОРТ

- 09.10 «Разбойник и принцесса». Фильм для детей (Чехия).
10.50 РУССКОЕ ЛОТО.
11.40 Всероссийская лотерея «ТВ БИНГО ШОУ».
12.35 ДОБРОЕ УТРО, СТРАНА!
13.05 «АНШЛАГ».
14.00 «Городок». Развлекательная программа.
14.30 ФЕДЕРАЦИЯ
15.10 ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС.
16.00 ВЕСТИ.
16.20 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ. О черном дятле, обитающем на японском острове Хоккайдо.
17.20 «Вокруг света».
18.25 «Два баяла». Музыкально-развлекательная программа.
19.25 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР.

- 20.05 Харрисон Форд и Джулия Ормонд в фильме Сиднея Поллака «Сабрина» (США). 1995 г.
22.30 Михаил Жванецкий. «Простые вещи».
23.00 Программа Николая Сванидзе «Зеркало».
00.05 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Николай Караченцов, Владимир Степков, Борис Щербаков и Владимир Еремин в боевике «Криминальный квартет». 1989 г.
01.55 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Микки Рурк и Роберт Де Ниро в фильме Алана Паркера «Сердце ангела» (США). 1987

ТИВИКОМ

- 09.00 «Прогноз погоды», «Телемаркет»
09.20 «Недвижимость»
09.30 «Из жизни женщины»
10.00 «ТелеБом»
10.30 М/с «Сейлормун снова с нами»
11.30 «Идеальная пара» (закл. сер.)
12.40 «Встреча с...» Группа «Отпетые мошенники»
13.30 «Удивительные животные»
14.00 Христианская программа «Актуально-научно»
14.30 «Истории богатых и знаменитых»
15.00 «Суперхоткей. Неделя НХЛ»
16.00 Т/с «Неукротимая Хильда»
17.00 «Музыкальные поздравления»
17.30 «Мы и наш город»
18.00 Боевик «Полицейские»
20.15 «Телемаркет»
20.30 Сериал «Парадокс», 1 сер.
21.20 «Недвижимость»
21.25 «Жизнь без риска»
21.30 «Скрытой камерой»
22.00 «Однажды вечером»
23.00 «Титаны реслинга на ТНТ»
00.05 «Хит-парад на ТНТ. Итоги»
00.45 Ночной канал. «Для тех, кому за полночь...»

АРИГ УС

- 09.00 «Сегодня» с М. Максимовской
09.35 Спорт Погода
09.45 Юм. сериал «Вне родных квадратных метров»
10.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей III»: «Макароны по-скотски»
11.25 Все в сад
12.00 Дорожный патруль
12.15 Х/ф «Золушка»
13.35 Я сама

- 14.35 Товар лицом
14.40 Вы - очевидец
15.35 Погода
15.40 Боевик «Донор»
17.30 Благая весть
18.00 Сеть
18.30 Музыкальный подарок
19.00 Товар лицом
19.05 Наши любимые животные
19.40 Формула успеха
20.00 Сегодня
20.25 Погода
20.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей III»: «Макароны по-скотски»
21.30 ТК «Ариг Ус» представляет: «То, что надо»
21.45 Формула успеха
22.00 «Итого» с В. Шендеровичем
22.25 Дорожный патруль. Расследование
22.45 Х/ф «20 000 лье под водой», 2 с.
00.25 Самые громкие преступления XX века

ОТВ

- 09.00 «Один в кубе»
09.30 «Отражение»
10.00 Товарный ряд
10.20 Музыка на СТС
10.30 Улица Сезам
10.50 Товарный ряд
11.00 КБ «Легонавт»
11.30 Кино на СТС «Самооборона»
14.00 Т/с «Бак Роджерс в 25-м веке»
15.00 «Галактика»
16.00 Т/с «Квантовый скачок»
17.00 Т/с
18.00 Товарный ряд
18.20 Музыка на СТС
18.30 ОТВ представляет «Троицкое слово»
18.50 М/ф
19.00 Клип-презент
19.30 «Осторожно, модерн-2»
20.00 «Первое свидание»
20.30 «Молодожены»
21.00 СВ-ШОУ. Гость программы - Нантальи
21.30 «Комедийный квартет»
22.00 Кино на СТС «Челюсти. Реванш»

НТВ

- 09.00 Наше кино. «Золотая цепь»
10.40 Музыка на канале
11.00 «Сегодня»
11.45 Мир приключений и фантастики. «Новые приключения Супермена»

- (США)
13.00 «Сей одня»
13.20 «Женский взгляд» Оксаны Пушкиной
14.00 Мир кино. Джон Траволта в фильме «Городской ковбой» (США)
16.35 Профессия - репортер. Александр Зиненко. «Русские сказки Боливии»
17.00 «Сегодня»
17.25 «Путешествия натуралиста»
18.00 Сериал. «Полицейская академия», 26 серия, заключит. (США)
19.10 «Большие родители»
19.45 Мир кино. Жан-Поль Бельмондо,

- Ален Делон и Ванесса Паради в боевике «Один шанс на двоих» (Франция)
22.05 «Куклы»
22.20 Премьера НТВ. Максим Суханов, Татьяна Самойлова, Михаил Коляков, Игорь Старыгин и Георгий Тараторкин в криминальном фильме «24 часа»
00.00 «Сегодня»
00.35 Третий тайм. Программа С. Щустера
01.35 Мир кино. Тим Томмерсон и Камала Лопез в боевике «Кровавый лилипут» (США)

Радио Бурятии - Радио для всех!

Тел: 21-41-84

ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ
РЕСПУБЛИКАНСКОГО РАДИО
С 28 МАЯ ПО 3 ИЮНЯ 2001 Г.

- 6.12 - Передача из цикла «ВСТРЕЧА С ИНТЕРЕСНЫМ ЧЕЛОВЕКОМ» (на бур. яз.)
6.40 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
6.50 - 7.00 - «БАГШЫН БОДОЛНУУД» - «РАЗМЫШЛЕНИЯ УЧИТЕЛЯ»
7.12 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.20 - Передача «АНФАНС»
7.40 - 8.00 - Радиостудия «БИРИКАН»
12.00 - 12.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
19.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ
19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ
19.45 - 20.00 - «У МИКРОФОНА УЧИТЕЛЯ»

29, вторник

- 6.12 - 7.00 - «УТРО БУРЯТИИ»
7.12 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - «АБИТУРИЕНТАМ НА ЗАМЕТКУ»
7.40 - Беседа с министром образования и науки РБ, доктором пед. наук С.Д. Намсараевым «ПОСЛЕДНЯЯ ЧЕТВЕРТЬ»
7.55 - 8.10 - Передача «ОРЬЕЛ» - «ВЕРШИНА»
12.00 - 12.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
19.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ
19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.)
19.45 - 20.00 - «БУРЯТСКОМУ ТЕЛЕВИДЕНИЮ 40 ЛЕТ» - беседа с режиссером студии ТВ И.Г. Каратуевой

30, среда

- 6.12 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ»
7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - Программа «ВЫБОР»
7.45 - 8.10 - «ТООНО НЮТАГ»
12.00 - 12.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
19.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.)
19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.)

- 19.45 - 20.00 - Передача «БУРЯТСКОМУ ТЕЛЕВИДЕНИЮ 40 ЛЕТ» (на бур. яз.)

- 31, четверг
6.12 - «УТРО БУРЯТИИ»
7.12 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - «РАДИО-ГОРОД»
12.00 - 12.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
19.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. языке)
19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. языке)
19.45 - 20.00 - Передача из фондов радио

1, пятница

- 6.12 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ»
7.12 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - Программа «ВСТРЕЧИ»
7.45 - 8.00 - «ГУЛАМТА»
12.00 - 12.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
12.10 - 13.00 - «ЧАС ВАШЕГО ПИСЬМА». Музыкальная программа по заявкам радиослушателей
19.12 - 20.00 - Информационная программа «ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА».

2, суббота

- 7.12 - 8.00 - Информационная программа «ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА». РЕКЛАМА
8.10 - Программа «МЭНДЭ АМАР, МИНИИ БУРЯД ОРОН» - «УТРО БУРЯТИИ»
8.45 - 9.00 - «АЛТАН ЗУЛА»
12.10 - 13.00 - «МУЗЫКАЛЬНАЯ ВОЛНА РАДИО БУРЯТИИ»
19.12 - 20.00 - Радиожурнал «СТЕПНЫЕ МЕЛОДИИ»

3, воскресенье

- 7.12 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.12 - 8.00 - «СЛЫШУ, ПЕСНИ, СКАЗКИ, ЛЕГЕНДЫ» - из фондов радио
8.10 - 9.00 - Литературно-художественная программа «АЛТАРГАНА»
9.10 - 10.00 - Программа для школьников «ЭДИРШУУЛ». Информационно-музыкальная программа «СТАРШЕКЛАСНИК»
12.00 - 13.00 - Программа для молодежи «ВОСКРЕСНЫЙ ПОЛДЕНЬ»

ОАО «УЛАН-УДЭНСКИЙ СУДОСТРОИТЕЛЬНЫЙ ЗАВОД»

ПРЕДЛАГАЕТ:

стебли, что не дает им в дальнейшем прорастать. На глубине 3-4 см создается уплотненный влаго-сберегающий слой, что обеспечивает при дальнейшем посеве стабильную глубину заделки семян (что исключает «выгоны»)

Применение культиватора КПЭ-3,8М с КВ-4 позволяет отказаться от дискования и боронования полей. По данным ОПКТБ Сиб ИМЭ (г. Новосибирск) в Западной Сибири от этих операций отказались. Очистка поля от сорняков по данным опытной эксплуатации в Бурятии достигает 95-98%

Эффективность применения КПЭ-3,8М с КВ-4 повышает урожайность полей на 2-4 ц с гектара (данные по пшенице).

Характеристика:
Ширина захвата - 4м.
Глубина обработки - 80-150мм.

Рабочая скорость - 6-10 км/ч.
Производительность до 3 га в час.
Применение культиватора КПЭ-3,8 с КВ-4, учитывая высокую эффективность при вычесывании сорняков, выравнивании поверхности поля, отказ от дискования и боронования, снижает затраты в 2-3 раза по сравнению с существующими технологиями.

Цены договорные

670000, Россия, Бурятия,
г. Улан-Удэ,
ул. Корабельная, 32.
Контактные телефоны:
(3012) 21-33-55 служба
маркетинга и сбыта;
(3012) 21-96-62 факс.

Выпускаемый заводом культиватор КПЭ-3,8М разработан на основе серийного культиватора КПЭ-3,8М.

Модернизация культиватора произведена путем замены (или «Автоматизация») установок катков-выравнивателей КВ-4.

Культиватор рыхлит почву и подрезает сорняки, катки-выравниватели измельчают почву, выравнивают поверхность поля, вычесывают сорняки и разбрасывают их на поверхность поля, при этом стебли сорняков прижимаются вдоль

БУРЯТСКИЙ КОЛЛЕДЖ СТАТИСТИКИ,
ЭКОНОМИКИ
И ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

объявляет прием на базе полной средней школы на 2001-2002 учебный год

СПЕЦИАЛЬНОСТЬ

ЭКОНОМИКА, БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ И КОНТРОЛЬ 0601	очная	1 г. 10 мес. 1 ступень
квалификация - бухгалтер	заочная	2 г. 10 мес. 2 ступень
ЭКОНОМИКА, БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ И КОНТРОЛЬ 0601 квалификация - экономист	очная	2 г. 10 мес.
ПРОГРАММНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВЫЧИСЛИТЕЛЬНОЙ ТЕХНИКИ И АВТОМАТИЗИРОВАННЫХ СИСТЕМ 2203	очная	2 г. 10 мес.
квалификация - техник-программист		
ПРАВОВЕДЕНИЕ 0201	очная	1 г. 10 мес.
квалификация - юрист	заочная	2 г. 10 мес.
СТАТИСТИКА 0605	заочная	2 г. 10 мес.
квалификация - экономист		
МЕНЕДЖМЕНТ 0602	очная	1 г. 10 мес.
квалификация - менеджер	заочная	2 г. 10 мес.

Зачисление и обучение осуществляются на конкурсной и коммерческой основе.

Вступительные экзамены - с 1 августа.

Об условиях приема можно узнать в приемной комиссии по адресу: 670042, г. Улан-Удэ, ул. Жердева, 2. Тел.: 33-86-33, 33-87-46.

Колледж общежития не имеет.

Лиц. Б-646-373. Рег. N 847 от 1.06.98 г. до 1.06.2003 г. Сертификат: св-во N 55-0227 от 19.01.2001 г.

■ Вам плохо? Вы устали болеть? Философ, мудрец, ясновидящий-лекарь серебряной водой и энзимами предлагает качественно новую помощь по проблемам здоровья: психологическая помощь, гепатиты В, С, Д, герпес, рак, склероз, экзема, нейродермит, простатит, трофические язвы, астма с привлечением врачей. ул. Павлова, 4-48, с 12-18 часов, ежедневно без выходных. Свидетельство Ж № 4398.

■ 26 мая в театре Бур. драмы состоится слет студентов, выходцев Тункинско-го района.
Начало в 13 часов.

■ Меняю дом 8х9, флигель, баня, скважина, участок 12 соток в Нурселении - на жилье в Улан-Удэ или продам.
Тел.: 21-43-68.
■ Продаю раковину со стойкой. Новая.
Тел.: 42-33-67.

■ Однокомнатную, благоустроенную квартиру по ул. Димитрова 4/4, 6/6, кирпич., + дом 6х6,5 в п. Сокол, 20 соток, меняю на 2-х или 3-х комнатную благоустроенную квартиру (по договоренности)
Тел.: 21-17-52, 34-78-49

ТЕЛЕФОН РЕКЛАМНОГО
ОТДЕЛА: 21-55-97

Промышленно-финансовая компания
«Улан-Удэнский авиационный завод»
предлагает:Сельскохозяйственную технику
и запасные части:

- Сенокосилка универсальная КСФ-2.1 17985-00 руб.
- Грабли конные 12300-00 руб.
- Измельчитель кормов ИКМ-0.8 12163-55 руб.
- Садово-огородный инвентарь:
- Разбрызгиватель 2-х видов 15 и 25 руб.
- Грабли 30-38 руб.
- Тяпка 36-96 руб.
- Косоотбивалка ручная 125-69 руб.
- Спецдежур:
- Сапоги кирзовые 248-87 руб.
- Сапоги резиновые 113-94 руб.
- Сапоги рыбацкие 211-88 руб.
- Костюм полевой (камуфлиров.) 327-60 руб.
- Рукавицы от 9-39 руб.
- Перчатки трикотажные от 7-75 руб.
- Халаты темные, белые от 78-18 руб.
- Каска шахтера 47-65 руб.
- Маска токаря 75-25 руб.
- Респиратор «Лепесток» 4-21 руб.
- Когти монтерские 739-47 руб.
- Пояс страховочный 842-91 руб.
- Пояс предохранительный 479-08 руб.
- Наушники противошумные 89-62 руб.
- Лодки:
- Гребная лодка «Нерпа» (клепаная) 19302-00 руб.
- Гребно-моторная лодка «Сайда» (стеклопластиковая) 16363-00 руб.
- Греблю «Туник-картон» (стеклопластиковая) 12874-68 руб.
- А также:
- Панель боковая ВА3 2107 418-00 руб.
- Крыло ВА3 2105 394-15 руб.
- Дверь в сборе ВА3 2109 888-00 руб.
- Умывальник напольный
- Стиральная машина «Белка-10М» и запасные части к ней
- Изделия из полиэтилена (крышки, рукоятки и т.д.)
- Инструмент слесарный, режущий
- Станки настольные сверлильные, абразивные
- И многое другое

Магазин «АНТЕЙ», ул. Заиграевская, 3, тел.: 25-30-71, 25-30-60.
Пос. Авиазаова, рядом со зданием администрации поселка.

Оптикам скидки

Товар подается с гарантией. Цены на 24 мая

ᠪᠦᠷᠦᠭᠠᠳᠤ ᠤᠨᠡᠨ

Ум Маани Бадмээ Хум

«Буряад үнэн»
соңиной болон
Россин Буддын
шажанай Зан-
шалта Сангхын
үмэнэһөө тус
хуудаһан хэб-
лэгдэгдэг.
Май. 2001 он.

«ҮДЭР БҮРИИН ДАЯАН БИСААГАПАЙ УНШАЛГА» ТУХАЙ ТИНЛЭЙ БАГШЫН ТАЙЛБАРИ

Лам рим

МҮНХЭ БУСА, ҮХЭХЭ ТУХАЙ

Манай олон уншагшадай хүсэлээр Тинлэй багшын бургаалнуудыг толилж үргэлжлүүлэхэмнэй. 1999 оной декабрь, 2000 оной апрель нарануудта гараһан «Буян хуудануудта Поваа (амитабиха үедөө хүнэнхээ Диваажанда залаха бүтээл) тухай хэлэгдэ хэн.

Поваагай бүтээл үхэхэ сагта ехэ удах шанартай хэн тула энэ бүтээл тухай нургаалыг - танай үдэр буриин ажабайдалай бүтээл мэтээр - үшөө дахин дабтаһууб. Бэлдэхэлэй иимэ хорилгыг олоон үдэрй туршада бүтээхэ хэрэгтэй. Тэрэниие үдэр буриингөө уншалга бүтээлтэй хамта хэхэ гэжэ оролдоты.

Яагаад тэрэниие хэхэ ёһотойб? Гуру-йогын (багшадаа Этигэл буулуһын) тарнинуудыг уншалһанай һүүдээр Поваагай бүтээл хэхэ захиалгаты. Урдаа Бурхан багшыг бисалгагты, һүдээрнэ сагаан үнгэтэйгөөр гол будаалаа хараһаб гэжэ бисалгагты. (Гол худал болбол, хүнэй аюрганай голоор, толгойн оройһоо охор һүүд хүртээр, зурьш оршодог юм. - Оршуулагшын ажаглалта.)

Баруун, зүүн худалнуудыг хараһаб гэжэ заабол бисалгаһанай хэрэггүй. Имагтал гол будаалаа бисалгаха. Толгойн оройдо тулаһан гол худалттай бүтээлтэй аад, сагаан үнгэтэй түбэд «А» үзгөөр хабхаглаатай гэжэ бисалгагты. Үдэр буриингөө бүтээлэй үедэ гол худалттай «А» үзгөөр заатагүй хабхагладанхай байха, харин үхэхэ, амьа табиха үедэ гол худалттай нээлтэтэй байха ёһотой. Түбэд үзгэ мэдэхгүй һаа, ородыг «А» үзгөөр хабхарихада хамаагүй. Тийнхэн зурлаа бүхэниие хараһаб гэжэ оролдоһоной үлүү.

Поваагай бүтээлдэ зүб хорилго табижа, Бурхан багшад үнэн зүрхэнэй гуйлтайгаар хандаха шухала. Зүрхэн соотго сагаан одо (түбдөөр тигле) бисалгагты. Тэрэ танай сэдхэл (хүнэнхэн) гэшээ, һүүдээрнэ Бурханда, Номдо, Бурсан хубарагуудта (Будда,

Его Учение, Община Его последователей - Гурбан Эрдэни) тон шангаар шүтэнэб гэжэ шийдэгты. Хорилго хэхэ байха энэ үедөө үнэн наһа барахыа байһаб гэжэ бодохо хэрэгтэй. Урид энэ мэтээр хорилго хэнгүй, үнэн амя табиха үедөө Поваагай бүтээл хэхэнэ тон хэсүү байха.

Тийн энэ үедэ наһанһаа хахасажа, доро заяанда түрлөө оложо байһан бүхы хүнүүдыг ехэтэ энэржэ, Этигэлээ тон хүсэтэйгөөр ябуулнат. Тэдэгдэ туһалха гэжэ ехэ оролдоһон аад, энэ үедэ туһалха шадалгүй байнат. Тон шанга иимэ хүсэл дооһотнай түрэнэ: «Тэдэгдэ туһалха хүсэлтэйб, гэбшье Абида бурханай Диваажанда гү, али Гандан Түшэтын арюун орондо түрэхэ, тэндэ Номой нургаалнуудыг абажа, дээдын эди шэдитэй боложо, энэ юртэмсэдөө бусаһанай һүүдээр тэдэгдэ эрхимээр туһалха шадаха болохоб. Тийнхэн лэ тула арюун орондо түрэхээ һананаб». Тийн Бурхан багшада: «Ай, Бурхан, арюун орондо намайе залан соёрхо», - гэжэ хандаһат.

Абидын Диваажанда түрэхэ гэбэл, Абида бурхание, Гандан Түшэтын орондо түрэхэ гэбэл, Майдари бурхание бисалгагты. Эдэ ороноуд хоорондоо тиймэ ехэ илгаагүй юм. Гандан Түшэтын арюун орон манай Нарата юртэмстэй, манай Замби түбитэй онсо холбоотой хэн тула бидэнэр тэндэ тон бэлээр түрэхэ аргатайбди. Тийгээдшье Гандан Түшэтын орондо түрэхэн бүхы амитадта Номой нургаал айлдаһын тула өөрөөтэндэ түрэхэн мүнөөтэндэ оршон ажаһуудаг Богдо Зонхоботой түбэд, монгол, буряад олон ламанар онсо холбоотой бшуу. Майдари бурхание бисалгажа шадабал, ехэ һайн. Урда сагта буряадуудай дунда түрэхэн агуусхэ ламанарай олохонинһы лэ мүнөө Гандан Түшэтэдэ ажаһууна. Тэрэнь сохон. Тийн урда түрлэдөө тэдэнэр буряадууд байһан хадаа танай тэндэ ошохоодо, нотагаймнай зон гээд танда туһалхыа заадаха.

Майдари бурхание бисалгажа, энэрэл нигүүлсэхэлэй тон шанга мэдэрэлтэйгээр: «Түшэтын орондо түрэхэмни болтогой» гэхэн гуйлтатайгаар хандагты.

Хамаг шуналнуудта таһа отолжо хаяһын тула: «Оршолонгой бүхы шуналнуудһаа гүйсэд арсанаб. Энэ хорбоо юртэмсэдэ намайе таһа хүлжэ уяһан хамаг юумэн ямаршыг удахгүй. Гэрнүүд, гоё һайхан машинанууд - эдэ мэтэ хэхээ нэгэтэ хүнжэе, үгы болохо», - гэжэ өөртөө хэлэгты. Тийгээжэ энэ оршолондо шуналтай байлгыа таһалжа хаяһат. Энэ оршолонгой хамаг юумэнүүдыг, танда хэрэггүй болоһон нааданхайнууд мэтээр хаража һурагты. Тийн энэ мэтээр хаража шададаг болобол, арюун орондо түрэхэ замаар һайсаһан дабшалта туйлабаб гэжэ тоолохо аргатай болобо гэшээт.

Нэгэ түүхэ хөөрхүү. Түбэдтэ үгэлһэн нэгэ санаартан хүнэнхээ залаха хорилго наһан соогоо нилээд хэдэг байһан аад, үхэхэ

сагтаа залаха гээд, шадабагүй. Ондөө нэгэ даяанша ушарыень ойлгожорхибо. Тусхайлаа, үбгэн санаартан Түбэд сайда ехэ дуратай аад, амьа табиха сагтаашье энэ шуналһаа арсаагүй байшоо ха юм. Сайда шунал хаа хаанагүй дэлгэрэнги гүб даа. Тийн эдэ мэтые ажаглаһан нүгөө багшаны: «Харагты даа, Түшэтын орондо ехэ амтатай сай мүн лэ бии юумэл», - гэжэ үбгэн даяаншада хэлэб. Энэниие дууламсаарнь лэ үбгэн даяаншын сэдхэл Түшэтын орондо гансата дэгдэшлэй гэхэ. Газарта бэхилэгдэн ракетые ямаршыг хүсэн агаарта дэгдэхүүлжэ шадахагүй. Энэндэл адляар, шуналай хүлгэ шүдэр бол хүннэе залагыг зогсоожорхидог гэжэ энэ жэшээ элээр харуулаа бшуу.

Нилээд олон хүнүүд Поваагай бүтээл хэхэдэ, гансал хингэн элшэ хүсэ бэеынгээ худалнуудаар залаха талаар хорилго хэхэ, бүтээлэй гансал энэ зүйлдэ һаналаа табижа, бусадынь тоодоггүй. Тээд энэ ушарта Поваагай бүтээлыг бэлүүлэхэнэ тон хэсүү болодог шуу. Оройдомни нүхэндэ юумэн бии боложо байна гэжэ мэдэрхэдэ, тэдэнэр Поваагай ехэ бүтээлшэд болобобди гэжэ бододог.

Бэеын бодосто үзэгдэлнүүдыг үлүүсэ анхархан буруу гэжэ Атиша, бусад алдарта багшанар хэлэдэг байгаа. Оюун ухаанай бүтээл хэхэдэ, хүнүүд энэ бүтээлэй бодосто (физическэ) үзэгдэлнүүдтэ дан ехэ удах шанар олгодог. Харин имагтал оюун ухаагаараа хэхэ туйлай ехэ хүдэлмэридэ - бодосто талаараа тэрэ заабол үзэгдэлгүй бшуу - хүнүүд анхаралаа муртэй хандуулдггүй. Хэн нэгэнэй боди сэдхэл тон хүсэтэйгөөр түрүүлээ һаань, тэрэнь хүнэй бэе дээрэ заатагүй харагдаагүй хамнай, тийн энэ ушараар гайхашье хүн олодоггүй. Зүгөөр оюун ухаагаа али нэгэн аргаар хорилоной ашаар хэн нэгэнэй нииджэе захиалаа һаа: «Ү-үү! Нииднэл!» - гэжэ тон ехээр гайхадаг. Тиймэ болохоолоороо хүнүүд оюун ухаанай бодосто үзэгдэлдэ, шодондэ тоб байса харагдаһан юумэндэ олонхидоо анхаралаа хандуулдаг.

Тунмо (сэдхэлэй элшэ) гэхэн бүтээл абабал, тэрэ бэеын бодосто үзэгдэл дээрэ мүн лэ харагдадаг. Харин үнэн дээрэ тэрэ оюун ухаанай дээдын бүтээл болоно бшуу. Дотоодын галай үзэгдэлыг саһа хайлуулхаар бэеын гадаада дулаанай түхлөөр харахадаа, хүнүүд ехэтэ һэгшэжэ: «Ү-үү, тунмогой бүтээл хэдэг юм байнал!» - гэхэшлэн гайхадаг байха юм. Али үгы һаа, хийгэй элшэ хүсэ залажа туршадаг зарим нэгэн агаарта хөөржэе захиалдаг. Тийн хүнүүд оюун бодолой имагтал бодосто үзэгдэлнүүдтэ анхаралаа хандуулдаг гэшээ. Энэнь буруу. Бүтээл хэдэг хүн тийгээд, тэрэнь буришыг буруу.

Ангил хэлэнһээ Борис ДОНДОВОЙ ород хэлэндэ оршуулһаниие Николай БАДМАРИНЧИНОВ буряадшалаа.

ХАХАСАЛ (Үйлын үри)

2001 оной эхээр Тинлэй багша даяан бүтээл хэхээ хоёр жэлээр Энэдхэг орон мордоо хэн. Үндэр түрэлтэ багшын шабинарай нэгэн, журналист Даширабдан ДАМБАЕВАЙ үнэн сэдхэлһээ һүзгэлэн, энэ ушараар бэшхэн шүлгыг уншагшагтаа дураг-ханабди.

Геше ла,
Геген' манай,
Даша Дэлэг.
Харихань багша
Хадата нютагаа...
Хахасал
Хаха жүһөө
Хүрин зүрхэ.
Хүйтэн шэшэрэл,
Хүрэн эри
Хайраа.
Халыа сэдхэл
Хахасалгаар.
Хэниие
Хайрлахаб
Хэрэгтэ сансар.
Яахабши тээд...
Уулзалгын эсэс -
хахасал,
Хүйтэн, халуунай хубарил -
сансар.
Хорон эдеэнтэй тамашуул,
Хоолой дараад хуугаашуул.
Хүдсэгты, аха дүүнэрни,
Хүйтэн хүүртэмни.
Зандан эрхээ тооложо,
Замаша шэлхэн шабинар
Заяандаа, хубидаа бү гомдоё.
Энэдхэмни багша
Эрдэмни - урдамнай.
Үгэ бүхэниинь - суртал,
Минэрэлдэнь - хайра, энхэрэл.
Бурхамнай - урдамнай.
Хахасал...
Сэдхэл һанаан тэгшээрэг
Сансар гэшээ нимэшэг.
Тамашаа мултарха
Тэгээлтэ үрхэ
Таряал, үршөөгөөл,
Гэгэ оруулха
Гурбан удхата
Гол багша,
Геше ла.
Үйлын үрээр
Мүшэднай гоёогоо.
Энэл ёһоор
Хахасал
Хубааха бидэни.
Харарба,
хэмхэрбэ гү
Холын зам?
Даяанша багша -
хадын оройдо.
Дүүлгшэд, дүүлгшэд -
тэрэ доогуур.
Хогоосон, хүмхин тоһон,
Үгэ, нэрээр алдаршаһан
Үзэгдэлтэ юртэмсэ,
Шалтаг үндэлхэ дэлхэй.
Уулзалгын сэргэ
Ургуулан тэнжээхэ
Заяанта үйлэтээ
Замдаа бү хахасуужам.
Этигэлнй ушоо амиды.
Ушархабди
Энэ түрэлдөө

багшатаа.
Гуру йога,
Гуру Пуджа' -
Багшын бэлэг,
Геген ла даа этигэлтэйб.
Гэгэ оруулха
Гүн далай сурталтай.
Холын тэрэ
Хадын орьёлой агуула соош
Аадар борооной
дуһал болуужам,
Дааража, дуугай
гунгита абтахадам,
Түүдэг галайш
дүлөөр соробхилуужам.
Хойто зүтэй зүүдэн соо
Хадата Хурамхаан,
Байгал далай,
Холын тэрэ
Москва соносохо.
Даяаншын зүүдэн
Номоо манаха,
Багшын бодолдо
шабинар ерэхэ.

Яахабши тээд...
Гэлээ, пэб,
Геген манай
Геше ла.
Багша, баяртай.
Зандан Жуугай
Заяата шарайта
Замаша манай багша,
баяртай.
Баяраар халинаб
Багшынгаа түлөө
Даяанда һуухань
Барас зүрхэтэ,
Хогоосоной түрэлтэн,
Буян үйлэдгшэ
Гэгэнь, Геше ла.
Үйлын үрээр уулзаалди,
Үйлын үрхтэ хахасал.
Яахабши тээд...
Ом праджня тика хум пад,
О праджня тика хум пад,
О праджня тика хум пад.
Геше ла - Түбэдтэ гэгээгэй
(гэгшын) дамжаа барилан лама
санаартаниие хүндэлжэ дуудаха
үгэ;
Геген (геген ла) - багша
(түбдөөр);
Даша Дэлэг - уулзахадаа
мэндэшлэхэ үгэ (түбдөөр);
Гурбан удхата - гурбан дабхар
дигүүлсэхэл, энэрэлтэй;
Гуру йога - лама багшаа
шүтэхэ уншалга;
Гуру Пуджа - лама багшадаа
тахил үргэхэ ном, ёһолол;
гэлээ пэб - удааһаар
(яаралгүй, болгоомжотой)
ябаарай, хахасахадаа хэлэдэг үгэ
(түбдөөр);
ом праджня тика хум пад -
санскрит (энэдхэг) хэлээр, Бурхан
багшаһаа эхилээд, Ном нургаа-
лынь таһадуулапгүй, мүнөө
сагай һүзгшэдтэ дамжуулан
хүргэхэн лама багшанартаа,
дамжалгын энэ шутамыг дотороо
багтаһан танай үндэлхэн, гол лама
багшатаа холбоогоо бэхилдэг
тарни.

МЯНГАН МОТОРТО АРЬЯА-БААЛЫН БҮТЭЭЛ

Сотниковой хүүгэдэй зүүржүүлгын «Здоровье» комплексдо майн 12-13-да мянган мотортой (гартай) Арьяа-Баала бурхание бүтээлгын маани уншалга Ивалгын дасанай шажанай дээдэ нургуулин багша Лубсан Хайдаб наарамбын хүтэлбэри доро болобо.

Мүнөө Энэдхэгтэ даяанда һууһан Тинлэй багша хамаг амитаниие хайрлахы, нигүүлсэхы сэдхэл түрүүдэг иимэ бүтээл хэхэ даабари шабинартаа захяагаар дамжуулан үгэхэн байна.

Маани уншалгада «Арьяа-Баала», «Ногоон-Дара эхэ» нэгдэлнүүдэй гэгшүүд хабаадаа. Тэдэнэр бүтээлэ хэхэдэ, Гэгэнь Түрэлтэ Далай ламатан байгша ондо Буряад орондо, Россияда амгалангаар залараг гэхэн онсо зорюулга хэхэн байгаа.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.

«ХАНАВШИ, МИНИИ ХАН ТҮРЭЭ?..»

Поэт, журналист Галина БАЗАРЖАПОВАГАЙ «Уулзуур»
гэхэн уянгата шүлэгүүдийн шэнэ согсолбори тухай

Наруули дэлхийн харуул шаргал үнгэ, оршолон замбийн хүүхэлдийг сэнхир үнгэ хоорондуураа хилтэн номой гадаргыг шэмэглэнэ. Мянган жэлүүддэй, зуун жэлүүддэй, Үдэр Нүншин, Нара Наранай, Эхэ дэлхийн Эсэгэ тэнгэрийн, бүсэдшье олон философско ойлгосонуудай уулзуур-харилсаан... Тэнгэрийн Зүйдэлэй таагданагүй татаса... Уулзуур гэхэн хайхан буряад үгэмнай тон мэргэнээр оршуулаатай: «Соприкосновение». Үнэхөөрөөшье, поодой ажабайдалтай, оршон хайхан байгалийтай нийлсэнтэй нэгэн байханаа мэдэрхэн үлэ мэдэж хэбшээнтэй үлэсээл хайхан шэнсэнтэй энэ нэрлээ хэнтэй ха: «Уулзуур» - «Соприкосновение».

«ХАНЦ БОЛГОН УУЛЗУУЛЫТ!»

Галина Базаржаповагай хоёрдох номынь уншаад байхадаа, мянган жэлүүддэй уулзуур дээрэ нимэ бодолнуудай толгойдом түрэннини гайхалгүй:

- Хэд гэшэбиди? Хаана-наа хайшаа ошохо ябаан буряадуудбиди?

- Хүн бүхэмнай түүхээс, уг изагуураа хайн мэдэнэ гү?

- Хүн бүхэмнай түрэл буряад хэлээ хайн мэдэнэ гү?

- Эхэ, эсэгээс үгын, эдээнэй, унтарини зөөлөнөөр хангажа шадана гүбиди?

- Үншэн хүүгэдэ, наһатай үбгдэ, хүгшээдөө хамгаалха, үргэхэ нэхэлтэй гүбиди?

- Тойроод байхан бай-гаалиа, ан амитадаа, ой модоо аршалха хабатай гүбиди?

- Эрдэмэй, ухаанай хүсөөр, холын хараатайгаар ажабайдалаа зохёохо хүсэтэй гүбиди?

- Ухибүүдтэ, инагтаа, хани нүхэдтөө, хүршээртөө, дэлхийн олон яһатанда ямарга хандана, а - ажабайдалтай энэрнхээ дулдыдан зохёогдоно.

Мянган жэлүүддэй уулзуур дээрэ хүн бүхэн сэдхэлдээ нимэ асуудал табияд үзэг, харюу бэдэрэг лэ. Мэдээгүй юумээс мэдэхэ, ойлгоогүй, юумээс ойлгохо хоморой нимэ арга боломжо Үе сагнай олгоно бшуу. Сагаан сэдхэлээ толотуулжа, өөрөө толорон, наран шэнги дулаагаа, гэрэлээ үгэжэ, хүн зоноо гэгээрүүлжэ ябаха ёһотойбди.

Эдэ олон асуудалнуудта «Уулзуур» гэжэ ном соо харюу үгтэн мэтэ, олон орёо ойлгосонуудай далда удха угаа эли болоод үгтэнхэдэл...

«Хаанабши, минни хан түрээ?» - гэжэ түрүүшнээс булалгы автор нэрлэһэн байна (7-28 н.). Эндэ олон шүлэгүүднэ тоонто нутагтаа, аба, эбдээс, эгшээдэ, төөбидөө, хани нүхэдтөө, багшанартаа зориулагдана. «Хайшаа яашаа аяншалхадан...» - гэхэн шүлэгөөр эхилхэдэ, заяашадтаа, хамгаалагшадтаа хандаһан мэтэ нигэжэ түүрэнэ:

Хайшаа яашаа аяншалхадан, Харын заяа айлдхыт, Хамаг хайхан зоние

Хани болгон уулзуулыт. Наашаа, саашаа айлшалхадан,

Намхан заяа айлдхыт, Нартай хайхан зоние

Найза болгон уулзуулыт. Ойгуур, холуур аяншалхадан,

Одотто заяа айлдхыт Олон хайхан зоние

Ойро болгон уулзуулыт. Бэшээшэ хүн аян замдаа азатай, ажабайдалай гүнхөө,

арад зоной сээжхээ үнэн үгээс, уянгата бэдэрнэ бшуу.

Тиймэхээс гуйна:

«Хамаг хайхан зоние «Хани», «Найза», «Ойро» болгон уулзуулыт». Гурбан бадагһаа бүридхэн энэ шүлэг соо толгой холболго баримталагдана:

1 бадаг - Х, Х, Х, Х;

2-дохи бадаг - Н, Н, Н, Н;

3-дахы бадаг - О, О, О, О.

Һүүлэй рифмэ баримталагдана: аян-

шалхадан, айлшалхадан,

айладхыт, уулзуулыт.

Үгээс ойлголсолжо, бэе бээс дэмжэлсэжэ,

хэрэгээ урагшатай ябуулжа, арад зондоо

тунатай байханаа үлүү үндэр заяа байхагүй. Тийм-

эхээ шүлэгшын мурнууды даган, бишье «Уул-

зуулыт!» гэхэн хүсэлинь бүри хүсэтэй болохо гэхэн-

дэл эзэлүүдгүй хойноһоон дабтанаб.

«Ойгуур, холуур аяншалхадан, Одотто заяа айлдхыт», - гэжэ хоёрдохы бүлэгнэ нэрлэгдэнхэй (27-48 н.). Эдэ шүлэгүүд соо Буряад ороной баян байгаали, үзэсхэлэнтэ гоё газарнууд: Зэдэ, Үшөөтэй, Хэнгэргэ, Алхана, эм домто аршаанууд, уна мурнууд, буряад зоной уг изагуур г.м. темнүүдээр шүлэгүүд бодото

хуураа эзэлнэ. Тийхэдэс юрын магтаал болоо бэшэ, ёһотой философско хандасаа обёоргодоно. Зарим мурнуудын аба сууряагаараашье нутагай шэнжэдэ тааруу мэтэ. Жэшээхэдэ, «Зэдын зэрлэгэн соо» нимэ онсо зураглал үгтэнэ:

Жэгүүр галтан жэрлээсэ - Зэ-гэ, Зэ-гэ - зэдлэхэдэ гээ.

Бүргэдэй бүрлээн ниугдэн соо - Бүрин - хаан, Бүрин - хаан - дуулдахад гээ.

Галуудай ганганаан соо - Гун - зан, Гун - зан - аялгахад гээ.

Хаагалаа турлааг, абяан соонь, - Хаан уула, Хаан уула - ханхунахад гээ.

Байгаалие зүрхөөрөө шагнан, сэдхэлээрээ мэдэрэн соносоходо, нимэ үзэгдэл ушаржашье болоо. Энэ аба дуураһан үгнүүд, дабталганууд байгаалин ондоохон шэдтэ аялга хүгжэмтэй танилсуул-нандал, зэрлэгээтэ Зэдэшье уншагшадта ехэл дүтын, дали жэгүүртэнииншье тала дай-дынгаа эздэ-харуулаад мэтээр ханагдаад, жэгтэй бэшэ аал?

«Мүнхын мурнууд - миһэрлэхээш» - гэжэ гурбадахы бүлэгтэн хандая. (49-66 н.) Хори гаран шүлэгүүд - булта инаг дуран тухай. Жэшээхэдэ, «Духаряа соом дуранай шатама - дуһал»

Духаряа соом Дуранай шатама - дуһал, Амсааг үзэ...

Хундага соом Халуун мэдэрлэй - дуһал, Амсааг үзэ...

Хоёр дэлхий Холбохо шэдтэйл - дуһал, Хоюулаа амсаа...

Энэ шүлэг гурбан бадагһаа бүриднэ. Бадаг бүхэндэнь гурбан мур. Толгой холболго баримталагдана, хүсэд бэшэ: Д,Д,А; Х,Х,А; Х,Х,А. «Дуһал» гэхэн үгын дабталганууд илангаяа хүсэтэй. Үсөөн үгөөр, онсо түхэл маягаар шатаама халуун мэдэрэл дура булаамаар дамжуулжа шадана.

«Ажабайдалай али олон үзэгдэлнүүд соо» - гэхэн дүрбэдэхы бүлэг соо ямар нэгэн үзэгдэлы сэдхэлэй байдалтай сэхэ холбоотойгоор харуулаа.

Һангагагүй хайхан үгнүүдые халбаруулан багалаан ургуулааг,

харбайгаад бариха гэхэмий харьдарт хөөрэн дэгдэшлэй -

харьдарт хаа холоонгоор тунхалай.

хайхан ханаан, бодол харьдартай, Замбуулинтай сэхэ холбоотой. холоонгын үгөөр наадажа, уншагшадые байрлуулжа байна ха юм даа.

«Дуунайм жэгүүр уряа-лаад...» - гэжэ табдахи бүлэг нэрлэгдэнхэй. (81-92 н.). Эдэ шүлэгүүднэ мүнөө уянгата дуунууд боложо эздэлнэ...

Жэшээ, «Гансахан үдэшын хугасаада»:

Холшор дууша нүхэдэй дунда Хоюулан бэшээс

мартажархёог, Хорбоо ехэ юртэмсэ дээрэ Хоюулан мэтэ

байгаалди - Гансахан үдэшын хугасаада.

Амин дурааа холбохо гэхэндэ, Ами нэгдэн ниугдэ

гэхэндэ, Аласай замга ниулэхэ

гэхэндэ, Аляалан хоюулан байгаалди -

Гансахан үдэшын хугасаада.

Гартаа һэмээхэн зула багаража,

Гамтайгаар хэргэн, гэрэл тараажа,

Байхал наһагаа һанажа ябахаар

шэртээб - Гансахан үдэшын хугасаада.

Энэ шүлэг соогоо Галина Базаржапова саг зуурын, гансахан үдэшын ушары мүнхын хүгжэм боложо шадана.

«Гансахан үдэшын хугасаада» - гурба дахин дабтагдана. Энэ дабтаса онсо сохилотой, жэгтэйхэн аялга нугалбари оруулһандаа...

«Уулзаяа хоюулаа», «Дуранайнгаа урбаа наань», «Дуран тухай дурсаарай», «Дуранай хүшөө бодхоогшын» - эдэ шүлэгүүд өөһэдөө инаг дуураһай хүшөө бэшэ гү? «Ульгам бэшэшые наа, /Ундыем харяагаа наа - дуран», «Сахилгаан мэтэ мэдэрлээ /Шэнжэлхэдэжэ үзэш даа, /Сэдхэлдээ дуранай хүшөө /Шэбшэн, шэбшэн бодхоогшын» н.57).

«Дуранайнгаа урбаа наань - бу маргаарай, /Дурыеш һэрюулһэн нангин үдэрые мартаарай» н. 55/.

«Дуран тухайгаа дурсаарай, /Һүниие һүнилэн дурсаарай, /Дуһалхание гэрбэшые үлөө-гөөрэй - /Дахиад нэгэтэ дурсахалши» н.54/.

«Үгөөр олоншые бэшэ аад, /Урмыем хүндөөл наа - дуран» н. 64/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Һүниие һүнилэн дурсаарай, /Дуһалхание гэрбэшые үлөө-гөөрэй - /Дахиад нэгэтэ дурсахалши» н.54/.

«Үгөөр олоншые бэшэ аад, /Урмыем хүндөөл наа - дуран» н. 64/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

Эхэнэрэй хайхан сэдхэл, ажал хэрэгүүднэ, бэлиг зоригын хизааргүй. Эгшээдэ - Россин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряадай габьяата багша З.Б.Туртуевада сэдхэлэйгээ гүн мэдэрэл гэршэлһэн шүлэгөө поэт зориулаа.

«Эгшэмни, үндэр ехэ заяатай байбат - Үндэр заяатай, /Эрдэнийн үнэтэ ялалзаан мэтэ аша габьяатай, /Дээрхээ табисууртай хүндэтэ багша бэлэйт. /Дээдэ-Бургалтайн хүүгэдые эрдэмдэ һургаһан бэлэйт. /Сагаан Дара эхэ мэтэ /Сагаа хэшэн, үргэн ябаат» н. 14/.

«Төөбним хөөрхөн үлгэрнүүд - /Тоомгүй хөөрхөн дальбараанууд /Уяхан нарай сэдхэлдэм /Уурхай заһан байрлаа хэн» н. 18/.

эсэгэмнай, Хуннуудай одхон Гүнжэ эхэмнай, /Огторгойн гурбан бүргэд сүлдэмнай, /Сахилгаан шэнги шунхар нэрэмнай» н. 29 / Нойһон тухай домогһоо. / «Тэб гэмэ буудалтай /Тэнгэрийн ухаа эли а /Огторгойн гурбан бүргэдэй /Одотто һүлдэнь мүнхэ лэ» н. 40/.

АЛЫГАНАЙТНАЙ ХАЛУУННАА...

Монгол туургата арадуудай хүүгдэй уран зохёолшодой уласхоорондын дугуйлан (хуралдаан) 1990 оной нажар Улаан-Үгдэ зарлагдааг, угаань Улаан-Баатарта үргэлжэлэн юм. Тэрэ дугуйланай хүдэлмэридэ хабаадаха зол намда тугаа бэлэй.

Урда тээнэ монгол зохёолшодтой об-тоб танилсаһаншье наа, ехэ мэдэхэб гэжэ хэлэжэ шадахагүй байгаа. 1954 оной август нарада монгол элитэ ехэ поэт Бэгзийн Явуухулантай уран зохёолшодой Москва шадаарай зуһаланда - Литературна институтдай зоочно таһагай студент болоод бусахаа байхадаа танилсаа бэлэйб. Монголой посольствын машинаар Явуухулан (Литературна институтдай студент болоон) өөрынгөө байрлаха зуһаланда буулгуулаа. Томо гэгшын ханза Литфондын зуһаланай газар буулгажархёод, тэдэнэрһөөргөө гүйлгэдэжэ ябашаба. 1959 оной зунай эхээр оперо, баледэй театр соо Явуухулантай хоёрдохёо ябууд уулзаа агша бэлэйбди.

1989 ондо Монгол ороной арадай артист, Хүдэлмэрийн Баатар Цэвэгжавын Пүрэвдоржийн 60 наһанай ойн баярта хамаатантаяа хамта уригдажа ошоходом, Явуухулан наа бараһан байгаа нэн.

Залуу ябаха гэшэ, нэгэ талаараа, харатай даа. Литературна фондын зуһаланда Явуухулантай намайе танилсуулхадань, ямар ехэ поэтэй ушарһанаа ойлгожэ сэгнэхэ ухаагүй ябагдаал даа. Оюун бэлэгтэ буряад поэт Дондок Улзытуевай оршуулан «Алтан дэлхэйдэ түрэхэмни ушартай» болон бусад шүлэгүүдэнь уншахадаа, гүн ехэ сэдхэлтэй, хүн боди шанартай, агуухэ поэт байгаа байна гэжэ ойлгогдоо нэн.

Гэрэлтэ оршолоңго түрэхэмни ушартай, Гэмгүй шубуухайн уурхай эбдэжэ, үндэгынь бисалааг, Гэдэргэ хаража, ухаа ороһонойнгоо һүүлээр Гэнэн наһаяа эмэлэн, зобожо ябаха гэнэн хүмби - Гэрэлтэ оршолоңго түрэхэмни ушартай. Гансахан энэ шүлэгөөрөөшье Явуухулан поэт нэрээ мүнхэлжэ, уран үгын огторгойдо одон боложо яларха нэн.

Монгол туургата арадуудай уран шэмэглэл шэнжэлдэг, түүхын эрдэмэй кандидат(мүнөө эрдэмэй доктор), СССР-эй,

Эрдэмэй хүрээлэнэй Алас-Дурнын филиалай хүдэлмэрилэгшэ Николай Владимирович Кочешков гэжэ хүн далаад онуудай тэнгээр Улаан-Үдэдэ удаан байхадаа, нилээдгүй олон статья манай «Буряад үнэндэ» толлуулһан юм. «Буряад хэлэ мэдэхэшьегүй наа, буряад хэлэндэ ород үгэнүүд дан олоор нэбтэржэ байна гэжэ би харанаб. Монгол хэлэн тухай тиигэжэ хэлэхэ аргамгүй», - гээд, минии хорые тэрэ дайраһан байгаа. Тиигээд лэ

статьянуудынь оршуулхадаа, абтаһан үгэнүүдые огто хэрэглэнгүй, буряад хэлэндэ хэлэһэнгүй сангэшые нилээн «урбуулжа, онгилжо», хэрэгтэй үгэнүүдэ олодог байгаа. «Та аргагүй найнаар буряад хэлээ мэдэхэ байнат. Статьянуудыем оршуулхадаа, ород үгэнүүдые огто хэрэглэнгүйт!» - гэжэ тэрэ намда үндэр малгай үмдэхүүлэ бэлэй.

Н.В.Кочешковой ашар Дашдоржийн Нацагдоржые өөртөө дахин найнаар элриүүлжэ, «Минии нотаг» гэжэ шүлэгынь буряадшалһан хүм.

Һалхунда хуисэн долгилдог һамбалзуур нарин ногоотой, һаруул талые дүүрэтэр миралзан байдаг зэрлэгээтэй, Хуухын үһэнэй арбайхаар хурса эрмэгтэ байсатой, Хуушанай һүлдэ тахилга - Сүмбэр ехэ обоотой - Энэ минии түрэхэн нотаг, Монгол һайхан орон, - гэнэн Нацагдоржын мүнхэ мүнүүдэ буряад боложо, досооһоом өөрөө урдажа гараһандал болоо нэн.

Хожомын - Монголой Арадай Республикын тогтоогдоһоор 50 жэлэй ойдо зориулан, монгол уран шүлэгшэдэй зохёолнуудаар «Алтан соёмбо» гэнэн томо согсолбори бэлдэхэдэ, манай аха нүхэр, элитэ ехэ поэтүүдэймни нэгэн Ч-Р. Намжилов үнөөхи оршуулгыемни тэрээн соо оруулаа нэн.

Хягатаһаа гарбалтай, ород-монгол-француз хэлэнүүдэй түрүүшын толи зохёолон Раднажаб Бимбаев тухай, тэрэнэй хүбүүн, хэлэ бэшгэй томо эрдэмтэ болоһон Бямбын

Ринчен тухай БГПИ-гэй ород-буряад хэлэ бэшгэй таһагта һурахадаа мэдэхэ болоһон байгаа. Гэбэшье хатуу хягтай ногоо хажуураар дээхэнүүр нэб сохин сабшаһаншуу, минии мэдэсэ тиимэ гүнзэгйи гэн гэхын аргагүй нааба даа. Н.В.Кочешков «Родившийся в год синей змеи» гэжэ Бямбын Ринчен тухай статья дурдахаба. Утаартабиһан бууралтанги үһсэ гэдэргэнь һамнаһан, ута гэгшын ноёо хахалтай Ринчен-гуай гэрэл зураһаа хурсаар шэртэнхэй.

Статьянь уншажа үзэхэдэ, ехэ найнаар бэшгэдэһэн байгаад, би оршуулбаб. Тиигэжэ гарагай долоон бүхэндэ барлагдадаг «Толи» хуудһанаймни нэгэ дугаарай «хадаһан» боложо, «Хүхэ могой жэлдэ түрэхэн» гэжэ нэртэй статьягай гараһые тэрэ үеын уншагшада һанадаг байха. Минии эсэгтэй сасуу, буряад гарбалтай, дэлхэй дээрэ томохон монголшо эрдэмтэдэй дунда дээгүүр һуури эзэлдэг Ринчен-гуай тухай мэдэсэмни пилээд үргэн болоһон юм.

Манай бүлэ Партизанска гудамжада модон байртай нэмди. Нэгэтэ тэрэл гудамжаараа үгсэн, гэртээ харижа ябахадаа, «Толиимни» хуудһандаа гараһан Ринчен-гуай доошоложо ябаба. Үннэй танил шэнгээр доро дохин мэндэшэлжэ, тэрэниие гайхуулан байгаа ёһотойб. Зүрхэтэйшг наа, урдань зогсоод, ушараа ойлгуулжа хөөрэлдэһэн байха нэм. Һүүлэһэнь мэдэхэдэ, ерэ гаратай эжынь Смолиной гудамжаар һуудаг байһан байгаа. Хөөрхы, һайн үри бэснь байһан хадаа эжыгээ эрьсэхэ ерээд ябажа ябаал даа...

Монгол зохёолшодой дунда

буряад гарбалтай зохёолшод олон шуу. Үндэр томо бэстэй, бүдүүн дуутай, дуугархадаа, манай Дашарабдан Батажабайда адлирхуу Цэдэндамба, Сэнгын Эрдэнэ, оршуулагша Хайдавын Цэвээн, Нямбуугийн Нямдорж болон бусадтай танил болодоо нэн. Эндэ нэрлэгдэһэн зохёолшодой һүүлшын гурбан нүхэд Яруунаһаа гарбалтай юм даа.

Дээрэ дурдагдагша дугуйланда хабаадаа, Баян-Хонгор аймагай Жэст нотаг хурэтэр аяншалхадаа, монгол аха дүүнэртээ тон аутөөр танилсагдаа нэн. Үшөө һандараагүй, бата бэхи хэрэм мэтээр һанагдадаг Совет ороной түлөөлэгшэд боложо, Киевһээ Богдан Чалый, Халмагнаа Николай Санджиев, Москваһаа «Детская литература» сэтгүүлэй ахад редакторай орлогшо Игорь Нагаев, Цыденжаб Жимбиев, Рахмет Шоймарданов, эдэ мүнүүдэй автор ябаһан зомди.

Ц.А.Жимбиевэй халуун үүсхэлээр зарлагдаһан тэрэ дугуйлан дээрэ монгол туургата арадуудай хүүгдэй уран бүтээлшэдэй уласхоорондын эблэ эмхидхэгдэһэн юм.

Дэлгүүрэй харилсаанай дэмырһэн хүдэлөөн һайн һайхан тэрэ хэрэгтэ шүдэр тушаа болошоо ха юм даа. Гэбэшье «Унаган» гэжэ сэтгүүл, «Ехэ наадан» гэжэ монгол утсаата хүүгдэй уласхоорондын ехэ хэмжээ ябуулга үнгэргэгдөө нааба даа.

Хүүгдэшье, ехэшүүдэшье уран бэлэгэ мүнөөшье зориулжа байдаг зохёолшод, зураашад, артистнууд, кино-буулгагшада Монгол орондо олон юм.

Монголшууд угайнгаа заншалые һайханаар сахиһан зандаа. Монголой элһэн губийн зах үзүүр болохо Жэст нотаг хүрэтэр аяншалжа, авто-хүлэгөөр замда ябахадаа, одоо табан хушуун малайнь олоороо бэлшэжэ, машинын абыһаа һүрдэжэ, сошожо ябахые харахада, досоо аятай байгаа бэлэй.

Тэрэгүүр ябахадаа, юрын монголшуудтай ярилдахадаа, үгэн баян, аман зохёолой зүйр үгэнүүдээр хэлээ шэмэхэ дуратай гэжэ ажаглагдаа нэн. Жэсэнь, эрын арбан эрдэм тухай үбгэн монголой үгэ залгахые анхараа бэлэйб. Тэрэнэй үгые шагнахада, монгол эрэ хүндэ ямар эриалтын табигдадаг байһан тухай мэдэжэ абанһан байнаб:

Номдо мэргэн,
Нойрто һэргэ,
Үйлэдэ уран,
Үгдэ сэгсэн,
Дээдэгэ шэрүүнгүй,
Доогодо найртай,
Дайнда баатар,
Далайда унаша,
Хуулида шугаргы,
Хуримда сомор ябаарай!..

Монгол уран зохёолойшье, ярянайшье хэлэндэ абтаһан үгэнүүд тон хомор гэжэ Н.В.Кочешков зүбажаглаа гэжэ анхараа нэн.

Гэбэшье хитад, манжа хэлэнһээ үгэнүүд биишье наа, монгол хэлэнэй «тээрмэдэ» гамгүй үлтиргэгдэжэ, өөрын болоһон байна. Жэсэнь, апельсингү, али сливын напиток гэжэ бидэний хэлэхэдэ, монголшууд жүржын ундаа, интөөрийн ундаа гэхэ юм. Жүрж гэсэнь апельсин, интөөрийн - сливэ («интоу» гэжэ хитад үгсөө ухдхатай).

Буряадаймни нийсэл хотодо Улаан - Баатарай үдэрнүүдэй эхилхээ байхада, монгол зохёолшод тухай, хараһан үзэхэн тухайдаа халта хөөрхэ гэхэмни энэ болобо хаш. Зочид боложо бууһан монгол аха дүүнэрээ халуунаар амаршалаад, алыганайтнай халуунһаа алаг зүрхэмнай дулаасана гэжэ мэдүүлэн, ажалдань амжалта, амидаралдань жаргал хүсөө!

Цырендулма ДОНДОГОЙ,
Буряадай арадай поэт.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һууна (зүүн гарһаа) - Билигма Орбодоева, Нямбуугийн Нямдорж, Цырендулма Дондогой; зогсоошод (зүүн гарһаа) - Булат Жанчивов, Галсанбалдангийн Ловор, Цыренжаб Багмаев, Жамбын Дашдонгор гэгшэд 1992 ондо Улаан - Үгдэ хүүгдэй жасын аша туһада зарлагдаһан телевизионно марафонной һүүлээр «Буряад үнэн» сонинной соёлой таһаг соо дүрээ буулгууһан юм. Н.Нямдорж мэндэ ябахадаа, һүүлшынхэ ишэ ерээл даа.
Редакциин архивһаа.

Рэнчиний ЧОЙНОМ

Шолмос, бурхан гэдэгүүдыемни Шулунхан хэлэхэдэ, би үзэхэн хүм. Дэлхэй дээрэ бии гэхыебу хэлэ! Дэргэдхи гудмандамай* байжа байха.

Абаралша бурхан гэрэингэ тэрлинг үмдөөд, Аягадүүрэн будаатай сай хэжэ, «Амрагин, гансахамни» гэгжэ энхэрэн, Аба эжыһээш үлүүгээр эбсэи соёрхохо. Ада шолмос гэсэш тэрлингэ урижа,

Аяга шаазанаа хаха шэдэжэ, Аашалан хардаад намайе намнаха үедөө Аянга сахилгаанһаа дугуугүй ялалзаха. Шолмос, бурхан гэдэгүүдыемни, Шулунхан хэлэхэдэ, нэгэ хүнэй хоёр түхэл! ...

*Гудман-коридор, ондоо таһалга.

Али ямаршые хүн Аляһан боложо түрбэл, Хэдэгнэ болохо нэм гэдэг. Хэдэгнэ болоходоо, Булжамуур болохо нэм гэхэ. Булжамуур болошобол,

Хэтэдэ заабол бүргэд болохон гэхэл. Хэн нэгэнэ тиигээд бахалуурлаха нэм гэхэ. Хэтээ заяанай энш амитанай табисуур хаш!

БАДАГУУД

Жэгүүртэй бүхэн шубуун гэбэшье, Жэргэдэгүүдынь бии, хаагалдагуудынь бии... Ухаатай бүхэниие хүн гэбэлини, Уйладагуудынь бии, дууладагуудынь бии.

Унтанаб гэсэгшын үхэхын өөдхөн, Уйланаб гэдэгшын дуулахын хэлтэрхэй...

Газарай холоһоо тэрэ хүн урид Гал халуун байлдаанда Бэе шархатаад, тэндэһэ бусаһан юм даа. Газар доро эгүүрид нойрсоходоны, Габьяагайнь олон орденуудһаа дэгэлын сооро шархатаад үлбэл даа, хөөрхы...

Абын хүбүүн! Нэгэтэ доройтобол, Аза жаргалтай үеолобү дурда. Үлдэхэн хүн өөхэ дурлабал, Үиндөө бэсэ тамалхын хүрэнгэ.

Зол жаргалые нэгэтэ эдлэхэн наа, Зобожо ябаһан үеэ бү марта. Агшан түдэлэ жаргалайнгаа үные мартабал, Амтагүй жаргал зоболон боложо хубилха. Ц.ДОНДОГОЙ буряадшалба.

Захааминай аймагай Нуртын дунда хургуулийн 75 жэлэй ойдо

ДУЛААН ХААН ҮРГЭМЖЭТЭЙ

ДУНДАРШАГҮЙ ЭРДЭМЭЙ ГУЛАМТА

Буряад - монгол угсаатан урдын урда сагнаа ургаж ябаһан үхибүүдээ эрдэм болитэй дээждэ хургаха гэжэ ехэл оролдодог байгаа. Манай нотагһаа аяар 31 ламанар монгол дасангуудта, Түбэдтэ хүржэ, саашаа эрдэм ухаагаа дэбжээдэг байгаа. Тэднэй тоодо 13 габжанар, 7 гэбшэнэр байһан юм. 1923 ондо Буряад-Монголой Республикын бии болоһоор, хаа хаанагүй зоноо эрдэм номтой болгохо гэжэ хургуулинууд бии боложо эхилһэн түүхэтэй. Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Аполлон Шадаев Улаан-Нурта айлгай гэртэ хургуули нээжэ, эрдэм хургуулийн гуламта нээһэн намтартай. Энэ хургуули руу зурыһан зүргэ харгыгаар гэхэлэн, ажабайдалай үргэн замда ороһон түрүүшын хурагшадай олонхын хада гэртэ хариганһые хаа, үри хадаһадын эсэгэ, эхынгээ нэрье дээрэ үргэжэ ябанхай. Энэ хургуулийн богһо алхажа ороһон оройдоол хоёр үндэр наһатай төөбиинэр мүнөө нотагтаа мэндэ амар, энэ 75 жэлэй оёе угтахаа байнада: Дашеева Буданай, Будаева Цырен: энэ хургуулида Гармын Мухар, Дашеев Цыренжаб, Абашеев Жамса багшаар ажаллаһан. 1943 ондо Зэдын нүгөө эрбедэ Хойто-Бэе гэжэ хуурида шэнэ модон байшан баригдажа, эхин шатын хургуули нээгдэжэ, эндэ директорээр, Давренштейна Надежда Михайловна, тэрэнэй удаа Семейщикова Вера Семёновна томилогдоо. Суг хамта Балданова Ринчин Доржиевна ажаллаа. Доржо Баирович, Раиса Цыденовна, Пам Жугдурович 61 хүүгэдэй һонорхон сээждэ эрдэмэй эхин сээг тарьяа. Тэрэ үедэ Маргарита Галдановна директорээр байгаа.

1949 онһоо 1954 он болотор залуу багша Дансаран Дансарунович Дармаев наһанайнгаа нүхэр Александра Дымбрыловнагай эдэбхи үүсхэл эхэтэйгээр олоной магтаалда хүртэһэн габыятай. Тэднэй гурбан хүүгэдэйг рнэ нотагта ажабайдалайнгаа эхин хаһыс эхилһэн намтартай.

1957 онһоо Данилова Татьяна Яковлевна директорээр, Жалцанов Нима Занаевич, Базарова Бадма Гомбоевна һайн үр дүнтэйгээр багшаалаа.

1958 ондо энэ хургуулийн богһо анха түрүүшынхисэ алхажа ороһон шабинануудай хуби заяа хаража үзэе:

Сосоров Сергей Шаропович - Пермь хотын военск академий дүүргэдэ, албанайнгаа уялгыс амжалтатыйгаар дүүргэдэ, Эрхүү хотодо ажаһууна. Будаев Саян Цыренович - Буряадай багшанарай дээдэ хургуули, Жапов Александр Будаевич - Буряадай хүдөө ажахын институт, Цыбиков Валерий Дашеевич Москва хотын хүдөө ажахын дээдэ хургуули, Нимаев Даши Дымбрылович - Эстонийн хүдөө ажахын академи, Цыренов Сергей Памеевич Буряадай багшанарай дээдэ хургуули дүүргэдэ, бултадаа амжалтатый, нотагайнгаа нэрэ хүндыс дээрэ үргэжэ ябанад. Энэ хадаа гансал нэгэ классай дээдэ мэргэжэлтэй хурагшад болоно. Эдэ хүүгэдыс тэрэ сагай эрилтээр, ажалай ажабайдалай саашанхи хуралсалай харгы замда амжалтатыйгаар гаргаһан, тэднэй түрүүшын багша Базарова Бадма Гомбоевнагай нүлөөн тон ехэ.

Эрдэм номдо дуратайгаар, ажал хүдэлмэридэ амжалтатыйгаар хургаһан багшанар: Владимир

Хүжэ унлар билтархан
Хуһан ехэ аяадал
Хаданууд соохоноо оршоһон
Хонгор нотаг Нуртамын.

Дулаан Таабайн үргэмжэтэй
Дуулим нотагай уладым
Дүнгэн дэмжэхэ заяатай
Дунда эрдэмэй хургуулим.

Хорёод онуудай долгин соо
Хамаг зоноо гэгээрүүлһэн
хубарья олон жэлнүүд соо
Хэтын хургаалай гуламта.

Арадайнгаа заншал барин,
Алтан зулын гэрэл
Эрдэмэй замда мүнхэлһэн
Энхэ заяандаа мүнхэ байхал.

Номой аршаанһаа хүртэһэн
Нотагай хубууд, басгад
Буряад арадайнгаа ашада
Бурьялма ажалаа ябуулхал.

Хүүгэдэй зугаа энэдээр
Хүжэм шэнгээр эдэлһэн
Наһанайм эхин хургуули
Нарандал мүнхэ толорыш.

Валерий ЦЫБИКОВ.

Бальжинович Гомбоев, Родион Галданович Гармаев, Дора Гармажаповна Бальжанова, Валентина Доржиевна Цыренова, Евдокия Дымбрыловна Цыренова, Мария Жигжитовна, Галина Бимбаевна Дашеева, Майя Цырмаевна Будаева болонод. Эдэ нэрлэгдэһэн багшанарта

хурагшадайнь зүгһөө доро дохил!

1972 ондо ехэ (буха) үерэй н ү ү л э э р Нуртаархин Зэдэ голонгоо нүгөө эрбедэ оройдоол хоёр нарын т у р ш а д а

бултаараа зөөжэ ерэхэн юм. Шэнэ газарта шэнээр хургуули нээхэ гэжэ ямарһыс сагта хүндэ ааб

даа. Тэрэ үеын директор Дашеева Буданай Доржиевна сугтаа хэшээл үгэдэг Мария Жигжитовна, нотагай

ударидалга Пурбо Цыденович, Захааминай аймагай эрдэм хургуулине дагша Батуева

Ольга Азангаевнагай үргэмжөөр, аша туһаар түргэн зуура хургуули баригдажа,

болзор соонь хуралсалай жэл эхилһэн байна. хурагшадай тоо олошоржо, хоёр таһалгатай

байшанда багтаххаа болижо, 1986 ондо дунда хургуулийн байшан арадай гуримаар баригдажа

эхилһэн юм. Аймагай эрдэм хуралсалай таһагыс дагша Владимир Михайлович

Бадмаев ашаар гуримаар барилгын хүдэлөөндэ эхи табиһанай ашаар нотагуудаар

олон иимэ эрдэм соёлой, бзеын тамирай хүүгэдэй сээрлигүүд олоор баригдаа.

Тэрэ үедэ Енгорбойн совхозой директор Санжиев Очир Жамсарановичай

ударидалга доро барилгашад Доржиев Шойжоо, Бимбаев Алексей, Эрдынеев Саян, Батуев Мэлс, Жигжитов Сэнгэ,

Цыренов Дэмбэрэл гэгшэд олон таһалгатай модон байшан барья. 1989 ондо хуруул гоё хургуули нээлгын баяр ёһолол нотаг соомнай үнгэржэ, ёһотой ехэ һайндэр болоо бэлэй. Тэрэ хургуулийн директорээр томилогдоһон Дашеева Галина Бимбаевна аяар 35 жэлэй хугасаа соо багшынгаа үндэр

ёһололой һайндэр нёдондо жэл болоо һэн.

1926 онһоо эхилээд, мүнөө үе саг хүрэтэр нотаг голонгоо нэрэ хүндыс, солыс дээрэ үргэжэ ябаһан шабинарыс нэрлэхэ дуран хүрэнэ. Ажалдаа шалгарһан, үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн хүнүүдыс нэрлэе: Базарова Бадма Гомбоевна -

Хүндэлэлэй Тэмдэг ордон, Б а з а р о в

Бальжанима Гомбоевич - Алдар Солын III

шатын, Алдар Солын II шатын, Дашеев Матвей

Бальжанович - Арадуудай Хани Барисанай,

Балданов Бадма-Цырен Очирович - Ажалай Улаан

Тугай, Дугаров Владимир Найжатович - Ажалай

Улаан Тугай, Самбуев Михаил Сацданович - Ажалай Улаан

тугай орденуудаар шагнагданхай.

Базарова Бадма Гомбоевна - Россин габыята багша, Буряад Республикын соёлой габыята

хүдэлмэрилэгшэ, Цыренов Банзарацка Намжинович Буряад Республикын габыята

зоотехник, Гармаев Василий Бадмаевич - РБ-гэй физическэ

культурын габыята хүдэлмэрилэгшэ, Гармаева Дора Ешеевна - РБ-гэй физическэ

культурын габыята хүдэлмэрилэгшэ, Цыбанов Валерий Данилович - Буряад Республикын соёлой габыята

хүдэлмэрилэгшэ, Санжеев Бата-Хэшэг Бадмаевич - РБ-гэй Элүүрыс хамгаалгын габыята

хүдэлмэрилэгшэ, Дашеев Александр Будаевич - СССР-эй

хүндэтэ радист, Цыренов Борис Банзарацкаев - РБ-гэй

социальна албанай габыята хүдэлмэрилэгшэ, Бальжинова

Ася Будаевна - медицинн эрдэмэй кандидат, Жигжитов

Цырен-Доржо Байлович - хүдөө

ажахын эрдэмэй кандидат, Дайнһаа бусаһан Бандеев Санжай Дымбрылович нотагайнгаа зонтой аймаг дотороо гайхамаар огородой эдэ тариха, Зэдын комбинадай коллективыс тэрэ ургасаараа олон жэл соо хангажа байһан, ВДНХ-гай алтан медалаар шагнагданхай. Олон жэлнүүдтэ мал ажалда амжалта туйлаһан Бадма-Доржо Раднаев баһал ВДНХ-гай алтан медалаа хүртэхэ байгаа. Мүн баһал иимэ шагналаар урмашуулагданхай Валерий Цыбиков болоно.

Цыренова Мария Намжилонна, Дора Гармажаповна Бальжанова, Цыренова Мария Жигжитовна, Гармаева Евдокия Ешеевна, Цыренова Валентина Доржиевна, Дашеева Буданай Доржиевна-Россин эрдэм хуралсалай отличнигууд, Цыренов Пам Мундеевич, Раднаев Михаил Жамбалович, Базаров Пунцок Гонголович, Цыбиков Александр Дашеевич аймагайнгаа харюусалгата ажалнуудта хүдэлөө.

Бүхэ баридаагаар 1950 ондо Буряад - Монгол республикын чемпион Бадма Санжиевич Бандеев. 1956 ондо Буряад - Монголой эрхим барилгашан болоһон Цыбиков Даша Намсараевич. Нэрлэгдэһэн хүндэтэй зоннай ургаж, хуража ябаһан залуу үетэндэ һайн һайхан жэшээ боложо үгэхэнь дамжаггүй. Нуртын мал ажахын комплекс һая болотор аймаг, бүхэ республика соогоо эбэртэ олон бодо малтай, һайн үрэ дүнгүүдыс туйлагда ажахы гэжэ суурхадаг байгаа. Эдэ ажалнуудай туйлалтада трактор машинн жолоошод хубитаяа оруулһан: Нимаев Дмитрий Дымбрылович, Цыбиков Шарал Дулмаевич, Цыбиков Харлай Дулмаевич, Цыренов Валерий Дымбрылович, Раднаев Николай Очирович, Тарбаев Жамсаран-Дари Цыренович, Бальжанов Сергей Очирович, Балданов Виктор Очирович. Жолоошод: Дулмаев Алексей, Будаев Владимир, Цыренов Виктор, Сосоров Сергей, Сацдаков Иван болонод.

Буряадай хүдөө ажахын дээдэ хургуули түгээсөө, инженер-механик болоһон Дымбрылов Валентин Бадмаевичай нотагайнгаа хэрэгүүдтэ туһа хубитаяа оруулынь тооложо бараһагүй. Мүнөө нотагайнгаа гулгаагаар ажаллана.

Наһанайн нүхэр Долгор Цыбиковна баһал хүдөө ажахын институт дүүргэжэ, бухгалтер мэргэжэлтэй, нотагтаа ажаллаһан зандаа. Ехэ хубуун Баяр абынгаа мэргэжэлтэй, нотагтаа ёһотой бэрхэ инженерэй үндэр нэрэ нэрлүүлжэ байна. Дарима басаганиннь БГУ-да хурахадаа, «Байкальские волны» хатарай ансамбляда эдэбхитэй хабаадалсажа, Франци, Бельги гүрэнүүдээр хатар наадаа харуулжа ерэхэн, мүнөө Закаменск хотодо багшаала. Мүнхэ технологическа университетэй оюутан, Баярма басаганиннь хүдөө ажахын академи дүүргэжэ, экономист мэргэжэлтэй болохонь, Буянта одхон хубуунынь багаһаа хойшо шуран бэрхэ, нүбэлгэн ухаатай үндыжэ, районной, республикын «Гэсэр» наадаанда оло дахин шалгарһан. Мүнөө медицинскэ колледжада хурахадаа, «Бадма-Сэсэг» ансамбляда баһа амжалтатый хабаадалсажа, энэ зун Испани гүрэндэ гастролээр гарахана бэлдэжэ байна. Хоёр аша зээнэр эдэнэ баярлуулжа байдаг.

Энэ жэшээ дээрэ манай нотагай зон урданһаа хойшо эрдэм хургуулида зоридогһыс эли болоно шуу.

М.БУДАЕВА,
хургуулийн директор.

ТООНТО ТАХИХА ТУХАЙ НАНАМЖА

Р.Доржиевагай зураг

Ивалгын хотогорто Табхархаа тээ хойшоо хэн гэхэ зэргээр. Зүгөөр, тон эндэхэнэ хэн гээд, тоб гэхэн тоошоо байхагүй. Сагнай мүнөө ондоо болонхой, тоонтоёо ошожо, бараалха гэгдэхэ ушар, али олоор тохёолдоно. Арбаад гаран жэлэй саана нотагайнгаа музей түхээржэ байтарни, танигдаагүй нэгэ эхэнэр намайе бээржэ олоод хэлэбэ:

- Минии гэртэхи хойшоо сүүлхэн юм. Би бишыхан байгаа. Эрхүү хотодо байдагби. Үхэнэ, үбдэнбди. Тоонтоёо бараалха гэгдэб. Манайхитай бууса хаана байхан юм бэ гэхэдэнь, - энэ багта гээд, зон хэлсэнэ, - гэжэ тэрэ газарынь оложо үгэбэ. Энээнхээ наана абажа, нотагайнгаа карта томоор зуража, гушан ондоо урда тээ хэнэйхи, хаана буусатай байхан бэ гэхэн ехэ ажал хээ бэлэйб. Энээнхээ зон ехэ хонирхдог, хэрэгсэдэг юм. Наяшаг нэгэ айдда бөөгэй онгоо оруулхые үзэбэ:

...нотаг пугаяа ошожо, шюуса тоонтоёо бараалхажа, нурганайлгаа тэнийтэр мургэжэ, нурганайнгаа пугытар нүгэдэжэ,

- гэжэ оргойто бөө абарал болобо. Тоонтоёо мэдэхгүй хүн ямар юумэндээ, хаана ошоод мургэхэ болоноб?

Энээнхээ уламжалан нэгэ имэ арга байна шэнги. Мүнөө Улаан-Үдэдэ байдаг буряадууд бултадаа хаанахаа даа ерэнэн

зон гээшэ. Тэдэнэй аша, зэрэнэр эндэхи болонхой. Эхэ, эсэгын-гээ уг нотагыёе мартаагүй, хаа яаханшыёе наа, тийшээ айлша-лаатай байдаг. Ная гарахан нялхын найрынь гэр дээрнэ хээд, тоонтынь уг гарбалайнгаа, эсэгынгээ тоонтоотой нэгдүүлбэл, угаа таарамжатай. Муу юумэн энээндэ үгы шэнги.

Тоонто тайлгын найрые архидалга болгоод, балшархан үхи хүүгэд «саашаа», «наашаа» гэгдэжэ, үрсэгнүүлэгдэжэ, огто болохогүй, хүүгэнэй мүнхлөө хада, хүүгэдэе баярлуулха гээшэ юуниһэнхые ехэ удхатай. Ондоо тээхээ олоороо сугларжа, архи, тамхяар бузарлажа, нарайгаа тоонхорхожорхинхаар, гансахан хүүгэдэе сэдхаагаад, бэллэгээд табгаа наа, угаа най-ханаар хэрэг бүтэхэ гэжэ наанаар.

Иигээд лэ орон дэлхэй үргэн олон түмэн тоонто нуугдажа, үндэһэн араднай үдэжэ, үлгы нотагтаа эзмдэжэ, амгалан тайбан, амар жаргалтай хууха болтогойбди.

Дамбинима
ЦЫРЕНДАШИЕВ.

Майн 27 — Библиотекеңүүдэй Бүхэроссин үдэр

МҮНӨӨ ҮЕЫН ЭРИЛТЭДЭ ХҮРЭХЭ

(120 жэлэйнгээ оёе угтажа байхан Буряад Республикын Үндэһэн сангай директор, Россин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ И.И. ПЕТУХОВАТАЙ хөөрэлдөөнхөө)

Тээмэндэ манай республикын үндэһэн сангай коллектив ажалдаа шалгаржа, «Трудовая слава России» гэхэн Бүхэроссин конкурсо шалжа, лауреат болоһон байна. Эрхим библиотекэ-карьнуудэй мэргэжэлтэ хайндэрынь угтуулан, эрдэм гэгээрэлэй гуламта гүүлэдэг Республикиска гол библиотекын директор И.И. Петуховатай хэһэн хөөрэлдөөгөө уншагда-дайнааа хонорто дурдагша.

- Ида Ильинична, нэн түрүүн, ажалайтнай Бүхэроссин конкурсо лауреадай үндэр нэрэ зэргэртнай амаршалан, 120 жэлэйнгээ оёе угтуулан, хэгдэжэ байхан ажал, Үндэһэн сангайнгаа түүхэ, мүнөө үеын зорилгонууд тухай тодорхойгоор хөөрөжэ үгыт.

- Манай библиотекэ аяар 1881 ондо байгуулагдаһан юм, тиймэхээ байгша оной ноябрь нара соо 120 жэлэйнгээ оёе угтахабди. 1881 ондо Сэрэгэй губернаторай шийдхэбэрээр хотын нийтийн библиотекэ нээгдээ, харин 1884 оной сентябрь нара соо Верхне-удинска анха түрүүшын библиотекэ байгуулагдаа. Хотын хүнүүдэй үгэһэн мүнгэ зөөрээр энэ библиотекэ би болгодоһон байна. Хүпээс Д.А. Меньшиковэй бэлгэлхэн 300 ном тус библиотекын жасын ахин үндэһэ табихан юм.

Эсгээ ороноо хамгаалгын дайнай һүүлдэ М.Горькийн нэрэмжэтэ республиканска библиотекымнай олдохогүй шухаг үнэтэй, сэнтэй номуудай жаса үргэдхэгдэжэ, олон уншагдагтай болоһон байна. 1991 ондо 110 жэлэйнмэй ойдо Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй захи-рала үндэһэн сангай нэрэтэй, харин 1995 ондо республикын арадуудай соёлой угай баялгай гол шухала, үнэ сэнтэй гуламта гэхэн зэргэтэй болообди. Тэрэһэлэн библиотекынгээ

ажалшадай үүсхэлээр Россин Федераци дотор эгээл түрүүн республикымнай Арадай Хура-лай баталһан «О библиотечном деле», «Об экземпляре документов» гэхэн республи-канска хуулинууд гараһан байна. Мүнөө үедэ манай библиотекэ хадаа республи-кымнай соёлой болон эрдэм-шэнжэлгын эгээл ехэ түб, республикын Номой палатын парламентда болон Прави-тельствада туһалха ажал бөөлүүлгэ, соёлой, искусствын асуудалуудаар эрдэмэй мэдэсэлнүүдэй регионалына түб болоно, бүхы библиотекэ-нүүдтэ туһалха, тийн мэдэс-элэй-библиографическа, эр-дэмэй, методическа, шэнжэ-лэлгын түб болоно гээшэ.

Библиотекэдэмнай олдо-хогүй шухаг номуудай жаса би. Бүхы уншагдагта хэрэг-тэй 1,5 миллион документнууд, 250 ондоо газетэ, 900 гаран журнал, мэдэсэлэй хэблэ-нүүд эндэмнай тоологдоно. Тиймэхээ 1997 ондо документ-нүүдтэ жаса би болгоһон библиотекэмнай Россин Федерацин библиотекэнүүдэй дунда 2-дохы һуури эзлэһэн юм.

Түүхын болон соёлой угай баялиг болохо XVI-XVIII зуун жэлнүүдэй тон үнэтэй, олдохогүй шухаг номуудай жаса манай библиотекын омогорхол болонхой. Тэдэнэй ороод, буряад эрдэмтэдэй, уран зохёолшо-дой, поэдүүдэй гар табилгатай номууд, зүүн зүгтэй гар бэшэ-гүүд, декабристнуудай, хизаар шэнжэлгын номууд олоной хонирхол татана. 1994 ондоо «Национальные и краеве-ческие фонды библиотекы республики» гэхэн программа бэлүүлэгдэнэ. 1990 ондоо 2000 он болотор уншагдагтай тоо 18 мянганһаа 30 мянгада хүрөө. Тэдэнэй дунда тоологдоһон мэргэжэлтэдые, эрдэмтэдые библиотекымнай тусхай 14 таһагхангана. Француз хэлэнэй нүхэдэй эблэл, Рерихэй рес-

публиканска бүлгэм, Порфи-рий Ивановой онол арга хэрэглэхэ зоной клуб уншаг-цадтай холбоо барисагаа бэхжүүлэхэй. Олон тоото номуудай презентацийн үдэ-шэнүүд, хүгжэмтэ-литературна уулзалганууд, үндэһэн ара-дуудай түбүүдэй үдэрнүүд, выставкэнүүд конференци-нүүд, нааданууд эмхидхэгдэнэ. Пушкинда зориулагдаһан үдэһэнүүд, Корейн Арадай Де-мократическа, Республикын, Талько-Гринцевичэй 150 жэлэй ойдо үнгэргэгдэнэ үдэһэнүүдтэ уншагдаг олоороо хабаада-һан байна. 1996 ондоо «Буряад ороной ном» гэхэн жэл бү-рийн номой салон үнгэргэжэ, конкурс эмхидхэдэг болон-хойбди. Россин олон библио-текэнүүдтэй холбоотой болон-хойбди. Тийхэдэ Монгол оро-ной, Хитадай, Үбэр-Монголой, США-гай Конгрессэй, Фран-ции, Италийн библиотекэ-нүүдтэй номуудаа нэлгэлдэн абалсанабди.

- Тээмэндэ соёлой ажалша-дай республиканска зүблөөн дээрэ сагай эрилтын ёһоор библиотекэдэтай оньһо-жоруулагдажа байхан гурим тухай ехэ хонёор хөөрэхэн байнат...

- Зүб даа. 1992 ондоо «Автоматизированная система областной библиотеки» гэхэн программын ёһоор манай үндэһэн санда шэнэ мэдэсэлэй технологи нэбтэрүүлэгдэжэ эхилхэн юм. 2000 ондо «Соз-дание региональной библио-течной компьютерной сети Национальной библиотеки РБ» гэхэн республиканска ком-плексно программые бэлүүл-хэ тухай республикымнай Правительствын тогтоол аб-тажа, «Создание локальной компьютерной сети Нацио-нальной библиотеки РБ» гэхэн түрүүшын шата нэбтэрүүлэг-дэжэ эхилээ. Тийгэжэ биб-лиотекэмнай Интернеттэ орожо, өөрын электронно

почтотой, нэгэ рангын сеттэй болонхой. 1993 ондоо шэнэ номуудай, шэнэ мэдэсэлэй электронно каталогтай боложо, өөрынгөө олоһон мүнгэ зөөрээр компьютерна хэрэгсэлнүүдые абаха гэжэ оролдонобди. 1993 ондоо 1998 он хүртээр салин хүлхээ абангүй, үлүү үгэ-гүйгөөр, булта нэгэ хүн шэн-гээр бидэ хүдэлжэ, номуудай жасануудыёе найлаар бүри-дхэжэ, бюджедхээ гадуур мүнгэ олоһонойнгоо түлөө Россин библиотекэнүүдэй дунда 2-дохы һуури эзлэһэн байнабди.

Тийгэжэ ямаршыёе мэдэсэл үгэхэ аргатай хадаа уласхоо-роцдын стандартда хүрэхөөр боложо байнабди.

Француз зоной хэлэдэгээр, библиотекын эгээл түрүүшын ном хадаа тэрэнэй байшан, харин библиотекын хоёрдохы ном хадаа тэрэнэй каталогууд, номуудай жасанууд болоно. 1997 ондоо библиотекэдэмнай эрдэм шэнжэлгын сектор байгуулагдаа, харин нёдоңдо-ной ноябрь нараһаа эрдэм шэнжэлгын ажалай таһаг би болгодоо.

Уншагдагыёе хангалгада социологическа, маркетингын шэнжэлхэнүүд хэрэглэгдэнэ.

- Ида Ильинична, 120 жэлэйнгээ оёе угтуулан, хэгдэжэ байхан ажал, уг зорилгонуудтай ямар бэ?

- Монгол угсаата арадуудай библиотекэнүүдэй эблэл хэхэ гол зорилготойбди. Монголой, Хитадай, Хальмагай олдохогүй шухаг номуудаар нэлгэлдэжэ байнабди. X-XV зуун жэл-нүүдэй үсөөн болоһон номуудай выставкэ эмхидхэхэбди. 100 мянган долларой сэнтэй номой жаса байгуулгада мүнгэ зөөри номологдохо юм. «Хүдөөгэй библиотекэ» гэхэн проект дээрэ хүдэлжэ бай-набди, тиймэхээ республикын аймагуудай бүхы захиргаа-нуудта хандаһабди: номой жасынь 30 процентые ханга-бальн, бэлхэндэнь гүрэнэй

талаһаа туһалхабди. Тийхэдэ мүнөө үедэ Россин Федерацин Соёлой министерство, Россин Федеральна библиотекэнүү-дэй оролдолгоор Россин библиотекэнүүдэй хүтгэлтэ тухай Россин Федерацин Президенттэ элидхэл бэл-дэгдэжэ байна.

1999 ондо «Пушкинская библиотека» гэхэн нээмэл бүл-гэмэй институтдай мегапрое-ктые дүүргэһэндээ, компю-терна хэрэгсэл абаха грант шүүһэндээ, бүри ехэ баяр-тайбди. Японой буян үйлэдэл-гын жасаһаа грантын мүнгэ, 2000 ондо «Открытое общество. Фонд содействия» гэхэн институтһаа грантын мүнгэ абаабди. Совет үедэ, мүн һүүдэнь библиотечн ажалай түрүү онол аргуудыёе хэрэг-лэжэ байһандаа омогорхо-догбди.

Мүнөө үедэ хүдэлдэг 190 хүнэй 2 хүнийнь Россин Федерацин 2 медалда хүр-тэнхэй, «Россин Федерацин соёлой габьяата хүдэлмэри-лэгшэ» гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй 1 хүн, «Буряад Рес-публикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн хүн-дэтэ нэрэ зэргэтэй 14 хүмэй, «За достижение в культуре» гэхэн Россин Федерацин Соёлой министрствын тэм-дэгтэй 3 хүн маңда ажаллана гэжэ омогорхонобди. Буряа-дай болон Забайкалийн мэдэсэлэй, соёлой гол гу-ламтада болоһон манай би-блиотекын гуримда ородог бүхы хүдөөгэй аймагуудай библиотекэнүүдэй ажалшадые библиотекэнүүдэй Бүхэроссин үдэрөөр халуунаар амаршалан, ажалдань амжалта, ажабай-далдань жаргал хүсэнбэ!

- Ида Ильинична, хөөрөжэ үгэһэндэтай баярыёе хүргэн, мэргэжэлтэ хайндэрөөртнай амаршалан, үшөө ехэ амжалта, хайн хайханиёе хүсэнбэ!
Бэлигма ОРБООДОВА
хөөрэлдөө хэбэ.

ПРЕОДОЛЕТЬ ПРИВЫЧКИ ТЕЛА

Великому спортсмену, шестикратному чемпиону Европы, пятикратному чемпиону мира, олимпийскому чемпиону Рима, серебряному призеру Токио, мировому рекордсмену Юрию Петровичу Власову 65 лет. И чувствует он себя гораздо лучше, чем в молодости, обладает огромной работоспособностью: известный писатель, политик, общественный деятель, и живет очень насыщенной, интересной жизнью.

Юрий Власов не согласен с общезвестным утверждением «в здоровом теле - здоровый дух». Он придерживается обратного правила: духовно здоровый человек здоров и физически. Ведь тело это храм души, ее земной скафандр. Существо, поливающее свои внутренности пивом и водкой, набито перепереваренной, уже подгнившей едой и держащее у нечистого рта вонючую сигаретку, не может иметь здоровую, нравственно чистую душу, считает он.

Духовно здоровый человек, стыдящийся совершать мерзкое, своим поведением оберегает свое тело и от водки, и от обжорства, и от всего того, что сейчас называют вредными привычками.

Человек не может жить без кислорода, но некоторые соединения его в организме нашем играют очень вредную, разрушительную роль. В современной медицине они называются радикалами. Мы очень мудро устроены, на всякий вред в организме своя защита, и в этом случае тоже вырабатываются вещества, которые переводят свободные радикалы в неактивное состояние. Называются они антиоксидантами, то есть противокислителями, еще проще - восстановителями. Вся беда в том, что современный человек, замученный нервными потрясениями, обильным неверным или скудным питанием, отравленный грязным воздухом, теряет иммунитет. Последствия всем известны: сил нет, голова болит, тошнит, сосуды шумят, сердце тняет, желудок поет, вместо печени - камень, кости хрустят. И это - в лучшем случае. Остальное - онкология, инсульт, инфаркт...

Я много ездил по свету, в Японии больше других занимаются изучением антиоксидантов. В Японии - самая большая продолжительность жизни. Я очень верю в идею насыщения организма антиоксидантами. Надо помочь своему организму. Именно такие препараты я и моя семья используем в жизни. Они недорогие. В нашей стране серьезнее и добросовестнее всего занимаются антиоксидантами научно-производственный центр «Фитогааленика». Он производит препараты исключительно натуральные, на основе лекарственного растительного сырья. Это:

«Сосудистый доктор» - для нормализации давления, работы сердечно-сосудистой системы, профилактики инсульта, инфаркта;

антиоксиданты способствуют уменьшению количества холестерина в крови, как следствие - уничтожение бляшек на стенках сосудов и увеличение его просвета. Улучшает эластичность стенок сосудов, уменьшает вероятность инсульта и инфаркта.

«Желудочный доктор» - для нормализации работы желудочно-кишечного тракта, для лечения язвы желудка и 12-перстной кишки, гастрита, колита, холецистита, изжоги.

«Кальций йод» - восстанавливает кальциевый обмен при остеопорозе, повышает плотность костной ткани, стабилизирует деятельность щитовидной железы, восполняет дефицит кальция и йода.

«Масло целебное с золотым корнем» - многофункциональный препарат. Противовоспалительное, р а н о з а ж и в л я ю щ е е , противоожоговое средство. Лучшее для массажа тела, благотворно влияет на кожу, заживляет трофические язвы, снимает воспаление суставов.

Я вел переписку со многими людьми, пораженными тяжелыми недугами, в том числе и раком, туберкулезом. Я поражаюсь им. Они сумели не только восстановить свой организм, здоровье, но и возвратились к работе и привычной жизни. Все они очень верили в победу над собой. День за днем, ничтожными дозами возвращали здоровье. Они смогли себя преодолеть.

Помогите друг другу. Любите друг друга. Мне доставляет большую радость видеть нежность между людьми. Счастье душевного добра для меня самое высшее.

По материалам «ЗОЖ»
подготовил Валерий ДАБАЕВ.

САМ СЕБЕ ДОКТОР

Нарывы. Сделайте мазь из меда и муки с водой. Приложите тертую свеклу или печеный лук. При подозрении на нарыв в легких положите на очаг болезни тряпку, смоченную в керосине, держите ее 5 минут, после чего тепло укройтесь.

Насморк. В самом начале выпейте стакан воды с пятью каплями йода.

Малышу закапайте в нос материнское молоко или морковный сок.

Нюхайте то одной, то другой ноздрей нашатырный спирт.

Нанесите на внутреннюю часть уха ватный тампон с йодом.

Насыпьте в них сухой горчицы. Медленно жуйте соты меда.

Сварите яйцо, положите его в шерстяной носок и грейте им переносицу.

Кровяное давление. При гипертонии исключите из рациона соль, горох, жирное и сладкое. Вам помогут отвар картофеля (с кожурой), чеснок, земляника, сок моркови. Пейте с утра стакан минеральной воды с 1 ст. ложкой меда и соком 1/2 лимона.

При гипертонии больше отдыхайте, дольше спите, вам помогут активная утренняя гимнастика и прохладный душ, крепкий чай и кофе. Стойте с утра на голове. Займитесь танцами, спортом, ездой на лошадах.

Невралия. Разотрите область боли соком алоэ.

Растирайте ежедневно область боли медвежьим салом.

Обвяжите красным шерстяным платком или носите все время красный шерстяной жилет.

Красной шерстью в русской народной медицине приписываются такие же целебные свойства, как черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Спите на черной бараньей шкуре.

Где получится: за городом, в парке, во дворе - не упускайте прекрасной возможности пройтись босиком по траве. Неслучайно многие целители рекомендуют ходить босиком по влажным камням, а в клиниках водолечения на Западе за это удовольствие платят солидные суммы. Синтетическая одежда, резиновые подошвы, пластиковые полы электризируют тело. Контакт с землей - это громоотвод, который нам необходим.

На соломенном матраце и спится лучше

В мае 1994 года моя мама перенесла инсульт. Через год ее парализовало: правая сторона была неподвижна, а вскоре начали образовываться и пролежни. Никакие протирания и мази не помогали. Но мир не без добрых людей. Одноклассница с соседней улицы дала мне простой совет: переложить больную на матрац, набитый соломой. Мы так и сделали, и с тех пор проблемы с пролежнями исчезли. Солому лучше использовать овсяную или любую другую, кроме ячменной, она очень колючая. Через такой матрац кожа дышит и «проветривается». Моя мама лежит уже 6 лет, и никаких пролежней!

«Ласточка» для почки

Много лет я мучилась болями неизвестного происхождения. Утром с кровати просто сползала, не могла даже налить чай из чайника. Меня обследовали хирург, гинеколог, невропатолог, терапевт, но никаких особых отклонений не обнаружили. Но потом выяснилось, что у меня опущение почки. От этой напасти есть средство, которым я хочу поделиться с читателями. Это упражнение. Его лучше всего выполнять перед сном.

Итак, нужно лечь на живот. Если на диване, то желательно, чтобы он был жесткий. Потом одновременно медленно поднимать голову, руки (в стороны) и ноги (вместе) до тех пор, как сможете, и удерживать это положение, сколько хватит сил и терпения. Потом так же медленно вернуться в исходное положение. Отдохнуть 1-2 минуты и снова повторить упражнение, и так несколько раз. После упражнения - я называю его «ласточкой» - необходимо немного просто полежать на животе, потом осторожно перевернуться на спину. Отдохнуть хотя бы полчаса. Первое время будете чувствовать боли в области почки, но постепенно они утихнут, а через неделю вы вообще о боли забудете. Желаю всем крепкого здоровья.

Светлана.

МОЯ ЛЮБОВЬ - ТВОЯ СВОБОДА

Мы все любим подарки. Сколько бы нам ни было - пять или пятьдесят, восемнадцать или восемьдесят - ничего с собой поделаться не можем: ничто не радует нас так, как вид яркой коробочки (пакетика, свертка) с явными признаками подарочного содержания. И дело тут - в бескорыстном восхищении нами других людей. Ведь подарок - это маленький подвиг во имя любви.

Дарить, как любить - это инстинкт. Этого хочется. Но почему же то, что должно по определению радовать обе стороны - и дарителя, и получателя, - иногда превращается в токсичную социальную повинность, в досаду и сожаление о напрасно истраченных средствах?

Для начала научимся отличать подарок от того, что подарком вовсе не является.

Нельзя вымочь подарки. То есть можно, и мы знаем, как это делается. Но только в этом случае подарок теряет свою волшебную силу. Это уже не подарок. Это налог. Зачем же превращать потенциальную воодушевленную дарителя в унылого налогоплательщика? Собрав налоги, можно и заскучать.

Подарок может причинить получателю много хлопот. Если вам без предварительных консультаций дарят живого котенка, учебник испанского языка или чулки до середины бедра, то это уже не подарок, а попытка манипулирования вами под видом подарка. Такие подарки как бы говорят: будь такой, как я хочу. А хороший подарок должен говорить: моя любовь -

это твоя свобода. В этом смысле непреодолимым является выбранное с бескорыстием любовью анонимные подарки.

Каждому - свое. Дарить надо не то, что любит тот, кого вы любите. Неплохо идти к девушке, неся подарок бутылку, которую сами же и выпьете. Помните, настоящий подарок - это маленький подвиг, посвященный избраннице. Поэтому «бесполезные» цветы в подарок эскадрилья действуют на ее воображение и душу сильнее, чем полезный миксер или кастрюля за ту же цену.

Не дарите необходимого, не дарите незначимого. Хороший подарок не только радует, но и удивляет. Выбирая подарок, учитывайте ментальность и личностные устремления получателя.

Дайте же своей личности простор для свободного проявления чувств. Дарите, когда дарится. Хоть каждый день. Дарите от сердца.

СОВЕТЫ ДЛЯ УПИТАННЫХ

Лучше всего заниматься аэробикой на тренажерах типа «велосипед» и «беговая дорожка» 3 раза в неделю перед завтраком. Почему? Вы только что проснулись, не ели 8-10 часов. Организм израсходовал запасенный накануне гликоген и теперь вынужден использовать свои жировые запасы в качестве источника энергии.

Не стоит тренироваться более 30 минут - слишком большой объем кардионагрузок приводит к снижению силовых показателей и мышечной массы, что мешает формированию гармоничной, пластичной красивой фигуры.

Совет третий. ешьте больше клетчатки.

Разнообразьте свой рацион продуктами, богатыми клетчаткой. Ее особенно много в некоторых фруктах, ягодах, овощах, крупах. Этот переперевариваемый компонент растительной пищи сильно тормозит поступление в кровь углеводов (глюкозы), а потому способствует сжиганию жира и соответственно снижению веса.

ПОЛЕЗНЫЕ МЕЛОЧИ

Не лейте в горячую эмалированную посуду холодную воду и, наоборот, в холодную посуду - кипяток: от этого трескается эмаль.

Чтобы отмыть эмалированную посуду от остатков подгоревшей пищи, вскипятите в посуде воду со щепоткой пищевой соды. Чтобы сковороды дольше служили и пища в ней не подгорала, прокалите новую сковороду с жиром, а затем протрите ее крупной солью.

Сковороду можно очистить так: протереть ее белой бумагой, почистить крупной солью и помыть водой.

Мясорубку не сушите на плите и вообще в теплом месте - от этого она темнеет, и быстрее тупится ножи.

Не оставляйте сложенным мокрый зонтик, а то он начнет пропускать воду. Раскройте его наполовину, чтобы не растянуть слишком ткань, и высушите.

Чтобы ниточки дольше не отрывались, шитку, которой их пришивают, натрите воском.

Чтобы освежить краски ковра, его протирают после чистки влажной тряпкой смоченной столовым уксусом.

Если столовые ножи покрылись ржавчиной, смажьте их растительным маслом и оставьте на полчаса.

Протрите наждаком - от ржавчины не останется и следа.

Когда варите кофе, не выбрасывайте кофейную гущу. Смешавшая с сахаром, она является отличным удобрением для комнатных растений. Если швейную иголку смазать молоком, будет значительно легче прострачивать толстую ткань.

ХҮҮ ЖАРАНАЙ САГААГШАН ТҮМЭР МОГОЙ ЖЭЛ

НАЖАРАЙ ЭХИН ХАРАГШАН МОГОЙ НАРА

Бүрэд лүгэ	6	7	8	9	10	11	12
Европын лүгэ	28	29	30	31	1	2	3
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Лара понед.	Мягмар Марс вторник	Лагда Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	баасан Солдон пятница	бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр
Үнгэ Үдэр	сагаан түүлэй	хара луу	харагшан могой	хүхэ морин	хүхэгшэн хонин	улаан бишэн	улаагшан тахья
Мэнгэ	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон
хуудал	огторгой	уһан	уула	модон	хиц	гал	шорой

Гарагай 2-то шэнын 6 (майн 28). Сагаан түүлэй, 1 сагаан огторгойдоо хуудалтай үдэр. Бурханда хурса үдэр. Бурханда гүрхэн, сахюуса, тэнгэри тахиха, бурханы ёһо, тарни гүрхэн, ехэ хүниие бараалхаха, бурханы шэрээдэ Мандал тахиха, утадхалгын ном уншуулаха, амгалан байдалтай түлөө үргэл хуудал, далаа абаха, мал эмнэх, ханаха, төөнхөх, бурхан арамнайлаха, эм найруулаха, бэри ургаха, наһа барагшны хүдөөлхэ, үлэнүүдтэ хайн. Гэбшье үсэхэ, замда гараха, шэнэ үсэхэ, номнол шагнаха, гаргаха, хэрэглэ, мал хүндэ харини нотог руу нүүх, эр ажал хэхэ, үбшэ аргажа, худалдаа наймаа эрхилхэ, хуудал оруулаха, бага хүү-гэрлээ холо элгээхэ, хутага хуудал, хюмха абаха мэтын хуудал хорюулай.

Гарагай 3-да шэнын 7 (майн 29). Хара луу, 9 улаан мэнгын, уһанда хуудалтай үдэр. Бурханда гүрхэн, бурхан, сахюуса, лусууд тахиха, дайсанниие, ада шүдхэр, жалха дараха, бисалгал хэхэ, түмэрөөр уранай зүйл бүтээхэ, гэрээ хорёолхо мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэбшье гэрэй болон дасанай (субаргын) нуури тахиха, засаг түрэдэ мэдүүлгэ бариха, мал эмнэх, нүүхэ, хүнэй шуһа ханаха, төөнхөх, бурхан арамнайлаха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, эм найруулаха, хутага хурсадхаха, хюмха абаха мэтын үйлэнүүдтэ тэбшээхэр. Бэрини хэрэг тухай, наһа барагшны хүдөөлхэ тухай асуудалаар дасанда хандаха гэнэ.

Гарагай 4-до шэнын 8 (майн 30). Дүйсэн үдэр. Отошо бурхантай, дара-эхын, Махагалын үдэр. Харагшан могой, 8 сагаан мэнгын, хада уулаа хуудалтай үдэр. Бурханда гүрхэн, бурхан, сахюуса, тэнгэри, лусууд тахиха, сан тахиха, лүн абаха, далаа абаха, амгалан байдалтай түлөө ном уншуулаха, дасан (дуган), мургэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдтэ бүтээхэ, арамнайлаха, ада шүдхэрнүүдтэ номгоруулаха, номой үгэлэгэ үгэхэ, эд хуряаха, үзэгтэ нураха, хэшгэр уриха, далаа абаха, үрэнэ тариха, тараг бэрихэ, айраг халааха, бууса дээрээ гэрэй нуури тахиха, хани нүхэдэй аша туһада түшэхэ, аршаанаар бээ ариуудхаха, түрэлхидэй хоорондо холбоо бэхжүүлхэ, нүүхэ, мори, сар хургаха, гэр байшан андалдаха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин ехэ хэрэг эхилхэ, тушаал эзэлхэ, хүншүү хөрбөһо гаргаха, бэлбэһэн хүнэй бузартай ушарха, гүрэм уншуулаха мэтын үйлэнүүдтэ сэрлэхээр. Бэри тухай, наһа ба-раһан хүнэй хэрэг тухай дасанда асууха гэнэ.

Гарагай 5-да шэнын 9 (майн 31). Хүхэ морин, 7 улаан мэнгын, модондоо хуудалтай үдэр. Бурханда, субарга дүрхэхэ, зальбарха, бурхан, тэнгэри тахиха, дасан (дуган), субарга бариха, нээхэ, үлэзэ буян үйлэдэхэ, номой үйлэ эхилхэ, тэрэниие гүйсөөхэ, наһа утадхалгын ном уншуулаха, далаа абаха, абаһанаа бусааха, үрэнэ тариха, замда гараха, худалдаа наймаа эрхилхэ, хубсаһа эсхэхэ, гэрэй нуури тахиха, тушаал эзэлхэ, эм найруулаха, бэшгэ номой үйлэ үйлэдэхэ, модо хуулгаха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэхэ зуура мал эмнэхэ, шуһа ханаха, төөнхөх, мал үсэхэ, хүншүү хөрбөһо гаргаха, модо отолхо, шэрэдг бүрихэ, хэрэлдэхэ, дайсад болохо, мори худалдаха, худалдажа абаха, наһа барагшны хүдөөлхэ, бэри буулгаха, мал үсэхэ, сор гаргаха мэтын үйлэнүүдтэ сэрлэхэ.

Гарагай 6-да шэнын 10 (июниин 1). Бадма-Самбаавын үдэр. Хүхэгшэн хонин, 6 сагаан мэнгын, хийдэ хуудалтай үдэр. Могой нарада хонин үдэр тудалхадан он муу, модон хохигтэдэг. Иймэ үдэр ямар нэгэ хайн үйлэ үйлэдэхэ болохогүй, муу хойшололтой байха гэдэг. Тодорхойлол, бэри буулгабал, үри бэсгүй байха; наһа утадхал, ута болохогүй; таряа тарибал, юунышье ургахагүй, адууһа мал абаа хаа, хэрэг болохо үгэхэгүй; нэрэ соло абабал, хүлһэн таһалагдаха; гэр бараа баряа хаа, түмэртэ шатаха гэдэг.

Түрэлхитэй сэгнэшгүй ехэ баялг болоһон Библиин хугарай «Шэнэ гэрээ» ном сооһоо түүрэн бэшэһэн «БАЯРТА МЭДЭЭ» номой арбан нэгдэхэ бүлэге Богонгуу оршуулгын талаар, уншагша, танай ханамжа абаха хүсэлтэйбди. Тус сониндо ханамжаяа түрэлхитэй, маша баяртай хүлээн аважа, буруу харюуень захиабди.

БАЯРТА МЭДЭЭ

Лаазарай наһа бараһан тухай 11-дхи бүлэг. Энэ үдэ Лаазар гэгшэ эхээр үбдэшэһэн байгаа. Энэ хүн үдэй аймагай Битаан тосхондо Маарт гэжэ хоёр басаган дүүнэртээ байдаг байһан. Үбшэн хэбтэжэ байгаа Лаазарай дүү басаган хэбтэжэ байгаа гэгшэ Ехэ Эзэнэй хүдэ анхилама хайхан үдэртэй тоһо түрхээд, хүлһын үһөөрөө амгалан эмэгтэй бэлэй. Лаазарай үбдэшэһэн, Маарт Маарт хоёр: «Ехэ Эзэн! Танай хайратай хүнтэй үбдэшөө» гэжэ Есүүстэ дуулгаба. «Есүүс Лаазарай үбдэшэһэн дуулаа: Энэ үбшэн үхэдэ хүргэхэгүй, харин Оршолонто Юртэмсын Эзэниие аларшуулжа, тэрэгээр дашарамдуулан Оршолонто Юртэмсын Эзэнэй хүбүүе адалдаршуулжа болоно, - гэбэ. Маарт, Маарт, Лаазар гурбанда Есүүс хайратай хэн. Тээд Лаазарай үбдэшэһэн Есүүс дуулаһан болобоһы, тэрэ байһан Лаазарта баһа хоёр хоног байба. Тиигээд Лаазартаа: - Иудей аймаг уруу бусая даа, - гэбэ. Лаазарай: - Багша! Тээмэндэ хаяхан таниие хайрагшан шулуугаар шэдэхээ забдаа байла. Та тиигээд тиишэ ошоходотнай нэр гэгшэб? - гэжэ хураба. Есүүс: - Үдэрнай арбан хоёр саг гэрэлтэй байдаг ба даа? Үдэр ябаһан хүн бүдэрхэгүй, юундэб гэхэдэ, энэ дэлхэйн гэрээдэ ябаһа. Харин хүни ябаһан хүн үдэрхэ, юундэб гэхэдэ, тэрэ хүн гэрэл хэ хэ юм, - гэбэ. Есүүс иигэжэ хэлээд, саашан залуулан: - Бидэнэрэй анда нүрээр Лаазар байршоо. Би тэрэниие хүрэхээ ошооно, - гэбэ. Тиихэдэнь дагагшадны: - Ехэ Эзэн! Унтажа байгаа хадаа хайн хонхон гэгшэ лэ, - гэдэбэ. Есүүс иигэжэ хэлээдэ, Лаазары наһа бараа байгаа байгаа, тээд дагагшадны: - Ходоо, юрын нойроор зали абажа байна гэжэ ойлгоһон юм. Тиимэ ушарһаа Есүүс тээдэндэ шууд лэ, сэхын: - Угы даа, Лаазар наһа бараа. Тээд би наһаа боложо, тэндэ байгаагүйдөө арманба, таанад этигэхэт, одоо тэрэндэ байдаг гэжэ, - гэбэ. Тиигэжэ хэлэхэдэнь, Тоомос гэжэ хошотой) бэшэндэ хандажа: - Ябая, ошолосоё, Есүүстэй суг наһа нүрүжэди! - гэжэ агша лэн.

Газарта дүтэ байдаг хадань, аханаа хахасанан Маарт Маарт хоёрой үй гашуудалые хубаалдалсахааа Ерүсалим хотондо олон Иудейшүүд тэдэнэйдэ ерэлһэн байгаа. Есүүсэй ерэгжэ ябаһые Маарт дууламсаараа, урдаһаань угтажа ошобо. Маарт гэртээ үлөө лэн. Маарт Есүүстэй уулзамсаараа: - Ехэ Эзэни! Танай эндэ байһан хаа, ахаймни наһа нүгшэхэгүй байгаа даа. Тээд мүнөөшье танай гуйһан юумые Оршолонто Юртэмсын Эзэн бүтээжэ үгэхэл даа, би мэдэжэ байнаб, - гэбэ. Есүүс Маартда: - Ахайгнай амидырха даа, - гэбэ. Маарт: - Дэлхэйн түгэсхэлэй үдэр, наһа бараһан бүхы зоние Оршолонто Юртэмсын Эзэнэй амидыруулаха тэрэ сагта, ахаймни баһал амидыруулагдахал даа гэжэ мэдэнэб, - гэбэ. Есүүс Маартда: - Би амидыруулан бодхогшо гэжэб, баһа амидаралби. Намда этигэһэн хүн наһа бараһаны наа, амидыран бодохо. Мүнөө амиды дээрээ намда этигэһэн хүн хэзээшье эгүүридэ үхэхэгүй. Энээндэ этигэнэгта? - гэжэ хураба. Маарт: - Ехэ Эзэни! Би этигэжэ байнаб. Та болоршолонто Юртэмсын Эзэнэй хүбүүн, энэ дэлхэйдэ ерэхэ ёһотой абарагша Ехэ Эзэнта, - гэбэ.

Есүүс гашуудан уйлаба Маарт иигэжэ хэлээд, гэртээ шамдан харижа, эгшэ Маартыа хэмээхэн дууджа, зонһоо холохон болгоод: - Багша эндэ ерээд байна, таниие дуудана, - гэбэ. Маарт иимэ үгэ дууламсаараа, тэрэ бээрээ нуга харайн бодохо, Есүүс руу яаран гүйбэ. Есүүс тосхон руу оронгүй, Маарттай уулзаһан тэрэл газартаа байжал байба. Маариние тайдхаруулжа, тэдэнэй гэртэ байһан Иудейшүүд, Маарин мэгдэн гүйжэ гарашахадань, Лаазарай булаша дээрэ ошожо, дахин уйлаха, бархирхань гэжэ ха гэжэ ханаад, хойноһоонь дахажа гараба. Маарт Есүүсэй байһан газарта хүрэгжэ ошоод, Есүүсэй хүд доро нүгдэн унажа: - Ехэ Эзэни! Хэрбээ та манай эндэ байһан хаатнай, ахаймни наһа дүүрэхэгүй хэн даа! - гэбэ. Маарин уйлажа байхые, Маарттай суг ошоһон Иудейшүүдэй баһал уйлагдажа байхые хараһан Есүүсэй зүрхэ сэдхэл хүмэ унажа, сэдхэлһын ехээр доһолон хүдэлжэ: - Хаана хүдөөлүүлэбта? - гэжэ хураба. Тиихэдэнь тэдэ: - Ехэ Эзэн! Ошожо харыт даа, - гэжэ харюулаа лэн.

Есүүс уйлашаба. Есүүсэй уйлаха даһань, Иудейшүүд: - Харыт, Лаазарта ехэ хайратай байһан байһал, - гэдэбэ. Баһа тэдэн сооһоо хон нэгэниинь: - Энэшини хохор хүндэ хараа оруулаһан аад, Лаазарые ухуу-лэнгүй байжа шадабагүй гэ-шэ гү даа? - гэдэхинь.

Есүүс Лаазарые амидыруулан бодохо Есүүс бүри ехээр сэдхэхээ доһолхоор булашада хүрэгжэ ошобо. Тэрэ булашань үдэһын үхэр шулуугаар таглаһан агы лэн. Есүүс: - Үдэнэйн шулууе абатгы! - гэбэ. Тиихэдэнь наһа барагшын дүү басаган Маарт: - Ехэ Эзэн! Үнэр орошоо байха даа. Хүдөөлүүлгээд, дүрбэ хоножо байһал даа! - гэнэ. Есүүс Маартда: - Хэрбээ та этигэлтэй байбал, Оршолонто Юртэмсын Эзэнэй гайхамшагые харахат гэжэ би танда хэлээ бэшэ лэн гүб? - гэбэ. Хүнүүд агын үдэнэй шулууе зайлуулба. Есүүс шанха дүшээ хараад: - Абамни! Үгымни соносһондотнай баярланам. Би таниие үгым ходо соносодог гэжэ мэдэнэм, тээд би наймае таниие эльгээжэ гэжэ эндэ зогсожо байгаа хүнүүд этигэг гэжэ, эдэ зоний түлөө хэлэнэб, - гэжэ хэлэбэ. Есүүс иигэжэ хэлэхэйнгээ хүүлээр: - Лаазар! Наашаа гараад ерэгтэ! - гэжэ шанга дуугаар ооглоһон лэн. Наһа барагша амилан бодоод, агы сооһоо гаража ерэбэ. Тэрэнэй гар, хүлһын олон бүдөөр ороолототой, нюурын бүтүү боолототой байба. Есүүс тэндэ байһан хүнүүдтэ хандажа: - Булашын хубсаһын тайлагты, тиигээд ябуулагты! - гэжэ бэлэй.

Маариниинда ерэлһэн Иудейшүүдэй олонхыи Есүүсэй үйлэдэһэн энэ гайхамшагые хараад, тэрэндэ этигээ лэн. Гэбшье тэдэнэй зариманиинь Паараш бүлэгэйхиндэ ошожо, Есүүсэй юу хэһыень хуу хоорбэ. «Нүмын дээдэ тушаалтад болон Паараш бүлэгэйхин сугларжа, Иудейшүүдэй зүблэлэй хуралдаан хуралдуулба.» Тэдэ: - Яалтай гэжэбэ? Энэ хүн маша олон гайхамшагта үйлэ бүтээбэ лэ, - гэдэбэ. Энэ хүниие энэ хэбээрнэ, зоргоорнэ байлгаад байбалнай, хүн болгон энээн-дэ этигэхэ болоно. Тиигэбэлнай Роомой хаанта улсайдэй ерэгжэ, хүмынай, арад зонинийн усадхал даа, - гэлсэбэ. Тэдэнэй нэгэниинь, тэрэ жэл хүмын тэргүүн болоһон Хайфаас" гэжэ хүн: - Таанар орой юушые ойлгоногүйт! Бүхы арад зомнай усаданхаар, арад зоний түлөө ганса хүнэй алагданһын өһөдтэмнай дээрэ гэжэ огто бодогонгүйт, - гэбэ. Хайфаас иигэжэ хэлэхэдэ, зүбхэн өөрынөө бодоһор иигэжэ хэлэхэгүй. Есүүс Иудейн арад түмэнэй түлөө тагаалал болохо, Оршолонто Юртэмсын Эзэнэй эндэ тэндэ таража бутарһан хүүгэдүүдэй түлөө, тэдэниие суглуулжа, тэдэниие нэгдэхэһын түлөө тагаалал болохо гэжэ тэрэ жэл хүмын тэргүүн болоһон байһан хадаа зүгнэн хэлээ. Тиимэ ушарһаа, тэдэ тэрэ үдэрһөө эхилээд Есүүсэй ами наһые хороохо хуудалдаан зохёһон юм. Тиимэ ушарһаа, Есүүс Иудейшүүдэй дунда эли ябахаяа болижо, дагагшадтаа гүби сүдэ дүтэһэн байдаг нотаг руу, Ефрайм гэжэ тосхондо ошожо нуурижан хуугаа лэн. Хүдөөгэйхин Иудейшүүдэй паасхын баярай дүтэлхэдэнь, паасхын баярай үмэнэхи ариуудхалы ёһолол хүүлэхээс Ерүсалим хото руу олоһордо субабад. Тээд Есүүсые хурагшалаа, хүмэ шадар суглархадаа, бэе бэһээ: - Юун гэжэ хананат? Есүүс энэ нааданда ерэхэгүй гэжэ гү даа? - гэдэбэ. Есүүсэй хаана байгаае хараһан, мэдэһэн хүн манда заалһаа дуулгажа, барюулха ёһотойт гэжэ хүмын дээдэ тушаалта болон Паараш бүлэгэйхинд захиралта гарганан байгаа. Энэ номой 1-дхи бүлэг, 28-дахы зүйл. Энэ зүблэл далан гэшүүнтэй байһан юм. Хайфаас бол манай эрин үеын 18 онһоо 36 он хүртээр Ерүсалим хотын хүмын тэргүүн байһан юм. Ефрайм тосхон Ерүсалимһаа 24 километр зайтай. Энэ номой 2-дхи бүлэг, 13-дахы зүйл.

